

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI
UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
(ÇOGEM)

ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATINDA
BARIŞ EĞİTİMİ

Doç. Dr. Canan ASLAN
Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ
Arş. Gör. Sedat KARAGÜL
Arş. Gör. Bilge Nur DOĞAN GÜLDENOĞLU

Ankara Üniversitesi Yayınları No: 525
Ankara Üniversitesi
Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi
Eğitim, Araştırma ve İnceleme Dizisi:4

ISBN: 978-605-136-287-8

Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) kapsamında desteklenen 14H0630001 numaralı “Ödüllü Çocuk ve Gençlik Romanlarında Barış Konusu Üzerine Bir Çözümleme” adlı Hızlandırılmış Destek Projesi’nin bir bölümünden üretilmiştir.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
İncitaşı Sok. No:10
06510 Beşevler / ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55
Basım Tarihi: 24/06/2016

SUNUŞ

Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi” (ÇOGEM); bir üniversite kurumu olarak çocuk ve gençlerin duyu algılarının, düşüncelerinin geliştirilmesi, onlara okuma kültürü kazandırılması konularında bilimsel sorumluluk üstlenmek amacıyla 28 Aralık 2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan yönetmelikle kurulmuştur. Temel amacı, çocuk ve gençlik edebiyatıyla ilgili olarak yurtiçinde ve yurtdışında araştırmalar yapmak, görsel ve dilsel bir uyaran olarak çocuğa göre olan kitapların, çocukların gelişim süreçlerine ve onların okuma kültürü edinmelerine katkıları konusunda toplumu aydınlatıcı bilimsel çalışmalar gerçekleştirmektir.

Bilimsel ve sanatsal hizmetlerini; “Yönetim” ve “Danışma” olmak üzere iki kurulun çalışmalarıyla yürütmekte olan ÇOGEM, Türkiye’nin ilk, aynı zamanda tek çocuk ve gençlik edebiyatı uygulama ve araştırma merkezi olma özelliğini taşımaktadır.

ÇOGEM, kuruluşundan günümüze değin çocuk ve gençlik edebiyatı odaklı birçok bilimsel ve sanatsal etkinlik gerçekleştirmiştir. Doç. Dr. Canan ASLAN, Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ, Arş. Gör. Sedat KARAGÜL, Arş. Gör. Bilge Nur DOĞAN GÜLDENOĞLU tarafından gerçekleştirilen bu araştırma; ÇOGEM’in “Eğitim, Araştırma ve İnceleme Dizisi” kapsamında yayımlanan dördüncü çalışmasıdır.

“Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Barış Eğitimi” adlı kitabın birinci bölümünde çalışmanın amacı ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümünde barış kavramı, barış eğitimi, barış eğitimi veren öğretmenden beklenen davranışlar, barış eğitiminde çocuk ve gençlik romanlarının yeri, çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarından barış ile ilgili örnekler ve barış eğitimi konusunda yapılan çalışmalar tartışılmıştır. Üçüncü bölümde, beş yıllık dönemde (2009-2013) ödül almış çocuk ve ilk gençlik romanlarında barış ile ilgili anlatımlar, “insan hakları”, “işbirliği, paylaşma ve dayanışma”, “önyargı ve kalıp

yargılar”, “çatışma çözüme” ve “çevre duyarlılığı” olarak beş izlek (tema) çerçevesinde incelenmiştir. Son bölümde ise incelenen ondokuz romanda yer alan barış ile ilgili izlekler, genel bir değerlendirmeye konu kılınmıştır.

Üniversitelerimizde, çocuk ve gençlik edebiyatının bilimsel bir çalışma alanı olarak kurumsallaşması dileği ve okuma kültürü edinmiş bireylerin oluşturduğu bir toplum olma özlemiyle araştırmacılara içten teşekkür ediyorum.

Nisan, 2016

Prof. Dr. Sedat SEVER

ÇOĞEM Müdürü

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	iii
İÇİNDEKİLER	v
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
BÖLÜM II	5
TEMEL KAVRAMLAR.....	5
Barış Kavramı	5
Barış Eğitimi	9
Barış Eğitiminin Kapsamı	10
Okullarda Barış Eğitimi	13
Barış Eğitimi Veren Öğretmenden Beklenen Davranışlar	15
Barış Eğitiminde Çocuk ve Gençlik Romanlarının Yeri.....	25
Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarından Barış ile İlgili Örnekler	29
Barış Eğitimi Konusunda Yapılan Çalışmalar	33
BÖLÜM III	37
ÖDÜLLÜ ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI YAPITLARINDA BARIŞA BAKIŞ	37
“Yalancı Şahit” Adlı Romanda Barış	37
“Elma Kabuğu” Adlı Romanda Barış	42
“Yokluk Bahçesindeki Kayıp Melodi” Adlı Romanda Barış	44
“Parktaki Gergedanlar” Adlı Romanda Barış	49
“Leylek Havada” Adlı Romanda Barış	55
“Karayılan” Adlı Romanda Barış	58

“İşıldayan” Adlı Romanda Barış	61
“Hayalet Köy” Adlı Romanda Barış	66
“Amber’in Zaman Kapsülü” Adlı Romanda Barış	70
“Mezarlıktaki Gölge” Adlı Romanda Barış	74
“Tapınağın Sırrı” Adlı Romanda Barış	80
“Frej Apartmanının Esrarı” Adlı Romanda Barış	85
“Düşler Kasabasında Bir Yaz Tatili” Adlı Romanda Barış	88
“Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde” Adlı Romanda Barış	92
“Almarpa’nın Gizemi” Adlı Romanda Barış	95
“Atla” Adlı Romanda Barış	98
“Kibele’nin Gölgesinde” Adlı Romanda Barış	101
“Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” Adlı Romanda Barış	105
“Mevzumuz Derin” Adlı Romanda Barış	109
BÖLÜM IV.....	113
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	113
KAYNAKLAR	118
EK1. İNCELENEN ÖDÜLLÜ ÇOCUK VE GENÇLİK ROMANLARININ LİSTESİ.....	127

BÖLÜM I

GİRİŞ

*Barış, savaşın olmaması demek değildir.
O, bir erdem, bir ruh hali, iyilikseverlik
eğilimi, güven ve asalettir.
Benedictus de Spinoza*

Herkesin özlemini duyduğu iç ve dış barışın sağlanabilmesi için barışa inanan ve barış için mücadele edebilecek insanların yetiştirilmesi gerekir. Bu da ancak “barış eğitimi” ile sağlanabilir. Barış eğitiminin temel hedefi, öğrencileri sorunları ve çatışmaları yaratıcı, yapıcı ve barışçıl biçimlerde çözecek becerilerle donatmak; onların barış kavramına ilişkin düşüncelerini zenginleştirmek ve derinleştirmek; ayrıca farkındalıklarını ve davranış becerilerini artırarak kitleleri barışçıl büyük topluluklara dönüştürmektir. Barış eğitimi; “uluslararası eğitim”, “insan hakları eğitimi”, “kalkınma eğitimi”, “çevre eğitimi”, “çatışma çözme eğitimi”, “birlikte yaşama eğitimi” ve “cinsiyet eşitliği eğitimi” gibi çeşitli konuları kapsamaktadır.

Çocuklarda barış anlayışını küçük yaşlardan başlayarak oluşturma, geliştirme ve bunun sürekliliğini sağlamada en önemli görev başta eğitim kurumlarına, öğretim programlarına ve öğretimin en önemli değişkeni olan öğretmenlere düşmektedir. Öğretim programlarındaki anlayış doğrudan eğitim ortamlarına yansıtıldığından programlarda okulöncesinden başlayarak barış eğitimine yeterince ve işlevsel olarak yer verilmesi gerekmektedir. Hoşgörülü, paylaşımcı, duygudaşlık (empati) kurabilen, sorunları şiddet yoluyla değil, sorun çözme becerisini kullanarak çözen bireyler yetiştirmenin; kısaca, barış içinde yaşamayı sağlamanın önemli yollarından biri barış kavramını ve barışla ilgili konuları tüm eğitim sistemine ve öğretim programlarına yerleştirmektir. Bu eğitime katkı

sağlamada en etkili derslerden biri, doğası gereği dil ve edebiyat dersleridir.

Edebiyatın bir parçası olan çocuk ve gençlik edebiyatı, çocukların/gençlerin dil ve yaşam evrenlerine uygun biçimde yazılmış, onların duygu ve düşünce dünyalarını, yaşantılarını estetik bir dille zenginleştiren ürünlerdir. Bu ürünlerin başta çocuğa / gence insanı ve yaşamı tanıtmak, onlarda okuma alışkanlığı ve kültürünü kazandırmak olmak üzere birçok işlevi vardır. Bu işlevlerden biri de çocuğu/genci örtük olarak barış eğitiminden geçirmektir.

Aşağıda, çalışmanın amacı ve yöntemi konusunda bilgi verilmiştir.

Amaç

Bu çalışma, çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarında barış eğitimine yer vermenin önemini vurgulamak üzere ortaokul öğrencilerine seslenen ödüllü yerli çocuk ve gençlik romanlarında barış ile ilgili anlatımları incelemek amacıyla yürütülmüştür.

Yöntem

Çalışmada ödüllü çocuk ve gençlik edebiyatı romanları incelenmiştir. Dünya’da ve Türkiye’de çocuk / gençlik edebiyatının gelişmesi, önemli yapıtların keşfedilmesi ve çocukların / gençlerin daha nitelikli yapıtlarla buluşabilmesi için onlara seslenen yapıtlara ödül veren kimi kuruluş, yayınevi, dernek, vakıf ve meslek birlikleri bulunmaktadır. Dünya’daki çok bilinen çocuk ve gençlik edebiyatı ödülllerinden bazıları şunlardır: The Randolph Caldecott Medal, The John Newbery Medal, Boston Globe / Horn Book Award, Coretta Scott King Book Awards, International Reading Association Children’s Books, Laura Ingalls Wilder Award, Mildred L. Batchelder Award, NCTE Excellence in Poetry for Children Award, Orbis Pictus Award for Outstanding Nonfiction for Children, Phoenix Award, The Hans Christian Andersen Prize, Russell Clark Award, Esther Glen Award, Children’s Books of the Year Awards, Canadian Librarian Association Book of the Year for Children Award, Amelia Frances Howard-Gibbon Medal, Kate Greenaway Medal, Carnegie Medal, Smarties Prize, Whitbread Book of the Year Award, The Red House

Children's Book Award, Children's Fiction Award (Squires, 2009:195-196; Glazer, 1997:497-512; Piel, 2015).

Anılan ödüllerden bazıları barış konusunu en iyi işleyen çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarına verilmektedir. Örneğin, *Jane Addams Çocuk Kitapları Ödülü*, 1953 yılından beri her yıl barış, toplumsal adalet, toplumsal yaşam, eşitliğin sağlanması, ayrımcılığın önlenmesi gibi konuları etkili bir biçimde ele alan yapıtlara verilmektedir (Wikipedia, 2015). *Barış Psikologları Çocuk Barışı Edebiyatı Ödülleri* ise iki yılda bir verilmektedir. Bu ödülle kişisel, yöresel ve küresel düzeyde çatışmaların barışçıl çözümüne hizmet edecek yapıtların seçilmesi hedeflenmektedir (<https://groups.psychology.org.au/awar>, 2015).

Türkiye'de de İLESAM (Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği) Ödülleri, Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfı Ödülü, Bu Yayınevi Yarışması Ödülü, ÇGYD Yılın Çocuk Kitabı Ödülü (Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği), TUDEM Edebiyat Ödülü, ESKADER (Edebiyat, Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği) Ödülleri, Erdal Öz Çocuk Edebiyatı Ödülü, Türkiye İş Bankası Ödülleri, Rıfat Ilgaz Çocuk Edebiyatı Ödülü, Zeynep Cemali Öykü Yarışması (Günüşiği Yayınları) Ödülü, Gonca Dergisi Resim ve Hikâye Yarışması Ödülü, Türkan Saylan Sanat ve Bilim Ödülleri ve Akademi Kitabevi Çocuk Edebiyatı Ödülleri verilmektedir.

Bu çalışmada Türkiye'de geleneksel olarak (en az beş yıl) yalnızca çocuk ve gençlik edebiyatı ödülleri veren kuruluş, dernek ve yayınevlerinin 2009-2013 yılları arasındaki beş yıllık dönemde ödül alan romanları, barışın bileşenleri ("insan haklarının olması", "işbirliği, paylaşma ve dayanışmanın olması", "önyargı ve kalıp yargıların olmaması", "çatışma çözmenin olması" ve "çevre duyarlılığının olması") kapsamında betimsel olarak incelenmiştir. Araştırmada anılan ölçütlere; Bu Yayınevi, Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfı, TUDEM Yayınevi ile Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği (ÇGYD) uygun olduğu için incelenecek kitaplar bu kuruluşların ödüllü kitaplarından seçilmiştir. Kitapların tamamı incelenmiş, doğrudan veya dolaylı olarak barış ile ilgili anlatımlardan örnekler verilmiştir. Bu çalışmada incelenen ödüllü roman sayısı 19'dur. Çalışmada incelenen çocuk ve gençlik romanlarının listesi EK 1'de verilmiştir.

BÖLÜM II

TEMEL KAVRAMLAR

*Gel, gel, ne olursan ol yine gel,
İster kâfir, ister Mecusi,
İster puta tapan ol yine gel,
Bizim dergâhımız, ümitsizlik dergâhı değildir,
Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel...
Mevlana Celalettin Rumi*

Bu bölümde barış kavramı, barış eğitimi, barış eğitimi veren öğretmenden beklenen davranışlar, barış eğitiminde çocuk ve gençlik romanlarının yeri, çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarından barış ile ilgili örnekler ve barış eğitimi konusunda yapılan çalışmalar ele alınmıştır.

Barış Kavramı

Şiddet olayları, tarihin her döneminde ve insanın olduğu her yerde var olmuştur. Savaşlar, toplumun mantığına ve insanın doğasına aykırı olmakla birlikte, insanlık tarihi kadar eskidir ve şiddetin büyük boyutlarda yaşandığına ilişkin örneklerle doludur. Ne yazık ki şiddet olgusu her dönemde olduğu gibi günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Ailede, okulda, işyerinde, oyuncak sektöründe, basın ve yayın organlarında şiddetin değişik türlerine ve öğelerine tanık olunmaktadır (Karaman-Kepenekci, 2010).

Alpkaya (2001)'ya göre, uluslararası hukukta "barış" 20. yüzyıla kadar "savaşmama durumu" olarak anlaşılmış ve uluslararası hukuk öğretisinde yakın döneme kadar "savaş hukuku" ve "barış hukuku" iki ana eksen olarak yer almıştır. Bunun anlamı, savaşın uluslararası hukukta meşru sayılmasıdır. Bu meşruiyetin dayanağı, uluslararası hukukta kural koyan ve yaptırım uygulayan merkezi bir otoritenin

bulunmamasıdır. Zamanla insanlar, kendi kaynakları ile kendilerine yetebilecek duruma gelerek savaştan kaçmış ve barışı üstün bir amaç olarak benimsemişlerdir (Sencer, 1986). Uluslararası her türlü savaşın ortadan kalkması ve evrensel barışın kurulması düşüncesi 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır (Alpkaya, 2001).

Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde "sürekli ve evrensel barış ile uluslararası güvenliği sağlamak" amacıyla kurulan Milletler Cemiyeti, dünyayı ikinci bir toplumsal savaşa sürüklenmekten kurtaramamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 51 ülke bir araya gelerek Birleşmiş Milletler Örgütü'nü kurmuşlardır. Birleşmiş Milletler'in kuruluş antlaşmasında, daha önce yaşanan iki dünya savaşının önemli etkisi görülür. 1945'te imzalanan Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda, dünya barışı için öncelikle temel hak ve özgürlüklere saygının sağlanması gerektiği dile getirilmiştir (Karaman-Kepenekci, 2010).

Bir toplumdaki ekonomik sistem, siyasi yapı, eğitim, din ve şehirleşme ile yakından ilgili olan barış, düzenli ve huzurlu yaşam, kardeşlik, toplumsal bütünlük, güven ortamı, anarşinin, saldırganlığın, kargaşanın ve gerginliğin olmaması durumu olarak tanımlanabilir (Karaman-Kepenekci, 1999). Savaşlar, gerek bireyin yaşamını yitirmesine gerekse toplumların yok olmasına yol açtığı için toplumun var oluş nedenine aykırıdır. Buna karşın insanlar savaflara yaşam ve geçim koşullarının baskısı altında yeni kaynaklar arama amacıyla başvurmuştur (Sencer, 1986). Ancak galibi kim ve hangi toplum olursa olsun, savaşların sonuçları hiçbir taraf için iyi değildir. Ölümler, sakatlanmalar, anne, baba ve yakınlarını kaybeden insanlar, öksüz ve yetim kalan çocuklar; açlık ve ekonomik kriz, savaşların acı sonuçlarıdır. Bu sonuçların giderilmesi ise çok uzun yıllar almaktadır.

Barışın gerçekleştirilmesi için belirli bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilen işbirliği, karşılıklı kazanç ve kaynakların adil biçimde paylaşılması büyük önem taşır. Barışçıl bir ortamın sağlanabilmesi öncelikle adalet ve eşitlik olmak üzere tüm toplumsal değerlerin belirlenmesine; barışın devamlılığının sağlanabilmesi ise, bu değerlerin uygulanmasına bağlıdır. Toplumu oluşturan bireyler ve kitleler, bir bütün olarak hem kendisini hem de toplumun

gereksinimlerini dengeleme yoluyla barışın devamlılığını sağlayabilirler (Johnson ve Johnson, 2005: 290).

Selçuk Demirel, *İz*, 1997: 43.

Teknolojik ve bilimsel ilerlemelerin yarattığı çeşitli sorunlar öğretide dayanışma hakları olarak anılan hakları ortaya çıkarmıştır (Kaboğlu, 1996). Dayanışma haklarının ortak özelliği, diğer tüm insan haklarının ortak özelliği olan yaşam hakkını ortak payda olarak almasıdır. Dayanışma hakları, tüm insan haklarının da korunması için ortak gözetim, işbirliği ve dayanışmayı gerektirmesine karşın, niteliğinden kaynaklı olarak işbirliği ve dayanışma özelliği belirgin bir biçimde ortada olan haklardır. Bu hakların gerçekleşmesi için yalnızca devletin müdahalesi yeterli değildir, birey ve grupların da çabası gerekir (Gülmez, 2001). Barış hakkı, dayanışma hakları başlığı altında yer almaktadır.

Tüm temel hakların ve özgürlüklerin var olabilmesi ve insanlar tarafından tam anlamıyla kullanılabilmesi için o toplumda öncelikle barışın olması gerekir (TİHAK, 2000); çünkü savaş ortamında insan haklarına saygıdan söz edilemez. Savaş hali, savaş tehlikesinin baş

göstermesi, ayaklanma, iç kargaşa gibi bunalım dönemleri, devlet ve toplum güvenliği bakımından tehlike yaratır. Bu tehlikenin ortadan kaldırılması, hızlı kararların alınmasını gerektirir. Ne var ki alınan önlemler kişilerin haklarını ve özgürlüklerini daha da kısıtlamaktadır. Bireylerin bazı özverilerde bulunmaları istenmekte ve onlara normal yaşamda söz konusu olmayan bazı yükümlülükler yüklenebilmektedir (Kapani, 1981).

Aslında, toplumsal düzen kurallarından olan hukuk kurallarının amacı, toplumda huzur, güven ve barışı sağlamaktır (Gözübüyük, 1993). Bu yüzden günümüzdeki tüm ulusal ve uluslararası hukuk kurallarının doğrudan veya dolaylı olarak barış hakkını düzenlediği söylenebilir. Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın yanında, diğer bazı hukuksal metinlerde de doğrudan barış hakkını ilgilendiren ifadelere rastlanabilir. Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966)'nin 20. maddesinde geçen "*Her türlü savaş propagandası hukuk tarafından yasaklanır. Ayrımcılığa, kin ve nefrete veya şiddete tahrik eden herhangi bir ulusal, ırksal veya dinsel düşmanlığın savunulması hukuk tarafından yasaklanır.*" hükmü bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Birleşmiş Milletler, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ile ilgili dört maddeden oluşan Halkların Barış Hakkı Bildirgesi'ni yayımlamış; bu bildirmede "*Gezegimizin halklarının barış hakkı kutsaldır.*" (m. 1) ilkesi benimsenmiştir. Yine İnsan Hakları Bildirgesi'nin 26. maddesi'ne göre de "*Eğitim, insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirir ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.*"

Behiç Ak, Cumhuriyet Gazetesi, 2012

Barış Eğitimi

Günümüzde barışı ve barışçıl bir dünyada yaşamayı tehdit eden birçok olay ve sorun yaşanmaktadır. Herkesin özlemini duyduğu iç ve dış barışı sağlayabilmek, daha güzel ve huzurlu bir dünyada yaşayabilmek için çocuklarda barış anlayışını küçük yaşlardan başlayarak geliştirmek ve bunun sürekliliğini sağlamak, barışa inanan ve barış için mücadele edebilecek insanlar yetiştirmek gerekir. Bu da ancak etkili ve işlevsel bir "barış eğitimi" ile sağlanabilir (Aslan, 2014). Birçok siyasi kuramcı, barış eğitimcisi ve çatışma çözme kuruluşu, dünyada yaşanan genel ve özel sorunların karşılıklı pazarlık süreciyle çözülebileceğine ve taraflar arasında uzlaşmanın sağlanabileceğine inanmaktadır. Taraflar arasında uzlaşmayı sağlamanın ön koşulu ise, karşıdakini daha iyi tanımaya/anlamaya çalışmaktır (Papastephanou, 2014:97).

Barış, birbirleriyle iletişim kurabilen ve farklılıklara önem veren toplumlarda gelişir. Eğitim ise, şiddet kültürünün etkisinin azaltılması ve şiddet karşıtı barış kültürünün oluşturulmasında önemli bir etkidir. Barış eğitiminin, barışın varlığını ve sürdürülebilirliğini sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu süreçte her birey, barış için

ulusal ve uluslararası anlamda gerekli olan şartları bilmek ve yaşama geçirmek durumundadır (Kerem ve Kamaraj, 2006).

Barış eğitimi, farklı görüş ve anlayıştaki kişi ve gruplar (örneğin, azınlık ve göçmen grupların, farklı din ve politik görüşte olan kişilerin) arasındaki tutarlı ilişkidir (Salomon, 2004). Bireysel ve grup olarak çocukların duygu, düşünce, bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik dizgesel ve eğitsel etkinliklerin sunulmasıdır (Hagglund, 2004). Barışın ne olduğu, neden sağlanamadığı ve ona nasıl ulaşılacağı gibi konular hakkında bilgiler verilmesi sürecidir (Harris, 2004). Bar-Tal (2002)'a göre, 20. yüzyıldan bu yana dünyadaki farklı eğitim sistemlerinin içeriğinde barış eğitimi de yer almaktadır.

Barış eğitiminin amacı, dünyayı daha insancıl duyguların yer aldığı, daha iyi bir yere dönüştürmektir. Barışın oluşturulması ve korunması için önemli bilgi ve becerileri uygun durumlara uyarlamaktır. Bireyi; çatışmaları yaratıcı, yapıcı ve barışçıl biçimde çözecek becerilerle donatmak; kişilerin farkındalığını ve davranış becerilerini artırarak kitleleri barışçıl daha büyük topluluklara dönüştürmektir. Barış eğitimi bu eğitimin amacını diğer birçok eğitimin amacından farklı görmektedir. Bu nedenle barış eğitimi, çocukların bir toplumsallaşma süreci olarak görülmektedir. Barış eğitimi anlayışının içeriği, daha güvenli ve yaşanılabilir bir çevre oluşturabilmek için kişilerin var olan bilgi, tutum ve becerilerinin güçlendirilmesini kapsamaktadır (Bar-Tal, 2002; Hagglund, 2004; Mansur-Sertel, 2007).

Sonuç olarak barış eğitiminin amacının, öğrencilerin barış kavramına ilişkin bilgi ve becerilerini geliştirmek, düşüncelerini zenginleştirmek ve derinleştirmek olduğu söylenebilir. Uzun yıllardır eğitim sistemlerinde de yerini alan barış eğitiminin amacına ulaşabilmesi için kapsamının; başka bir deyişle barışa ilişkin değer ve becerilerin iyi belirlenmesi gerekmektedir.

Barış Eğitiminin Kapsamı

Barış eğitimi ortamlarında “şiddet, görüş ayrılıkları, eşitsizlik, hoşgörüsüzlük, çevresel yıkım/duyarsızlık ve insan haklarının istismarı” gibi kavramların üzerinde önemle durmak gerekmektedir.

Barış eğitimi, toplumların politik, toplumsal ve ekonomik anlayışlarının da aynasıdır. Bu nedenle barış eğitiminin amaçlarına yalnızca anılan değer, anlayış ve davranışsal becerilerin kazandırılmasıyla ulaşılabilir (Bar-Tal, 2002).

Barış eğitimiyle öğrencilerde geliştirilmesi istenen beceri ve değerler; işbirliğini önemseme, iletişim kurma, ortak yararı amaçlayan görüşmeler yapma, herkesin iyiliğini isteme, işbölümünü yaparken adil olma, sorumluluk duygusu taşıma, emeğe saygı duyma, toplumu oluşturan farklı grupların bakış açılarını dikkate alma, insanlara şefkatle yaklaşma, eşitliği ve insan haklarını savunma, çevresel (ekolojik) dengeyi gözetme ve farklılıklara hoşgörülü olma biçiminde sıralanabilir. Bu beceri ve değerlere sahip olan bireylerin toplumsal barışa katkıda bulunmalarının yanı sıra daha mutlu ve daha sağlıklı oldukları da bilinmektedir (Johnson ve Johnson, 2005: 290; Darder, 2014:96). Bu bağlamda barış eğitimi, hem toplumsal hem de bireysel huzur ve mutluluk açısından büyük önem taşımaktadır.

Opatow, Gerson ve Woodside (2005)'e göre, barış eğitimi; birlikte yaşama eğitimi, insan hakları eğitimi, cinsiyet eşitliği eğitimi ve çevre eğitimi olmak üzere dört ana alanı kapsar.

Barış eğitiminin beş bileşeni şunlardır (Harris, 2004'ten Akt.: Aslan, 2014):

- ✓ uluslararası eğitim (şiddeti durdurmak, ulusal çıkarları korumak, savaşın zararlarını ortadan kaldırmada yasaların ve kurumların işlevlerini öğretmek),
- ✓ insan hakları eğitimi (insan onuruna saygıyı güçlendirmek, düşmanlıkları ve kalıp yargıları azaltmak üzere çokkültürlü anlayışı geliştirmek),
- ✓ kalkınma eğitimi (eşitliğe ve dünya kaynaklarının paylaşımına duyarlı etkin demokratik vatandaşlık bilincini geliştirmek),
- ✓ çevre eğitimi (dünyadaki sosyal ve ekolojik sorunları anlamayı sağlamak ve çevreye yönelik farkındalık geliştirmek),
- ✓ çatışma çözme eğitimi (güvenli bir okul ortamı oluşturmak, öğrencilere barışın sağlanmasındaki rollerini anımsatmak, onları işbirliği içinde çalışmaya yönlendirmek).

Behiç Ak, *Karikatür Kitabı*, 2012: 25.

Barış eğitiminde disiplinlerarası bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu noktada barış, bireysel (zihin ve beden) bütünlükten çok daha fazla bir anlam taşımaktadır. Barış; eşitliği, işbirliğini, paylaşımı, doğanın korunmasını, cinsiyetlerarası eşitliği, insanların kendi kendilerini yönetmesini ve anlamasını, dünyada barışçıl bir ortamın sağlanması için tüm insanların yetenek ve çabalarını işe koşmalarını gerektirir (MINCAVA, 1995).

Birleşmiş Milletler tarafından son zamanlarda yapılan girişimlerde barış kültürü kavramı önemle vurgulanmaktadır. Bu kavram, tüm dünyada yaşayan insanlar arasındaki ortak amaçları, değerleri ve çeşitliliği ortaya koymaktadır. Aynı zamanda barışı sadece siyasetçi ve askerlerin değil tüm insanların düşünmesi için de bir ortam sağlamaktadır (Bretherton, Weston ve Zbar, 2003: 221).

Okullarda Barış Eğitimi

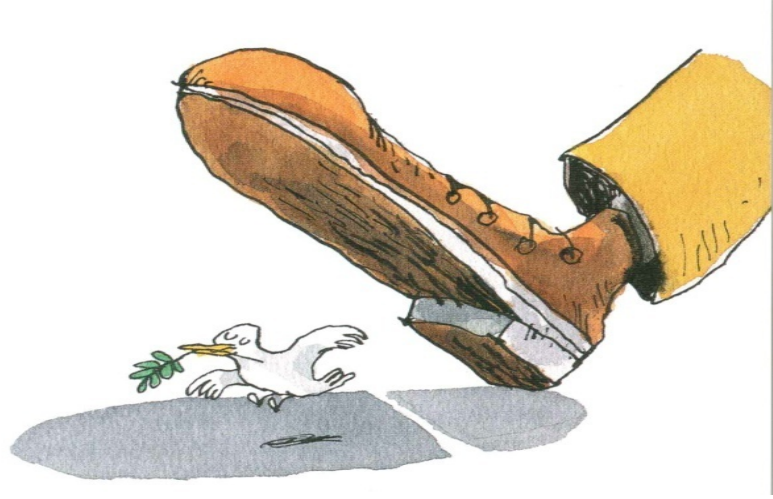
Toplumların gereksinim duyduğu en önemli konulardan biri, barışsever bireyler yetiştirmek ve barış içinde yaşamaktır. Barış, özgürlük ve eşitlik kavramlarıyla bir arada olan evrensel bir simge olarak görülmektedir. Bu nedenle birçok toplum, yeni kuşakları bu simge ışığında eğitime kararı almıştır. Barış eğitimi sürecinde okullar, toplumun bu amaca ulaşması için kullanılan en önemli öğelerdir ve barışın oluşturulması / devamlılığının sağlanabilmesi için okullarda çocuklara küçük yaşlardan başlayarak belirli beceri ve değerlerin kazandırılması gerekir. Başka bir deyişle, barış içinde yaşamayı sağlamanın, şiddet kültürüne karşı barış kültürünü yaygınlaştırmanın, hoşgörülü, paylaşımcı, duygudaşlık (empati) kurabilen, sorunları şiddet yoluyla değil, sorun çözme becerisini kullanarak çözen bireyler yetiştirmenin önemli yollarından biri, barış kavramını ve bu kavramla ilgili hedefleri, okulöncesi dönemden başlayarak tüm eğitim sistemine ve öğretim programlarına yerleştirmek; programda yer alan tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, felsefe, matematik, dil ve edebiyat derslerinde barış konusuna yer vermektir (Johnson ve Johnson, 2005).

Barış eğitimi, ergenlik dönemindeki öğrencilere de verilmelidir. Ergenlikte inançlar giderek bazı ideolojik temelleri olan genel ilkelere kökleşmeye başlar. Değer özerkliğinin gelişimi ergenin ahlaksal, siyasal, ideolojik ve dinsel konulardaki anlayışında değişimleri zorunlu kılar. Ergenler o anda yaşanan durumun ötesine geçmeyle birlikte gelecek, arkadaşlarıyla ve aileyle ilişkileri, demokrasi ya da ahlak, siyaset, ideoloji ve din, felsefe, insan hakları ve bunun önemli bir bileşeni olarak barış gibi soyut kavramlara ilişkin daha dizgesel ve mantıklı düşünmeye başlarlar. Gerçekliğin yanı sıra olasılıklar üzerinde çok daha fazla kafa yorar, tümdengelimsel mantığı kullanırlar. Düşüncelerini daha iyi yönetmekle kalmaz, aynı zamanda kullandıkları düşünme süreçlerini başkalarına daha iyi açıklarlar. Bu dönemde bir başkasının genel durumuyla duygudaşlık kurabilirler (Bee ve Boyd, 2009; Steinberg, 2007; Senemoğlu, 2003). Bu nedenle barış eğitiminin ergenlik döneminde bulunan çocuk ve gençlere verilmesi doğru bir yaklaşımdır.

Barışa ilişkin beceri ve değerlerin kazandırılmasına dönük barış eğitimi ise, ancak öğrencinin düzeyine uygun bir programın geliştirilmesiyle, buna uygun ders kitaplarının yazılmasıyla, ilgili eğitim araç-gereçlerinin kullanılmasıyla, öğrencilerin sürece katılımını sağlayacak etkin yöntemlerin (sorumluluk üstlenme, örnek davranışları inceleme vb.) kullanılmasıyla daha etkili ve işlevsel olabilir (MINCAVA, 1995; Karaman-Kepeneci, 1999; Harris and Morrison, 2003; Carter, 2004; Harris, 2004; Kas, 2005; Polat ve Aslan, 2008; Aslan, 2014; Bretherton, Weston ve Zbar, 2007; Bar-Tal, 2002; Vandenberg, 1984).

Eğitim ve öğretim ortamlarında barış eğitimi verilmesinin gerekçeleri şöyle sıralanabilir (Peace Education, 2008):

- Öğrencilerde, günlük yaşamlarında ortaya çıkan çatışmalar ve bunların çözümleri konusunda farkındalık yaratmak,
- Etkileşimin her düzeyinde barışa ve insan onuruna saygı duyma becerilerini geliştirerek öğrencileri, yaşadıkları toplum, ülke ve dünya için iyi birer yurttaş olarak hazırlamak,
- Eğitim ortamını içinde bağımsızlık, toplumsal adalet, karar vermeye katılım süreçleri gibi evrensel değerlerin öğrenildiği ve uygulandığı dünyanın küçük bir modeli gibi kullanmak.

Behiç Ak, *Cumhuriyet Gazetesi*, 2012

Barış Eğitimi Veren Öğretmenden Beklenen Davranışlar

Barış eğitiminin başarısı, bu eğitimden doğrudan sorumlu olan öğretmenin barışı yorumlayışına ve bu eğitimi vermeye istekli olmasına bağlıdır. Her şeyden önce öğretmen, insancıl davranışlarıyla öğrencilere model olmalıdır; çünkü öğretmenin öğrencileriyle bu yöndeki ilişkileri öğrenme sürecinin güçlü bir yönünü oluşturur. Barışa ilişkin değerleri öğretmenleriyle olan ilişkilerinde yaşayarak öğrenen öğrenciler, “yaşama geçirilmiş barış kültürü”nü daha kolay edinebilirler. Bu durum öğretmenler için bir ön koşul olmakla birlikte bunun gerçekleştirilmesi sürecinde bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni, çoğu öğretmenin barış eğitimi içerisinde yer alan değer ve düşüncelere katılmamasıdır. Böylece öğretmen, öğretme görevini etkin olarak yerine getirememektedir. Fakat barış eğitimi sürecinde kazandırılması planlanan tüm bilgi, beceri ve tutumların birlikteliği önemli görülmekte, bunların eksik ya da farklı biçimde uygulanmasıyla barış eğitiminin amaçlarına ulaşamayacağı düşünülmektedir (Bar-Tal, 2002; Bretherton, Weston

and Zbar, 2003:222). Bu nedenle öğretmenlerin barış eğitiminin tüm bileşenlerini içselleştirmeleri önemli ve gereklidir.

Öğretmenler, savaş kültürünü ortadan kaldırmak için;

- eğitim-öğretim yılı boyunca hemen hemen tüm dersleri, öğrencilerin güvende oldukları öğrenme ortamlarında “işbirliği, görüşme, barışçıl kurallar” gibi konuları akademik konularla bütünleştirerek düşünsel ve uygulamaya dönük çalışmalarla yapılandırmalıdır. Bu amaçla işbirliği, tartışma, yapıcı çatışma çözme etkinlikleri planlamalıdır. İletişim becerileri, öfke kontrolü, aşırı olmayan bir özgüven, problem çözme, geniş bir bakış açısı edinme, yaratıcı düşünme gibi belirli becerileri edinmeleri konusunda öğrencilere yardımcı olmalıdır (Johnson ve Johnson, 2005: 290; Darder, 2014:96).
- barışa ilişkin değerleri, olguları, yöntemleri ve küresel eğitimi, öğretim programıyla bütünleştirerek öğretmelidir. Sözelimi, ilkokullarda drama yöntemini kullanarak öğrencilerin işbirliği yapma ve paylaşma yeteneklerinin gelişmesine katkıda bulunabilirler. Sınıf içi çatışmaların barışçıl yollardan çözümlenmesini sağlayıp, sınıfı barışçıl bir ortam haline getirebilirler. Ortaokullarda ise bir ileri aşamaya geçilerek barışa ilişkin farklı kültürlerdeki kavramları, uygulamaları ve küresel sorunları sınıfa getirip tartışabilirler. Öğrenciler kitle iletişim araçlarını, küresel ekonominin siyasal ve toplumsal eğilimlerini ulusal hedefler ışığında izleyerek ve çözümleyerek işbirliği içinde çalışmayı öğrenebilirler. Lise öğrencileri ile de çevre, ekonomi ve hukuk gibi konularla ilgili sorunlar tartışılıp ulusal ve uluslararası kuruluşlarla bunların barış ve kalkınmaya ilişkin çalışmaları değerlendirilebilir (Teach Peace, 2009).
- öğrencilerin barış konusunu derinlemesine anlamaları ve analiz edebilmeleri, farklı eğitim uygulamalarının kullanımına bağlıdır. Örneğin, öğretmenler sınıfta öğrencilere çeşitli canlandırmalar yaptırabilir, öğrencilerin bu canlandırmaları değerlendirmelerini isteyebilirler. Rol değişimleri yoluyla öğrencileri farklı bakış açılarını keşfetmeye yönlendirebilir, karakterlerin duygularını anlayabilmeleri için onları sorular

sormaya güdüleyebilirler. Bu noktada gerçekleştirilen etkinliklerin amacı ve içeriği hakkında öğrencilere sıklıkla bilgi verilmesi büyük önem taşımaktadır. Öğretmenlerin, etkin öğrenme yöntemlerini kullanmanın yanı sıra, sınıfta duyarlı bir ortam oluşturma konusunda da etkili olması gerekir. Öğrenmenin ancak özgürlüğün temel alındığı bir güven ortamında gerçekleşebileceği unutulmamalıdır (Bretherton, Weston ve Zbar, 2003:222).

- etkin öğrenme ve işbirlikçi öğrenme gibi yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak sağlayan eğitim yaklaşımları kullanılmalıdır. Bu süreçte özellikle okulöncesi eğitim ortamlarında “çatışma çözme, önyargı, arabuluculuk, arkadaşlık ilişkileri ve gelişimi, hoşgörü, işbirliği, başkalarına saygı gösterme ve kendini kontrol etme” içerikli etkinlikler uygulanmalıdır. Çocuğa çevresindeki yetişkinlerin model olması da bu aşamada önemlidir (Kerem ve Kamaraj, 2006).

Selçuk Demirel, *İz*, 1997: 218.

Barış eğitimi sürecinde öğretmenler için önemli bir nokta da savaşın yarattığı sarsıntı ve zararların öğrencilere nasıl aktarılacağıdır. Yaşamın olumsuz yönlerinin görmezden gelinmesi dersin işlevselliği açısından doğru bir yaklaşım değildir. Bu nedenle, barış eğitiminde çocukların yaş düzeylerine uygun konuların ele alınması gerekir. Örneğin, Avustralya'daki okullar 1980'li yıllarda barış eğitimi ile tanıştığında, şiddetin ve savaşın çocuklarla tartışılmasının doğurabileceği sonuçlar hakkında birtakım şüpheler bulunuyordu. Fakat bu kaygının temeli, çocukların istenmeyen bilgilerden korunabildiği varsayımına dayanıyordu. Günümüzde ise insanların çoğu, çocuk ve gençlerin savaş ve şiddet hakkındaki bilgilere televizyon yoluyla kolayca ulaşabildiğini kabul etmektedir. Bununla birlikte dünyadaki pek çok çocuk ne yazık ki silahlı çatışmayı yaşayarak öğrenmektedir. Dünyadaki mülteci hareketleri de barış içinde yaşayan topluluklardaki çocukların savaşın zorluklarını, savaşı

yaşayan diğer çocuklardan öğrenme olasılığını artırmaktadır. Bu nedenle çatışma ve savaş hakkında konuşmak, çocuklara savaşı ve şiddeti tanıtmaya olarak görülemez, aksine bu tür konuşmalar savaşın tartışılması, açıklanması ve neyin doğru olduğunun öğretilmesi için bir olanak yaratır. Bu noktada velilerle yapılan görüşmeler, öğrencilere şiddetin anlatılmasının zararlı etkilerini azaltabilir (Bretherton, Weston and Zbar, 2003:222). Kısaca, barış eğitiminin yalnızca öğrencileri değil, aynı zamanda onların anne babalarını ve yetişkinleri de kapsayan bir süreç olduğu söylenebilir.

Barış eğitimcileri çalışma kitapları, film ve öykü gibi araç-gereçlerin barış eğitimi sürecinde önemli olduğunu, bunlarla barışa ilişkin kültürel değerlerin sunulabileceğini, farklı kültürleri tanıma ve bunlarla iletişim içinde olmayı sağlayabileceğini; ancak bunların yeterli olmadığını, eksik bilgilendirmeye neden olabileceğini düşünmektedir. Çünkü etkili bir barış eğitimi için yalnızca başkalarını anlamak yeterli değildir; bunun yanında bireyler kendilerini de anlamalıdır (Noddings, 2008).

Barış eğitimi, bilgi, beceri ve tutumları dolayısıyla davranışları içselleştirmeyi vurguladığı için değerlendirilmesinin zor olduğu belirtilmektedir. Örneğin okullarda uygulanan sınavların, barış eğitiminin çıktılarını değerlendirmek için yeterli olmadığı düşünülmektedir. Fakat değerlendirme süreci, barış eğitimi uygulamalarının önemli bir alt ögesi olduğu için eğitimcilerin konuya ilişkin yaratıcı çözümler önerileri geliştirmelerini gerekli kılmaktadır (Bartal, 2002).

Selçuk Demirel, *İz*, 1997: 222.

Barış eğitiminde dil ve edebiyat dersi öğretmenlerine de büyük görevler düşmektedir; çünkü bir sanat eğitimi süreci olan dil ve edebiyat öğretiminin temel amaçları; öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerini geliştirmek, onları kendini doğru ifade edebilen, insanlarla doğru iletişim kurabilen, duygu, düşünce ve düşünce dünyaları gelişmiş, evrensel değerleri önemseyen, kültürel farklılıklara saygı duyan bireyler olarak yetiştirmektir. Edebiyat da öğreticiliğe kaçmadan, sanatsal niteliğinden ödün vermeden özgür ve barışçıl bir dünyanın yanında yer almalı, bu konuda üstüne düşeni yapmalıdır (Aslan, 2014).

Dil ve edebiyat öğretmenleri; çocuklarına ve öğrencilerine konuya uygun metinler yoluyla barışa ve kültürel anlayışlara, farklılıklara ilişkin temel bilgileri verebilir; onların barışçıl bir yaşam ortamına olumlu tutumlar ve değerler geliştirmelerine yardımcı olabilirler. İşbirliğine, uzlaşmaya, yansıtıcı dinlemeye yönelten etkinlikler yoluyla çocukları gereksinim duyduğu çatışma çözme becerileriyle donatabilirler.

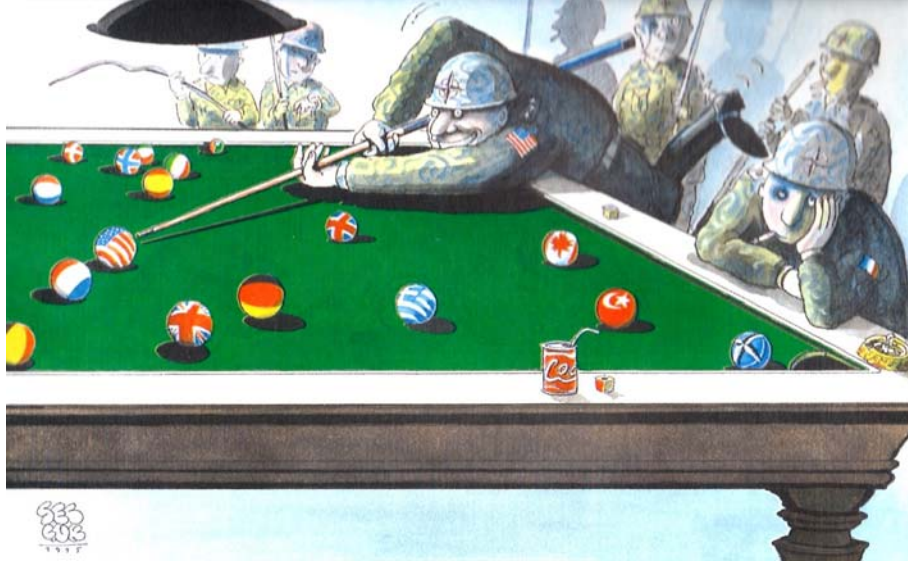
Çocuk edebiyatı ürünlerinden okullarda öğrencilere kişilik eğitimi vermek amacıyla da yararlanılmalı, çocuk edebiyatı ile öğretim

programı bütünleştirilmelidir. O'Sullivan (2004)'a göre, okullarda öğrencilere kişilik eğitimi vermek için öğretim programlarının çocuk edebiyatı ürünleriyle bütünleştirilmesi, bu önemli araçlardan yararlanılması gerekmektedir. Kanada'nın on eyaletinden biri olan Saskatchewan'da, Eğitim Bakanlığı, ilköğretim 3. sınıf öğrencileri için "Toplumsal İlişkiler, Çatışmaların Çözümü" adlı bir ünite modeli hazırlamış; bu model ile özellikle okullarda var olan ve çeşitli nedenlerle kendini gösteren sorunları çözüme çocuk edebiyatından yararlanmayı amaçlamıştır.

Luke ve Myers (1994:66)'a göre öğretmenler, özellikle karakterlerin içine düştüğü çatışmaları barışçıl yollarla çözdükleri örnek çatışma durumlarını içeren edebiyat yapıtlarıyla öğrencileri buluşturabilirler. Çocuklar için farklı türde çatışmalar ve olası çözümlerini betimleyen öyküleri dinleme ve okuma çalışmaları yapmak onların geniş bir bakış açısı kazanmalarına ve çalışmaları sırasındaki barışçıl yeteneklerini görmelerine yardımcı olur. Sorunların barışçıl yollarla çözümü için gerekli yetenek ve stratejiler iyi kurgulanmış yazınsal niteliği yüksek kitaplardan sezilebilir. Edebiyat, çocukların olayları öykü karakterlerinin gözünden tüm boyutlarıyla görmelerine ve yaratıcı sorun çözme yollarını öğrenmelerine olanak sağlar.

Carter (2004)'a göre dil ve edebiyat derslerinde öğretmenler farklı öğretim stratejilerini kullanarak barış eğitimi yapabilirler. Örneğin, yapıtlardaki karakterlerin çatışmalara nasıl tepkiler verdiğini değerlendirebilmek amacıyla öğrencilerin ilgi ve okuma düzeylerine uygun edebiyat yapıtları seçebilirler. Bu öykülerdeki çatışma haritalarının nasıl çıkarılacağını ya da bunların diyagram ile nasıl gösterileceğini ve çözüm yöntemlerinin nasıl değerlendirileceğini öğretebilirler. Öğrencileri, karakterlerinin çatışmaları en üst düzeyde barışçıl yollarla çözme yollarını/becerilerini kullandığı anlatımları barındıran öyküler yazma konusunda güdüleyebilir; bunu başarıyla yapan öğrencileri yüreklendirebilirler. Öğrencilere kişiler arası farklılıkları kabullenmeyi ve anlamayı sağlayan öğeler içeren öyküleri yazmayı öğretebilirler. Öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurabildikleri ve karşılıklı anlayışın var olduğu okul kültürü oluşturmanın aşamalarını planlamalarını ve bu planın en azından bir bölümünü uygulamaya koymalarını sağlayabilirler. Böylece, öğrencilerin daha

geniş bir bakış açısı ve barışçıl bir gelecek oluşturma yönündeki yaratıcılıklarını geliştirebilirler.

Selçuk Demirel, *İz*, 1997: 223.

Aslan (2014)'a göre, dil ve edebiyat derslerinde barışın önemine inanmış öğretmenler; hazırladığı eğitim durumlarıyla, bu eğitim durumlarında kullandığı araç-gereçlerle, bu araç-gereçlerin içeriğini anlamaya dönük soru ve etkinliklerle, dersi işlerken yararlandığı / başvurduğu yöntem, teknik ve stratejilerle çocuklarda barış anlayışının oluşmasına, gelişmesine ve bunun sürekliliğinin sağlanmasına da katkıda bulunabilir. Bu amaçla öğretmenler derslerde aşağıdaki noktalara dikkat edebilirler (Aslan ve Kepenekci, 2008; Aslan, 2014):

- ✓ Derlerde, konusunu barıştan almış, çocukta barışçıl anlayış geliştirecek şiirlere, anılara, günlüklere, fıkralara, öykü, roman ve şarkılara; farklı zaman ve yerlerde savaşın yarattığı olumsuz etkileri anlatan yapıtlara yer verebilirler.
- ✓ Sınıfa barış konusuyla ilgili karikatür, resim, tablo (Örneğin, Picasso'nun İspanyol iç savaşı sırasında yaşananları anlattığı "Guernica" adlı çalışması), fotoğraf ya da resimleme (illüstrasyon)

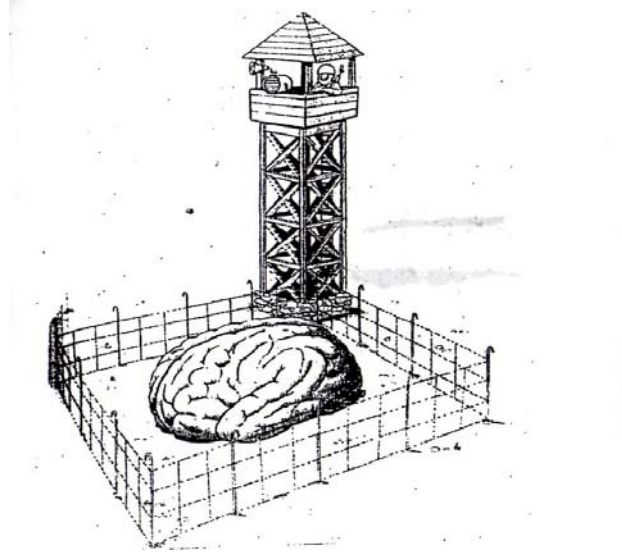
çalışmaları ve kısa film gibi görsel uyarılar getirerek öğrencilerinden bu araç-gereçlerin iletileri üzerine konuşmalarını isteyebilirler.

- ✓ Çatışmalar bakımından zengin birer kaynak olan öykü ve romanlarda öğretmen, öğrencilerinden öykülerdeki çatışmaların çözümlerini değerlendirmelerini ve kendi çözüm biçimlerini söylemelerini / yazmalarını isteyebilir. Böylece edebiyat, birçok karakterin tepkileri arasında, çocukların bir sorunun farklı yönlerini düşünmelerine ve sorun çözme becerilerini geliştirmelerine de yardımcı olur.
- ✓ Barışın önemini ya da savaşın yıkıcılığını duyumsatan bir metnin / kitabın incelenmesinden sonra öğrencilerden barışçıl bir ortamı korumaya dönük kendi eylem, plan ve düşüncelerini yazmalarını isteyebilirler. Savaşı, sorunları şiddet kullanarak çözmeyi doğru bulan anlayışları sorgulayıcı ortamlar yaratabilirler.
- ✓ Öğretmen, sınıfa savaşın kötü yanlarını gözler önüne seren gazete ya da dergi haberleri getirilip bunların içerikleri üzerine öğrencilerin eleştiri ve değerlendirme yapmalarını isteyebilir. Öğrencilerden, bu metinlerdeki kişilerle özdeşim kurmalarını ve bu durumu barış eğitimi bağlamında yorumlamaları isteyebilir. Derslerde, barış ortamını korumak ve sağlamakla görevli kurum, kuruluş ve örgütlerin adları ve işlevlerini konu edinen metinler kullanılabilir.
- ✓ Toplumsallaşma, yalnızca kendi ulusal değerlerini öğrenmek ve bunları içselleştirmek değildir; öteki kültürleri de tanımak ve özümsemektir (Aslan, 2006b). Çocuğun toplumsallaşmasına yardımcı olmak için onun, öteki kültürlerden insanları ve onların yaşam biçimlerini, kültürel değerlerini sezinleten yabancı çocuk edebiyatı ürünlerinden de beslenmesini sağlamak gerekir. Böylece çocuk, öteki toplumlara özgü değerleri ve kültürel öğeleri de görmüş olacak ve daha geniş anlamda toplumsallaşacaktır. Kendisinden ve ait olduğu toplumdan başka toplumların da olduğunu görecektir, kültürlerarası farklılıkları özümsemeye, farklı inançları görüp kabullenmeye, hoşgörü duygusunu oluşturmaya; kısaca, demokratik değerlerini geliştirmeye küçük yaşlardan itibaren başlayacaktır. Binyazar (1996)'a göre, bu eğitim ortamlarında yabancı yazar ve sanatçılardan alınmış yapıt ve

çalışmalara yer vermek, öğrenciye dolaylı bir barış eğitimi verebilir. Anadili eğitimi açısından, değişik yazarlarla, dolayısıyla değişik biçemlerle (beğenilerle), değişik yazınsal türlerle karşılaşmak bu yönden önemlidir. Kişinin bu ayrımlara varmasını, insanı ve dünyayı incelikli kavramasını, duyarlık eğitimiyle kazanılan duyumsama yeteneği sağlar.

- ✓ Dil öğretmenleri sınıflarda öğrencilerine konuya uygun yazınsal ve bilgilendirici metinler yoluyla barışa ve kültürel anlayışa ilişkin temel bilgileri verebilir; onların barışçıl bir yaşam ortamına olumlu tutumlar ve değerler geliştirmelerine yardımcı olabilir; işbirliğine, uzlaşmaya, yansıtıcı dinlemeye yönelten etkinlikler yoluyla çocukları gereksinim duyduğu çatışma çözme becerileriyle donatabilirler (Peace Education, 2008).

Sanatçının duygu ve düşüncelerinde var olan çok yanlılık ve çok boyutluluk, yapıtlarını da çok yanlı ve çok boyutlu kılmakta; bu da doğal olarak okura yansımaktadır. Okur, farklı kişileri, farklı kültürleri, farklı olay ve durumları görerek yaşamını zenginleştirir ve doğal olarak bakış açısını derinleştirir. Bu da beraberinde duyarlı, insancıl, hoşgörülü insanların yetişmesini sağlar. Barışın doğruluğuna ve gerekliliğine inanmış kuşaklar yetiştirmenin, çağdaş ve demokratik bir toplum, huzur dolu bir dünya yaratmadaki önemi düşünüldüğünde, çocuklara kitap seçerken / önerirken yapıtların “yazınsal” niteliğinin yanı sıra bu açıdan da değerlendirilmesinin gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır; çünkü “yazınsal yapıt”, kurgu içerisinde sunulan ipuçlarıyla çocuğa duyma ve düşünme sorumluluğu veren yapıt demektir (Aslan, 2014).

Hasan Efe, *Mecaz, Söz Sanatları ve Karikatür*, 2004: 13.

Barış Eğitiminde Çocuk ve Gençlik Romanlarının Yeri

Edebiyat; insanın duygularının, düşüncelerinin, düşlerinin, kaygılarının, karşı çıkışlarının, sanatçı tarafından oluşturulan kurgu yoluyla dilin varsıl olanaklarına düşsel olarak dönüşümüdür. Yaşamın ve insana ilişkin her türlü durumun, duygunun, düşün, düşüncenin, sorunun, güzelliğin sanatçının düş gücüyle ve dilin olanaklarıyla yaşam bulmasıdır (Aslan, 2013b). Çocuk edebiyatı ise, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır (Sever, 2012).

Edebiyatın bir parçası olan çocuk ve gençlik edebiyatı, çocuklara ve gençlere edebiyat ile hesaplaşabilme olanağının kapılarını açan bir geçiş edebiyatıdır. Ayrıca, bu tür kitaplar, belli estetik kaygıları dikkate aldığından okuruna edebiyat ve sanat eğitimi de veren bir özellik taşırlar (Dilidüzgün, 2003). Bu yapıtlar; çocukların sözcük dağarcıklarını geliştirir, dilbilgisel yapıları sezinletme yoluyla onların

dilsel becerilerini yetkinleştirir. Çocuklara okuma sevgisi, okuma alışkanlığı ve zamanla okuma kültürü kazandırır. Çocukların ve gençlerin insan ve yaşam gerçekliğine ilişkin bireysel değerler oluşturmalarına; onların bilişsel, duyuşsal, devinişsel, kültürel ve toplumsal olarak gelişimlerine katkıda bulunur. Yaşam ve insan gerçekleriyle buluşturarak çocukları yaşama hazırlar (Russell, 1997; Göğüş, 1998; Kavcar, 1999; Gander ve Gardiner, 2001; Popet ve Roques, 2002; Alpöge, 2003; Aslan, 2006a; Sever, 2002 ve 2012; Aslan, 2013a ve 2013b).

Çocukların ve gençlerin ilgi ve zevkle okudukları yazınsal türlerin başında öykü ve roman gelir ve bu türler önemli işlevlere sahiptir. Ele aldığı konuyu belli bir plan çerçevesinde anlatması nedeniyle bu türler, çocuğun okuma eğitiminde, edebiyat deneyimi kazanmasında önemli bir role sahiptir. Roman, insanların serüvenlerini, karakterlerini, düşünce ve duygularını ayrıntılarıyla kendine özgü biçimde anlatan uzun düzyazıdır. Bu yönüyle romanlar edebiyat metninin genel bütün özelliklerini üzerinde taşır. Metnin niteliğine göre çocuk okur, okuduklarıyla özdeşleşip eleştirel bakış açısı geliştirmeyi öğrenebilir. Çocuklar ve gençler, romanlarda çeşitli konulara ilişkin çözümlerini gerekli gördükleri birçok sorunun karşılığını, olayların nedenini açıklayan bilgileri, görüş ve yorumları bulabilirler. Roman, çocukların ve gençlerin sınırlı yaşam deneyimlerini zenginleştirir, türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine olanak sağlar, geliştirmekte oldukları değer yargılarının açıklık kazanmasına yardımcı olur; böylece çocukların ve gençlerin içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uyumlarını büyük ölçüde kolaylaştırır. Ayrıca, çocukların ve gençlerin kendi ülkelerindeki insanları geçmişleriyle tanımlarını kolaylaştıracağı gibi onlara başka toplumlarda yaşayan insanlar üzerine bilgi ve görüş de kazandırır. Okuma alışkanlığı ve zevkinin gelişmesinde, dolayısıyla boş zamanların yararlı biçimde geçmesinde bu tür, çocuklar ve gençler için çok önemlidir (Oğuzkan, 2000; Dilidüzgün vd., 2002; Aslan, 2006b).

Sever (2012:76)'e göre çocuk, kahramanlar aracılığıyla insanların başından geçebilecek olayları tanır. Sorunlar karşısında takınacağı tavır ya da geliştirebileceği davranışlara ilişkin ipuçları edinir. İnsan ve toplum yaşamını belirleyen kural ve değerleri tanıma ve anlama

bilincini oluşturur. İnsan yaşamını anlamlı kılan erdemleri sezmeye başlar.

Nitelikli çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarının önemli bir işlevi de duyularını devindirerek çocukları / gençleri duyarlı kılmaktır. Yazınsal kitaplar, insana ve yaşama ilişkin pek çok durumu olduğu gibi sevgi, saygı, adalet duygusu, hoşgörü, insan hak ve özgürlüklerine saygı, bağımsızlık, yardımseverlik, dostluk ve barış gibi çeşitli evrensel değerleri ele alarak çocuğun duyarlılık eğitimine de katkıda bulunur. Amaçları bir değer öğretimi olmamakla birlikte bu uyarılar, çeşitli değerleri etkileyici biçimde ve sanatsal bir dille sezinlettirdiklerinden onlara karşı okurlarının duyarlı olmalarını sağlayabilir. Kişinin yaşamını farklı yaşamlarla, farklı insan tipleriyle zenginleştirir. Ona bu dünyada kendisinden farklı insanların da yaşadığını gösterir, onun bu farklılıklara kendiliğinden bir saygı ve hoşgörü duygusu geliştirmesini sağlar. Kahramanla özdeşim kuran okur, kurguda yer alan olaylar karşısında mutluluk, heyecan, üzüntü, kaygı, korku gibi çeşitli duyguları yaşayarak metnin anlam evrenine daha fazla girer ve bu duyguları duyumsaması kolaylaşır. Yazarlar ise, okurunu bu değerlere duyarlı kılacak kurgular oluşturur, onun duyu algılarını etkileyecek söz varlığını kullanırlar. Böylece yanlışlar, haksızlıklar, kötülükler üzerine okurlarını hem duygulandırır hem de bunlar üzerine düşünmelerini sağlarlar. Kısaca onları estetik, örtük bir duyarlılık eğitimi sürecinden geçirirler (Aslan, 2013b).

Çocuk ve gençlik edebiyatının işlevlerini yerine getirebilmesi ve çocuğu/gençleri gerçek yaşama hazırlayabilmesi için çocuklarla buluşturulan yazınsal kitapların; çocuğa seslenmesi, sorunlarına ortak olması, çocuğu yaşamda tanık olduğu "ölüm, hastalık, boşanma, madde bağımlılığı, şiddet, yoksulluk ve savaş" gibi sorunlardan "çocuğa göre"lik ilkesine uygun olarak haberdar etmesi, kısaca onunla gerçek bir iletişime girmesi gerekir. Bu konular çocuk kitaplarında işlenmesi gereken konulardır ve çocukları bunlardan uzak tutmak gerçekçi bir yaklaşım değildir (Aslan, 2008). Savaş da geçmişten günümüze çocukların duydukları, bildikleri, hatta kimilerinin yaşayıp gördükleri, olumsuzluklarıyla karşı karşıya kaldıkları bir yaşam gerçeğidir ve çocukların, savaşın olumsuzluklarını, barış içinde yaşamının güzelliklerini konu edinen kitaplarla da buluşturulması gerekir. Bu nitelikteki kitaplar, barış ve barışa ilişkin

bileşenleri duyumsatma, barışçıl davranışları kazandırma bakımından örtük olarak uygun ortamlar yaratabilir. Çocuklar, bu konuyu ele alan kitaplar aracılığıyla barışa ilişkin düşünmeye ve barış konusundaki kendi doğrularını, düşüncelerini, değer yargılarını oluşturmaya başlayabilirler. Ancak unutulmamalıdır ki, hangi yaş grubuna seslenirse seslensin nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarının amacı, öğretmek değil; yaşatmak, sezdirmek ve duyumsatmaktır (Aslan, 2014).

Binyazar (1996)'a göre yazınsal nitelikli kitaplar, içeriğinden gelen çok yanlılıklarıyla kişiyi duyarlık eğitiminden geçirir; bu eğitimden geçenlerse insanın ve barışseverliğin, eşitlik duygusunun anlamını kavrarlar. Aslan (2014)'a göre barış içinde yaşamının güzelliklerini konu alan yazınsal çocuk ve gençlik kitapları; insanlar ve kültürler arasındaki farklılıkları sezinleterek, insanların duygu ve düşünce örneklerini, çatışmalarını ve çatışmaları çözme biçimlerini yazınsal bir kurgu içerisinde sunarak, barışı ve barışa ilişkin bileşenleri duyumsatarak barışçıl bir yaşamın güzelliğini duyumsatmaya ve barışçıl davranışları oluşturup geliştirmeye önemli katkılar sağlar. Çocuklar ve gençler, barış konusuna doğru yer veren yazınsal metinler/kitaplar aracılığıyla barışa ilişkin düşünmeye ve barış konusundaki kendi doğrularını, düşüncelerini, değer yargılarını oluşturmaya başlayabilirler. Kısaca, dolaylı olarak barış eğitiminden geçmiş olurlar; çünkü çocukların, okudukları kitaplardaki, izledikleri filmlerdeki karakterlerle duygudaşlık kurdukları, onların değerlerini benimsedikleri bilinen bir gerçektir. Barışın güzelliğine ilişkin iletileri olan kitaplardaki kahramanlarla duygudaşlık kuran çocuk ve genç okurlar savaşa, şiddete ve barışa ilişkin olayları/durumları çözümlmeyi, değerlendirmeyi, yorumlamayı, bu konularda olumlu bir tutum geliştirmeyi alışkanlığa dönüştürebilirler. Edebiyat yapıtlarının barış ile ilgili değerlere duyarlı yaklaşması durumunda, çocuk okur sezinleme yoluyla bu değerleri içselleştirerek davranış biçimine dönüştürebilir. Özetle söylemek gerekirse, nitelikli ve çocuğa/gence görelilik ilkesine uygun edebiyat yapıtları çocuğun/gencin birçok gelişimine katkı sağlarken onun barışçıl bir kişilik geliştirmesine de yardımcı olabilir.

Li ve Yang (2015)'a göre insanlar arasında derin ve güçlü güven bağlarının kurulduğu gerçek ve kalıcı barış, ancak edebiyat ve

kültürle gerçekleşir. Bu nedenledir ki barış eğitimi ve evrensel barış kültürü üzerine yenilenmiş kararlara edebiyatla, şiirle, sanatla odaklanılmalıdır. Edebiyat aracılığıyla çocuklara ve gençlere başkalarına karşı saygılı ve anlayışlı olmak, farklı kültürler arasında köprüler kurmak, tüm dünyada terörizm ve şiddetin karşısında durmak sezinletilebilir; böylece barış kültürü oluşturulabilir.

Bugünün çocukları haberlerde, yakın çevrelerinde, televizyonda, oyuncaklarında; kısaca her yerde ve her zamankinden daha fazla şiddete maruz kalmaktadır. Çocuklara yönelik çalışan birçok eğitimci, şiddet içerikli eğlence bolluğunun çatışma çözmenin bir yolu olarak çocukları saldırganlığa yönelten bir kültürü yansıttığını düşünmektedir. Çocuklar, yetişkinlerin sorunlarını bağırıp çağırarak, kavga ederek hatta karşısındakini öldürerek çözdüğüne sık sık tanık olmaktadır. Bu durumda çocukların da sınıfta ya da oyun alanlarında kendi çatışmalarının çözümünde benzer yöntemleri kullandığına tanıklık edilmektedir. Çatışmanın doğru ve olumlu yöntemlerle çözülmesi konusunda ise yetişkinler ve öğretmenlerin çocuklara yardımcı olması gerekmektedir (Luke ve Myers, 1994:66).

Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarından Barış ile İlgili Örnekler

Nitelikli edebiyat yapıtları örtük olarak, savaşa karşı; barış yanlısı bir dünyadan yana tavır koyar. Türk ve Dünya çocuk/gençlik edebiyatında barış konusunu ele alan, çocuklarda bu konuda duyarlık oluşturmak isteyen birçok yapıt vardır. Örneğin, Amin Maalouf (2013)'un "Doğunun Limanları" adlı kitabında bir Türk ile bir Ermeni'nin dostluğu şu şekilde anlatılır:

Bir Türk ile bir Ermeni'nin arasında gerçek bir dostluk, kardeşlik çok ender görülür olduğundan, iki delikanlının gözünde iyice değer kazanıyordu; pek çok kişi yüksek sesle farklı olduklarını söylerken, onlar tek fark olarak dostluklarını gösteriyorlardı. Çocuksu bir ciddiyetle birbirlerinden asla ayrılmayacaklarına ve bir de hiçbir meşgalenin ortak tutkuları olan fotoğraftan onları koparmayacağına yemin ediyorlardı. (s.25)

O rüyalara en yakın resmi çizecek olsam sadece iki dirhem bir çekirdek giyinen, mert ve kibar insanlardan kurulu bir dünya olurdu içinde. Erkekler kadınları yerlere kadar eğilerek

*selamlayacak, bütün ırk, dil ve inanç farklarını ellerinin tersiyle
bir kenara itecek, çocuklar gibi fotoğrafa, uçaklara, lambalı
radyolara, sinematografa merak saracaklardı. (s.43)*

Sümer, “Yaralı Serçe” (Aklımda Kalan Masallar, 2002) adlı şiirsel bir dille yazdığı masalında barışseverliğin, kardeşliğin, sevmenin; aydınlık, savaşımsız bir dünyada yaşamının güzelliğini duyumsatır. Ural (2011)’in “Şafakta Yanan Mumlar” adlı kitabı da savaşın çocuklar üzerindeki etkisini, düşmanlığın ne kadar olumsuz bir duygu olduğunu gözler önüne seren bir gençlik romanıdır. Yine Türk ve Yunan halkları arasındaki dostluğun gelişmesi amacıyla Karavia’nın yazdığı ve Ural’ın Türkçeye çevirip resimlediği “Köprü Olan Deniz” (1998) adlı kitap da Osman ile Manos adlı iki çocuğun öyküsünü anlatır. İki sanatçının emeğiyle oluşan bu kitap, ulusların aralarındaki dostluk anlayışının küçük yaşlardan başlayarak gelişeceği inancından yola çıkılarak hazırlanmıştır. “Mut Teyze’nin Bahçesi” (2000) adlı kitabında Çınaroğlu, kurgusuna uygun ülke adlarıyla; yeşilin yok oluşunu, doğanın kirlenmesini, savaşın nelere mal olduğunu öznel dünyasında aşağıdaki biçimde anlatmıştır:

Mut Teyze’nin Bahçesi

...
*Yeşiller hep birlikteydiler şimdi,
Üzgün, kırgındılar,
Küskündüler yeryüzüne.
Hele Vuranya Ülkesi’nin üstünden geçerken
Umutlarını tümünden yitirdiler.
Savaş vardı Vuranya’da.
İnsanlar birbirlerini öldürüyorlardı kıyasıya.
Makineli tüfekler durmadan işliyor
Sürekli bombalar atılıyordu uçaklardan.
Ortalık kızıl kana ve kara dumana boğulmuştu.
Yeşillere işte burada da yer yoktu.
Bir süre daha ilerledikten sonra durdular,
Gidebilecekleri bir yer kalmamıştı.*

Çınaroğlu’nun aşağıdaki kısacık şiiri de (Şiir Gemisi, 1999) savaşı çocuğun gözünden anlatmakta; asıl ayıbın bir çocuğun küfründen çok “savaşımak” olduğunu sezinletmektedir:

Ayıp

*Ayıp bir şey söylesem
Annem kızar,
Babam kızar,
Öğretmen kızar.
Ama ayıp değil mi yaptığınız
Siz koskoca amcalar?
Şu tüfekler, tabancalar, bombalar... (s.32)*

Almond'un "Ay'a Tırmanan Çocuk" (2011) adlı yapıtında, hayatını kafasında bir çuvalla geçiren Benjamin, savaşa ilişkin düşüncelerini ve savaşın kendisinde uyandırdığı duyguları aşağıdaki sözlerle anlatır:

*Vın güm pat, çat pat pat diye inliyordu ortalık," dedi Benjamin.
"Çatırtı, patırtı, şangırtı. Gürültü, kızgınlık, acı, feryatlar. Yıkılan binalar, yangınlar, gece boyu durmadan yanıp sönen projektörler ve gün boyu girdap gibi dönüp duran kara bulutlar. Ve böyle devam etti, etti, etti, etti, etti, etti, etti, günden güne, günden güne, günden güne, haftadan haftaya, haftadan haftaya, haftadan haftaya ve... Bu çok uzun bir hikâye. Dilimi çözdün, evlat. Neredeyse zulümlerin en ağırıyla başlayıp büyük umutlarla sona eren bir hikâye anlatacaktım."*

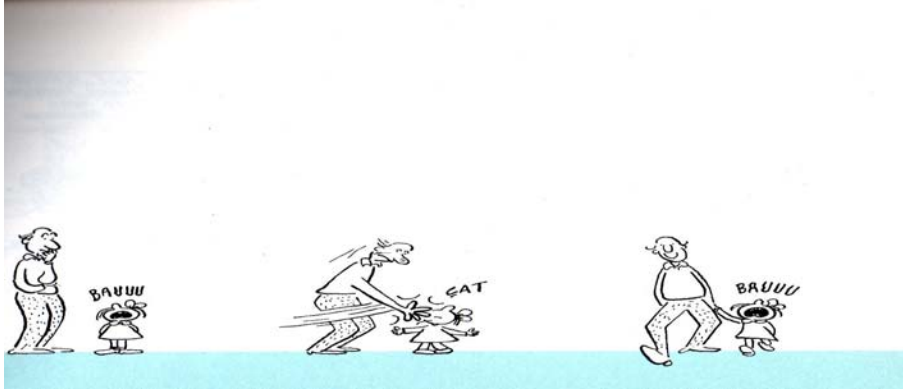
...
*Başını salladı ve gözlerinden birer damla yaş düştü.
"Savaş" dedi. "Savaşın ne yararı var? Zerre kadar bile yararı olmadığından başka ne yanıt verilebilir ki?" Paul'un gözlerinin içine baktı. "Sen farklı bir yanıt verebiliyor musun oğlum?"
Paul başını salladı. (s.62-63)*

Fazıl Hüsnü Dağlarca (2012) aşağıdaki şiiriyle kardeşçe yaşamının insana ne gibi duygular tattırdığını betimlemektedir:

Kardeşlik
*Birbirimize
Kardeşim derken
Neden
Su içiyor gibiyiz?
Birbirimize*

*Kardeşim derken
Neden
Türkü söylüyor gibiyiz?
Birbirimize
Kardeşim derken
Neden
Doyuyor gibiyiz?*

Kuş Ayak, s.59

Behiç Ak, Karikatür Kitabı, 2012: 67.

Şilili yazar Sepúlveda'nın "Martıya Uçmayı Öğreten Kedi" (2012) adlı romanı da çocukları barış ve hoşgörü konularında düşünmeye yönelten ve barış eğitiminin tüm boyutlarını yazınsal bir kurgu içinde ele alan önemli bir yapıttır. Kitap, birbirinden çok farklı iki canlının bir arada yaşamasının, birbirini sevmesinin öyküsüdür. Kitapta, doğrudan öğretici bir yaklaşım benimsenmeksizin, insanların çevreyi kirletmesi, farklı canlılara olan tahammülsüzlükleri anlatılmakta; insan sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, farklılıklara sevgi ve saygı duyma; kısaca sevginin, barış içinde yaşamının sınırsız mutluluğu duyumsatılmaktadır. Yavru martı Şanslı'ya, ona annelik eden iyi kalpli Zorba şu cümlelerle seslenir:

Sen bir martısın. Hepimiz seni çok seviyoruz Şanslı. Seni seviyoruz, çünkü sen bir martısın, çok sevimli bir martısın hem de. Sen bir kedi olduğunu haykırdığında karşı çıkmıyoruz, çünkü bizim gibi olmak istemen bize gurur veriyor. Ama sen

farklısın ve biz senin farklı olmanı seviyoruz. Annene yardım edemedik, ama sana edebiliriz. Yumurtadan çıktığından beri seni koruduk. Seni bir kediye dönüştürmeyi düşünmeden sana bütün sevecenliğimizi verdik. Seni bir martı olarak seviyoruz. Senin de bizi sevdiğini, bizim senin dostların, ailen olduğumuzu hissediyoruz ve bil ki senin sayende biz, göğsümüzü gururla kabartan bir şey öğrendik: farklı bir varlığı beğenmeyi, sevmeyi ve ona saygı göstermeyi. Bize benzeyenleri kabullenmek ve sevmek çok kolaydır ama farklı biriyle bu çok zordur ve sen bunu başarmamızda bize yardım ettin. Sen bir martısın ve martıların yazgısını izlemek zorundasın. Uçmalısın. Bunu başardığında Şanslı, mutlu olacaksın. Böylece senin bize karşı duyguların ve bizim sana karşı duygularımız daha yoğun ve güzel olacak, çünkü birbirinden tamamıyla farklı varlıklar arasındaki bir sevgi olacak bu. (s.80-81)

Özetle söylemek gerekirse, önemli bir değer ve insan hakkı olan barışı korumak aslında toplumsal adaleti, güveni sağlamanın bir yoludur ve bunun için çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarından da yararlanılmalıdır. Nitelikli ve çocuğa/gence görelilik ilkesine uygun edebiyat yapıtları çocuğun/gencin birçok gelişimine katkı sağlarken onun barışçıl bir kişilik geliştirmesine de yardımcı olabilir. Edebiyat yapıtlarının barış ile ilgili değerlere duyarlı yaklaşması durumunda, çocuk okur sezinleme yoluyla bu değerleri içselleştirerek davranış biçimine dönüştürebilir. Özellikle barışın önemini sezdirenen, barış izlekli yazınsal kitaplar, barış eğitiminde kullanılmalıdır. Barışın önemine ve gerekliliğine ilişkin değerlerin sezinletildiği kitapları öğrencilerle buluşturmak ve iletileri üzerine konuşup öğrencilerin kişiliklerini oluşturmaya/biçimlendirmeye çalışmak her şeyden önce aileye ve öğretmenlere düşmekte; bu da onların çocuk ve gençlik edebiyatı konusunda da kendilerini geliştirmeleri gerektiğini koştulamaktadır.

Barış Eğitimi Konusunda Yapılan Çalışmalar

Barış eğitimi konusunda yapılmış birçok çalışma (Aslan ve Karaman-Kepenekci, 2008; Aktan-Kerem ve Kamaraj, 2007; Carter, 2004; Haavelsrud, 2004; Harris, 2004; Karaman-Kepenekci, 1999; Karaman-Kepenekci ve Aslan, 2011; Köylü, 2004; Mansur-Sertel, 2007; Oral, 2007; Pembecioğlu-Öcel, 2007; Polat ve Aslan, 2008;

Reardon, 1988; Schulz, 2008; Spence ve Makuwira, 2005; Synott, 2005; Wintersteiner, 2004) bulunmaktadır. Örneğin, Karaman-Kepeneci (1999)'nin lise ders kitaplarında yapmış olduğu incelemeye göre Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında en az yer verilen alt kategorilerden biri barıştır.

Schulz (2008)'un yapmış olduğu "Eğitim Yoluyla Barış: İsrail-Filistin Çatışması Örneği" adlı çalışmanın bulguları, uzun erimli barış eğitimi çalışmalarının "öteki" algısına dönük olumlu bir dönüşüm yarattığını ve sürdürülebilir ilişkileri sağladığını göstermektedir. Seban (2008), dil derslerinde çocuk edebiyatı yapıtlarının barış eğitimine etkisini sınavan bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, amaca uygun seçilen çocuk edebiyatı ürünleri çocuklarda barış eğitiminin her tipine katkı sağlamakta, onlarda barış konusuna ilişkin farkındalık yaratmaktadır.

Aslan ve Karaman-Kepeneci (2008) tarafından Türkiye'de ve Fransa'da ilköğretim düzeyinde okutulan anadili ders kitaplarında insan hakları konusuna ne düzeyde yer verildiğini saptamak ve her iki ülkenin anadili ders kitapları arasında insan hakları konusuna yer verme düzeyi açısından bir karşılaştırma yapmak amacıyla gerçekleştirilen araştırmanın bulgularına göre Türkiye'deki ilköğretim Türkçe ders kitaplarında barış konusuna Fransızca ders kitaplarından daha fazla yer verildiği görülmüştür. Bu bulgu, "Atatürk" teması içinde Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış" sözü üzerinde çok fazla durulması; barışın insanlar, toplumlar ve yaşadığımız dünya açısından önemini yansıtan metinlere fazlaca yer verilmesi nedenine bağlanarak açıklanabilir.

Karaman-Kepeneci ve Aslan (2013) tarafından ortaöğretim kurumlarındaki "Türk Edebiyatı" ile "Dil ve Anlatım" derslerinde öğrencilere okuması için önerilen 100 Temel Eser Listesi'ndeki yerli romanlarda en fazla barış ve hak alt kategorilerine; en az, demokrasi ve hoşgörü alt kategorilerine yer verildiği görülmüştür. Yine, Karaman-Kepeneci ve Aslan (2011) tarafından ortaöğretim "Türk Edebiyatı" ve "Dil ve Anlatım" ders kitaplarındaki yazınsal metinlerde insan hakları ile ilgili konulara ne düzeyde yer verildiğini ortaya koymak üzere yapılan bir başka çalışmada insan haklarının bir alt kategorisi olan barışa en fazla 10. sınıf "Türk Edebiyatı" ders kitabı ile

9. sınıf “Dil ve Anlatım” ders kitabında yer verildiği görülmüştür. Polat ve Aslan (2008)’in 1-5. Sınıf İlköğretim Türkçe Öğretim Programı’nda barış temasına ne düzeyde ve nasıl yer verildiğini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre, barış konusuna Türkçe dersi öğretim programında yeterince yer verilmediği görülmüştür.

Bugün toplumlarda barış kültürünün tam olarak yerleşebilmesi, insanların dikkatinin bu konuya çekilmesi amacıyla birçok çalışma yapılmaktadır. Örneğin, 2000-2010 dönemi, Birleşmiş Milletler tarafından “Dünya Çocukları İçin Barış ve Şiddetsiz Çözüm Kültürü On Yılı” olarak ilan edilmiştir. Anlaşmazlıkların şiddetsiz yollardan çözülmesi, barış ve insan hakları kültürünün yaygınlaşması amacıyla Türkiye’de, 18 Aralık 2007 tarihinde “Boğaziçi Üniversitesi Barış Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi” açılmıştır. Eğitimin her düzeyi için öğretim programı ve eğitim araç gereçleri hazırlamak; öğrenciler, öğretmenler ve sivil toplum örgütleri için barış eğitimleri düzenlemek; çeşitli araştırma ve yayınlar hazırlamak merkezin bazı hedefleri arasındadır (Çobanlı, 2007). Hacettepe Üniversitesi’nde barış sürecine bilimsel bir bakış getirmesi amacıyla “Barış ve Çatışma Çalışmaları Yüksek Lisans Programı” adı altında yalnızca Türkiye’nin değil Ortadoğu’nun da ilk lisansüstü barış programı açılmıştır (Açıkgöz, 2012). Barış, çeşitli sanatsal etkinliklere de konu olmaya başlamıştır. Örneğin, 3. Malatya Uluslararası Film Festivali’nin teması “Ortadoğu ve Barış” olarak belirlenmiştir. Yine, “Kapıların Dışında” adlı savaş karşıtı oyunu ve II. Dünya Savaşı sırasında yazdığı “Hayır De!” başlıklı bildirgesiyle (manifestosuyla) tanınan Alman yazar Wolfgang Borchert’in yaşamı ve yapıtlarını konu alan bir belgesel hazırlanmış ve televizyonda izleyicilerle buluşturulmuştur (Aslan, 2014).

Barışa ilişkin değerleri duyumsatmada, önemli uyarılardan biri de çocuğun ve gencin yaşamında önemli bir değişken olan yazınsal nitelikli edebiyat ürünleridir. Bu nedenle çocuklara ve gençlere örtük bir eğitim vermede sanatsal birer araç olan çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarından da yararlanmak gerekmektedir.

BÖLÜM III

ÖDÜLLÜ ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI YAPITLARINDA BARIŞA BAKIŞ

*Eğer bu dünyada gerçek barışa ulaşmak
istiyorsak çocuklarla başlamak zorundayız.*
Mohandas Gandhi

Bu bölümde, 2009-2013 yılları arasındaki beş yıllık dönemde ödül almış 19 çocuk ve ilk gençlik romanı (EK 1) incelenmiştir. Bu romanlarda barış ile ilgili anlatımlar ilgili alanyazından (Harris, 2004; MINCAVA, 1995; Opotow, Gerson ve Woodside,2005) hareketle, “insan hakları”, “işbirliği, paylaşma ve dayanışma”, “önyargı ve kalıp yargılar”, “çatışma çözme” ve “çevre duyarlılığı” olarak beş izlek (tema) çerçevesinde örneklendirilmiş; belirgin biçimde ortaya çıkmayan izleklere örnek verilmemiştir.

“Yalancı Şahit” Adlı Romanda Barış

Müge İplikçi'nin yazmış olduğu “Yalancı Şahit” adlı kitap, hüznü ve acımasız bir yaşam gerçeğini dile getiren sorun odaklı edebiyatın başarılı bir örneğidir. Olaylar, kitabın başkişisi olan Yavuz'un ve ailesinin başına gelenlerin tanıklığında, kot taşlama fabrikalarında çalışan işçilerin sorunlarına, yaşadıkları haksızlıklara ve adaletsizliklere ve işverenlerin işçilere acımasızca yaklaşımlarına ışık tutmaktadır. Yavuz, adını ve ressamlık yeteneğini çalıştığı fabrika yüzünden hastalanan ve daha on yedisinden gün alırken, acılar içinde ölen amcası Yavuz'dan almıştır. Kentin en yoksul bölgesinde ve yine yoksul bir apartmanında ailesiyle birlikte yaşar. Babası da hastalanınca evi geçindirmek için daha altıncı sınıfın sonunda ablası Songül ile birlikte çalışmaya başlar. Bir temmuz günü aynı okulda okuyan, cepleri taşlarla dolu, babasının fabrikada ölmesi üzerine

yaşama hep öfkeli bakan Yusuf'un söyledikleri ve Songül ablasının taşlama eylemine katılması üzerine Yusuf da panzerlerden fıskıran basınçlı sularla dolu o kargaşa içinde bulur kendini. Sular dinip ortalık yatışınca sivil polisler başta Yusuf olmak üzere diğer çocukları da cezaevine götürürler. Yavuz, bir tek taş bile atmamıştır; ancak o grup içinde olmasının bedelini ağır öder. Önceden kot taşlama fabrikası olan ve daha sonra cezaevine dönüştürülen cezaevinde bulur kendini. Burada hem ona hem de diğer çocuklara içinde kâğıtlar, çiviler, fare kuyrukları, bazen de bez parçaları gezinen, yemekler ve okkalı tokatlar yedirilmiş, çocuklara karşı çok sert ve acımasız, zalimce davranılmıştır. Ailelerle açık görüşlere izin verilmediği gibi gazete ve kitap okuma, televizyon izleme ve mektuplaşma da yasaklanmıştır. Çocuklar gardiyanlarca yaka paça dövülmüş, onlara köle gibi davranılmıştır. Cezaevi müdürü oradaki çocuklarla denk olmayan bir savaş ortamı yaratmıştır. Hiç görmediği dünyaları resimlemeyi başardığı, ilginç ve yaratıcı benzetmeler yapabildiği için resim öğretmeni Selime Hanım, Yavuz'a "yalancı şahit" adını vermiştir; çünkü sanatın hayatın bir parçası olduğunu söyleyen Selime Öğretmene göre "*Ressamlar, bir tür yalancı şahittir. Gerçeği en iyi onlar görür.*" (s.13). Kitap da adını buradan almıştır. Kâbuslar yaşadığı, arkadaşlarının hıçkırıklara boğulduğu hücrenin duvarlarına bile resimler yapar Yavuz; bu yolla anlatır duygu ve düşüncelerini. Toplumsal sınıfları nedeniyle mahkûm ve masum çocukların durumunu ortaya koymaya çalışan bu roman çocukları, gençleri ve yetişkinleri zor, ağır gerçeklerle buluşturmakta; toplumu bu sorunla yüzleşmeye çağırılmaktadır.

Yavuz'un amcasının bu fabrikadaki sağlıksız koşullardan dolayı hastalanıp ölmesi, babasının ve diğer arkadaşlarının anne ve babalarının da yine aynı nedenle hastalanmaları ve ölmeleri, hastanedeki yetersiz ve özensiz tedavi hizmetleri, insan haklarının önemsenmeyişi, bu fabrikada çalışan diğer işçilerin de gelir düzeylerinin çok düşük olması nedeniyle yaşam koşullarının kötü olması, işçilerin ilk fırsatta işten çıkarılmaları, okumaları gereken yaşlarda ağır koşullarda çalışan çocuk işçiler, bu nedenle Yavuz'un ve ablasının okumak istediği halde okuyamaması, bu çocuklara köleleri gibi davranmayı kendilerinde hak gören patronlar, cezaevi koşulları (tutuklulara içinde fare kuyrukları, çivi kâğıt ve bez parçaları

çıkan yemekler verilmesi, havasız ve pis kokulu bir ortam; açık görüşe, mektup yazılmasına, gazete ve kitap okunmasına, televizyon izlenmesine izin verilmemesi); kısaca, acıyla ve yoklukla yoğrulmuş yaşantılar romanın konusunu yapılandıran olaylardandır.

“Yalancı Şahit” adlı romanda “insan hakları”na ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Bunun üzerine Yalpaşap Kadri, ‘İyi de Süha Bey,’ diyecekti, ‘Bizim sigortamız da yok. Bu bizim hakkımız.’ (s.47)

Orada beni çeken bir şeyler vardı- Köstebek’in kurduğu her şeyi yıkma, değiştirme özlemi... (s.73)

Sen rahatsın, rahat kal

Bizim ömürlerimiz çift dikiş

Kimin umurunda ha, kimin umurunda

Başımıza örülen çorap, bilsen nasıl pis iş! (s. 74)

Şimdi iyi dinle Köstebek Efendi

En az senin kadar varız bu hayatta. (s.75)

Dünyada tek ıstırap çeken Yusuf ben değilim ki! (s.81)

(Hümeyra) Sen ve arkadaşlarının başına gelenler çok acı. Hangi zamanda yaşıyoruz Allah aşkına! (s.84)

Gözaltına alındığı o ikindiden gece yarısına kadar, taş atmanın bedelinin neler olabileceğini çok net gördü Yavuz. Oysa bir tek taş bile atmamıştı.” (s. 29); “Biz taş atmadık ki.” (s.86)

Buna son vermek için bir şeyler yapmak gerekiyor! (s.93)

Romanda “insan hakları”na ilişkin anlatımlara yer verilmesinin nedeni, yazarın toplumsal bir sorunu işlemesidir. Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere, bu durum da insan haklarının, adaletin ve eşitliğin olmadığı ve ihlal edildiği durumlara karşı romandaki karakterlerin verdiği tepkilerden kaynaklanmaktadır. Haksızlıklara bir son vermek ve düzeni insanileştirmek için bir şeyler yapmak gerektiği düşüncesinin olgunlaşması, dünyada aynı sorunlar, haksızlıklar ve eşitsizlikler nedeniyle başka çocukların da acı çektiği, herkesin iyi ve eşit koşullarda yaşamaya hakkı olduğu, sigorta gibi

haklardan söz edilmesi “insan haklarının, adaletin ve eşitlik” alt kategorisinin “olumlu” kullanımına ilişkin sözcük ve anlatımların olma nedenidir.

Sorun odaklı edebiyatın seçkin bir örneği olan “Yalancı Şahit” adlı romanda kot taşılama fabrikasında çalışan insanların yaşadığı sağlık sorunları, çalışma koşulları, ekonomik sorunlar yazınsal bir kurgu içerisinde genç okurlara yansıtılmış; yazar, toplumsal sorunlara duyarlılığını yazınsallıktan ödün vermeden ortaya koymayı başarmıştır. Bu tür yapıtlarla buluşmak çocuklar/gençler açısından çok önemlidir; çünkü onların toplumsal konularda ya da sorunlarda duyarlı olabilmesi, bunlara karşı çıkması ve doğal olarak toplumda barış ve huzur ortamının olabilmesi için bu tür konulardan haberdar olmaları gerekmektedir. Bu tür sorunları sezdirmede/duyumsatmada, çocuğu/gençleri gerçek yaşama, içinde bulunduğu topluma hazırlama sorumluluğu bulunan çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarına da önemli sorumluluklar düşmektedir. Kısaca söylemek gerekirse romanda en çok insan haklarının, adaletin ve eşitliğin olumsuz kullanımına ilişkin ifadelerin yer alması, yapıtın ele aldığı konuyla ve toplumsal bir gerçeklikle ilgilidir. Yoksul ve çaresiz yaşamlarının verdiği öfkeyle çocukların ve işçilerin fabrikaya taş atarak isyan etmeleri, çocukların itilip kakılmaları, dayak yemeleri, bu sorun karşısında kamuoyu oluşturmak isteyen gazeteciye ağır küfürlerin edilmesi, işverenin ve cezaevi müdürünün farklı düşündükleri için haksız yere tutuklanan çocuklara/gençlere çok acımasızca, hoşgörüsüz davranmaları; cezaevinde güvenli bir ortamın olmaması, kardeşçe bir ortamın ve saygının olmaması, üstelik gençlerin dayak yemeleri, tekmelenmeleri, hakarete uğramaları, tehdit edilmeleri, ispiyonculuğa zorlanmaları ve sürekli bir çatışma ortamının olması yapıtta bu alt kategorinin olumsuz kullanımının çok fazla çıkmasının diğer nedenlerindedir.

Yapıtta “işbirliği, paylaşma ve dayanışma”ya ilişkin anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Büyürken çevresini seyretti bazen, bazen ailesinin dertlerine ortak olmaya çalıştı. (s.16)

Sular bir Yavuz’u örtüyordu, bir ablasını. İssiz adaya ulaşması gerekiyordu çocuğun, kurtarmak durumundaydı ablasını: ‘Ben de

varım, yalnız değilsin,' demek için. Bütün ıssız adaların kaderi, o ıssızlığa mahkûm bırakılmak olmamalıydı. (s.27)

"Bundan çok iyi manşet olur... Aferin sana Yavuz!" deyip göz kırptı bana... "Öyleyse yardım edeceksin!" (s.93)

O zaman, koğuşa asıl rengini verenin bu olduğunu anladım: Yan yana durabilmek. (s.100)

Herkesin evi dolup taşıyor! Geçen gün eve kim geldi, bil bakalım! Selime Öğretmen'le Ömer Külhan! Ömer Külhan çok tatlıydı. Bize hep moral verdi. (s.118)

Yavuz, arkadaşlarına yardım et. Buradan kurtulmalısın, oğlum. Bu ıssız adadan kurtulmalısın. (s. 124)

İnsanlar bizleri duyana kadar taş kesip bekleyecektik. (s.126)

En başta romandaki çocukların ailelerinin dertlerine, sorunlarına, yoksulluklarına ortak olmaları; Yavuz'un, başta ablasını ve diğer isyan edenleri yalnız bırakmayıp yanlarında olduğunu göstermesi; çocukların topluma masumiyetlerini ve uğradıkları haksızlığı duyurma çabası; özellikle cezaevi müdürünün çocuklara / gençlere acımasızca davranmasının sonucunda çocuklar ve aileleri ile bu tür sorunlara duyarlı öğretmenler, gazeteciler ve insanlar arasında bir işbirliğinin, paylaşma ve dayanışmanın doğması, bu haksızlığa hep birlikte karşı durma gibi bir tepkinin doğması, "işbirliği, paylaşma ve dayanışma" izleğinin kullanımına ilişkin sözcük ve anlatımların fazla olma nedenidir. Kısaca, özellikle yoksul ve sağlıksız koşullarda çalışan işçilerin tutuklanan çocukları yaşadıkları sorunlardan ötürü duygu, düşünüş ve çıkar birliğiyle birbirlerine karşılıklı olarak bağlanmış; duyarlı insanlar da bu çocukların yanında yer almıştır. Bu da doğal olarak romana yansımış; kurguda bir haksızlık, bir sorun karşısında yan yana durabilmenin önemi sezdirilmiştir.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde "Yalancı Şahit" adlı romanın yaşanan haksızlıkları, kötülükleri, barış içinde yaşamaya ket vuran durumları göstermesi/yansıtması ve bunlara karşı duruşları sergilemesi bakımından çocuğu/genci bilinçlendirecek, onlara barış içinde yaşamının koşullarını duyumsatacak yazınsal bir kurguya

sahip olduğu söylenebilir. Kısaca, toplumsal sorunların konu edildiği bu roman çocuğa örtük bir biçimde barış eğitimi verebilir.

“Elma Kabuğu” Adlı Romanda Barış

Gizem Pınar Karaboğu'nun yazmış olduğu “Elma Kabuğu” adlı roman, annesini (Sevinç Hanım) 1999 yılında Adapazarı depreminde henüz dört yaşındayken yitirmiş Nehir adlı bir genç kız ile babasının (Oğuz Bey) yaşadıklarını konu edinen ve yine sorun odaklı sayılabilecek bir ilk gençlik romanıdır. Meyveli sabun kokularını soluyarak banyo yapmayı seven, Rüzgâr'ı tanıyana kadar kendini hep çok yalnız hisseden, hep bir yuva özlemi çeken, babasının sevgisizliği ve ilgisizliği yüzünden erkenden büyümek zorunda kalan Nehir, annesinin ölümünden sonra babasıyla birlikte Antalya'da bir tatil köyü bulunan Ertan Amcası ile yengesinin yanına yerleşir, orada bungalov evlerde yaşamaya başlarlar. Nehir için yaşam o kadar da kolay değildir; çünkü babasının, annesinin ölümünden onu sorumlu tuttuğunu ve babasının kendisinden nefret ettiğini düşünür. Babası onu hiçbir zaman anlamamış, tanıyamamıştır. Nehir 14 yaşına geldiğinde orada çalışmakta olan 22 yaşındaki Rüzgâr adlı gence duygusal bir yakınlık hisseder; oysa Rüzgâr onu en küçük kardeşi Ekin'e çok benzetmekte ve onu kardeşçe duygularla sevmektedir. Bu arada babasının yaşamına yeni bir kadının (Esin) girmesi de alt üst eder Nehir'in yaşamını.

“Elma Kabuğu” adlı romanda “insan hakları”na ilişkin sözcük ve anlatımlara aşığıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

... madem çocuğum, on sekiz yaşının altındaki bir ‘çocuğu’ çalıştıramayacağını bilmiyor mu? (s.12)

Onun gözünde herkes eşit derecedeydi ve “siz” diye hitap etmek karşındaki kişiyi kendinden uzaklaştırıyor, mesafeler koyuyordu. (s.27)

Eğer haksızlık yapılıyorsa okulu terk edecek kadar güçlü olmalılar. (s.33)

O bana doğum günü hediyesi olarak çok güzel bir bilezik almıştı, mutluydum. (s.62)

Ben her zaman seni sevdim, sen, benim kızımsın! Sen hala dört yaşındasın benim için. Küçücüksün. (s.63)

İnsanları kırmadan ve onları kaybetme korkusu yaşamadan da tepkimizi gösterebiliriz.(s.71)

Yemekten sonra Esin ablaya burada kalmasını söylemek için derin bir istek uyandı içimde.(s.77)

Çok mutlu olmuştum, o kadar ki gözlerinin içine bakıp teşekkür ederken gözlerim yaşardı.(s.78)

Bu romanda “insan hakları” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Rüzgâr’ın Nehir’e olan kardeşçe ve sevgi dolu yaklaşımıdır. Rüzgâr her seferinde ona “Güzel Nehir” diye seslenmekte, onu önemseydiğini gösteren davranışlarda bulunmaktadır. Başlangıçta ona çok yakın ve hoşgörülü davranmayan babasının, romanın sonlarına doğru onunla yakından ilgilenmesi, daha sonra babasının kız arkadaşı olan Esin’in de ona yine yakın ve sevgi dolu yaklaşımı da en çok bu kategorinin çıkmasının bir diğer nedenidir.

“Elma Kabuğu” adlı romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Beni düşündüğünü bilmek gurur verici... Ona yardım edebilmek, hiç değilse yanında durmak günümü güzel geçirmek için yeterli. (s.12)

Bir şeyleri paylaşmanın sevinci vardır artık. Bu sevinç ev sahibinin gösteriş yapmasıyla sonuçlansa bile temeli mutlaka paylaşma özlemidir. (s.18)

İnsan, bir kişiyle geçmişini paylaşıyorsa, ona içinde bulunduğu şu zamanı yakalama şansı veriyordur. (s.26)

Yazarla aramızda çok uyumlu bir işbölümü vardı. (s.38)

Babamla belki de ilk kez aynı acıyı paylaşıyor, benzerliğimizi fark ediyorduk. (s.48)

Nehir babasına: “Hayatında bir kadın var. Artık benimle bu meseleleri rahatlıkla konuşabilirsin.” (s.62)

Sessizliğime ara verip arkadaşlarımla yaşadıkları problemler hakkında konuşup onlara öneriler sunarken onlar için çok büyük

bir problem gibi görünen durumların aslında biraz çabayla hallolabileceğini gördüm. (s. 70)

Üçümüz bir arada gülecek bir şeyler buluyorduk sürekli. (s.74)

Masada herkes kıpır kıpırdı. Canlıydı. Kendimi bir gruba dâhil hissettim. Sanki şimdi burada ben oturmuyor olsaydım onlar yokluğumdan rahatsız olup hemen beni çağıracak gibiydiler. (s.76)

Nehir'in en özel gizlerini Rüzgâr ile paylaşması, paylaşmanın ve işbirliği içinde olmanın güzelliğine ilişkin duyguların yer alması, yine Nehir'in okul arkadaşlarıyla sorunlarını paylaşması ve onlarla dayanışma içinde olması bu alt kategorinin çok çıkmasının nedenleri arasındadır.

“Elma Kabuğu” adlı romanda “çatışma çözme” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

... konuyu sırf benden dolayı kesti. Sanırım benim hala 'anne' konusunda hassas olduğumu düşünerek bunu yapmıştı. (s.77)

Özür dilerim kızım. (s.63)

Bu durum da yine Nehir'in Rüzgârla ve daha sonra babasıyla yaşadıkları çatışmaları ve sorunları eşduyum içerisinde (empati kurarak) ve barışçıl yollarla çözmelerinin romana yansımalarıyla ilgili bir sonuçtur.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Elma Kabuğu” adlı romanda sevgi, saygı, hoşgörü ve anlayışa dayanmayan olumsuz ilişki biçimlerinin barış ve huzur içinde yaşamaya engel oluşturacağı öğreticiliğe kaçılmadan yansıtılmış; karşılıklı anlayış ve eşduyum içinde yaşamanın güzelliği sezdirilmiştir denebilir.

“Yokluk Bahçesindeki Kayıp Melodi” Adlı Romanda Barış

Ümit İhsan'ın yazmış olduğu “Yokluk Bahçesindeki Kayıp Melodi” adlı roman, “Tebessüm Prensi” olarak anılan Çınar'ın, sevgilisi Ezgi'yi bulmaya çalışırken başından geçenleri konu edinen bir ilk gençlik romanıdır. Ezgi birdenbire gizemli bir biçimde ortadan kaybolur ve bu duruma ilişkin gizemli ipuçları Çınar'ın karşısına çıkar. Bu ipuçlarını izleyen Çınar, kendisini farklı bir evren olan “Yokluk

Bahçesi”nde bulur. Bu bahçede onu yolundan döndürmek, onun cesaretini ve sevgisinin gerçekliğini ölçmek isteyen birçok zorlukla karşılaşır. Fakat Çınar yılmadan yoluna devam eder ve bu süreçte ona “Yokluk Bahçesi”nde yaşayan Akel yardım eder, yol gösterir. Çınar sevgilisini bulma yolculuğunda “Toprağın Kalbi”ni bulup Koca Çınar denilen ağaca teslim eder ve bunun ardından da Ezgi’nin dedesinin yıllar önce bu ağacı kestiği, yerine oturdukları apartmanı yaptırdığı, bu nedenle de “Kaybedenler” diye anılan hayvan ve bitkilerin yaşadıkları durumun intikamını almak için yaşamlarına bir haftalığına kısıtlama getirildiği, Çınar’ın cesareti ve sevgisiyle de ailenin kurtulacağı ortaya çıkar. Kurgunun sonunda Koca Çınar, kesilmesine izin veren, Ezgi’nin dedesi olan mimarı affettiğini söyler ve böylece tüm aile Yokluk Bahçesi’nden ayrılabilme hakkını kazanır. Dönüşlerinde yaşamdan koştukları günde kahramanlar kendilerini bulur, sanki hiçbir şey yaşanmamış gibidir; Çınar da yolculuğu boyunca elinde taşıdığı fidanı Ezgi’yle birlikte Koca Çınar’ın söylediği gibi diker ve can suyu olan “Toprağın Kalbi”ni de yanına koyarlar. Böylece hiçbir canlıya zarar verilmemesinin gerekliliğini duyumsar ve doğaya karşı daha da duyarlı olurlar.

“Yokluk Bahçesindeki Kayıp Melodi” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Adımımı Tebessüm Apartmanı’nın dördüncü katındaki onuncu dairenin eşiğinden içeri atarken tanımadığım insanların mahremine ayak bastığım için kendimi rahatsız hissediyorum. (s.27)

İçeride olanı saklamak, dışarıda olanı korumak görevim. Bir suçsuzun içeri girmemesi için tutuluyorum burada. (s.43)

“Onu bilmem.” diyorum, “Ama bu adaletsizlik değil mi? Yani sevgilim yakmamışsa bir canlının canını, neden yansın onun canı?” (s.47)

“Şöyle buyurun.” diyor rehberim, “Öncelik sizin hakkınız.” (s.49)

Önceleri –yani dünyadayken- onlar da senin gibi genç insanlardı, senin gibi kalplerinde kötülükten eser yoktu. Üstelik birbirini çok sever, dostlukları için her şeyi yaparlardı. (s.65)

Kalbimin içinde her zaman bir ümit vardır benim, asla korkmam gelecekten; evet, biraz kötümserimdir, endişelenmeden de duramam ama bu beni kötü yapmaz ki! Benim adım Tebessüm Prensi, bana bu ismi verdi arkadaşlarım, size saydığım özelliklerimden ötürü... (s.72)

Burada her şeyin bir anlamı, bir değeri vardır. ... Biz burada öyle şeylere başvurmuyoruz. Burada adalet hüküm sürer. (s.75)

Yaşlı kadının sabahlığının sağ üst cebinden bana seslenmesinin bir anlamı var, beni güvende tutmak istiyor melodim. Bu kadına güvenebilirim... (s.87)

Yokluk Bahçesi'nde bir şey kazanmak istiyorsan bunu hak etmelisin. (s.95)

Ama son anda bir el tutuyor yaralı bedenimi, ben girdaba düşerken güçlü bir el alıp uçuruyor beni. Gözlerimi açıp sevgili dostuma bakıyorum. (s.108)

Merak etme, sana öyle bir merhem hazırlayacağım ki en az iki saat hiçbir acı hissetmeyeceksin. (s.109)

İyilikle kötülüğün savaşında zafer her zaman iyilerindir. (s.124)

Çok isterdim sevgili evladım ama sana söylemiştim, yolun yarısı benim, yarısı senin diye.(s.124)

Biliyorsun, buraya bir Kaybolan'ı kurtarmaya geliyorsan öncelikle temiz kalpli olmalısın, gelen herkes temiz kalpliydi, herkes görevini yerine getirdi, herkes sevdiğine kavuştu.(s.126)

Aç Doymazları gördün işte, istemenin sonu yoktur evladım, elinde olanla yetin ve başkalarının sahip olduklarına göz dikme. (s.127)

Asıl seninle tanışmak bizim için bir onur. Sen olmasaydın Aç Doymazlar bizi kandırmaya devam edecekti. (s.131)

Bu romanda “insan hakları” izleğine yer verilmesinin en önemli nedeni, Çınar'ın, ona yardım eden arkadaşı Akel'in ve “Yokluk Bahçesi”nin bazı üyelerinin insan haklarına ve eşitliğe ilişkin duyarlı eylemleridir. Çınar'ın sevgisinin peşinden giden, zorluklara rağmen bu sevgisinden ödün vermeyen tutumudur. Sevgilisini bulma yolunda ona yardım eden Akel ile aralarında kurulan dostluk, sevgi ve kardeşlik dolu yaklaşımları da bir diğer nedendir. Aynı zamanda

Çınar'ın zaman zaman andığı annesine olan sevgisi ve onu önemsediyini gösteren düşünceleri de bu kategoriye ilişkin önemli bulgulardandır.

“Yokluk Bahçesindeki Kayıp Melodi” adlı romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Annesi çorba tenceresini getirip servis yapıyor, melodim annesine yardım ediyor. (s.28)

Beni bulursan ve ellerimizi kenetleyip birlikte çıkarsak bu bahçeden zaman geçmişe dönecek, seninle ayrıldığımız o akşama geri gideceğiz. (s.42)

Seninkini bulmak için az zamanımız kaldı. Kızıl karanlığa döndükten sonra birkaç saatimiz var yalnızca. (s.48)

Yol uzun, gidilecek yer meçhul; bir an önce yola düşüp kapı kapanmadan çıkalım şu cehennemden. (s.49)

Yokluk Bahçesi'ndeki kızıl akşamüstünde serin bir rüzgârın bize eşlik etmesine sevinerek rehberim Cüce Akel'le birlikte sevgilime doğru yürüyoruz. (s.50)

Ben sadece ellerimle onların acılarını paylaştığımı söylemeye çalıştım. Ondan bir şey istediğime göre onlardan yana+ olduğumu göstermeliyim diye düşündüm. (s.59)

Birlik olmayı kabul ettiler mi peki? Elbette kabul ettiler, etmezler mi? (s.68)

Yollarda gezindik, dağlar geçtik, ovalarda yürüdük ve bulduk kadıncağızı. (s.69)

Ben sana yol gösteriyorum, kalbinden geçeni kulağına fısıldıyorum yalnızca. (s.70)

“Ya o olmasaydı ne yapardım?” diye geçiriyorum içimden. (s.95)

Güçlü ışığın altında önde Toprağın Kalbi, arkasında ben yürüyoruz. (s.104)

Seni buraya getirmek için bir haftadır uğraşıyorduk, sonunda bir yolunu bulduk: Sevgilinin kılığına girerek o aynayı işaret ettik sana. (s.123)

Bu romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Çınar’ın sevgilisini bulma yolculuğunda, “Yokluk Bahçesi”nde yaşayan Akel’in ona her konuda yardımcı olması, yol göstermesi ve birbirleriyle dayanışma içinde olmalarıdır.

“Yokluk Bahçesindeki Kayıp Melodi” adlı romanda “çatışma çözme” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Yüce Konsey kuruldu, büyük tartışmalar oldu. (s.68)

Her neyse, adam şikâyetçi oldu konseye; karısına eziyet edildiğini söyledi. Kısa bir araştırmanın sonunda işin altından Aç Doymazlar çıktı. Konsey onları uyardı, bir daha böyle bir davranışta bulunurlarsa kovulacakları söylendi. (s.69)

Onlar Yokluk Bahçesi’nin ormanlarında yürümeye başladığında Yüce Konsey toplanıp durum değerlendirmesi yapmaya başladı. (s.90)

Yüce Konsey seni buraya getirmemiz için apartmanla Yokluk Bahçesi arasında bir yol kurulmasını emretti. (s.91)

Bugüne kadar Yüce Konsey onların bir açığını bulamadığı ve Yokluk Bahçesi’nden atacak kadar ciddi bir suçları olmadığı için burada olmaya devam ettiler. (s.111)

Yüce Konsey kurtlarla ilgili bir inceleme yaptı, neden bu hayvanların bu hâle geldiğini araştırdı. (s.112)

Burası bir hesaplaşma yeridir. (s.125)

Yüce Konsey senin için toplanıyor. (s.129)

Bu romanda “çatışma çözme” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Çınar’ın “Yokluk Bahçesi”nde yaşadığı olumsuzluklara çözüm getiren bir “Yüce Konsey”in bulunması, sorunların çözümüne ilişkin bu konseyin söz sahibi olmasıdır.

“Yokluk Bahçesindeki Kayıp Melodi” adlı romanda “çevre duyarlılığı” izleğinin kullanımına ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Ama benim can parem hiçbir canlıya kötülük yapmaz, kıyamaz bir kedi yavrusuna, koparamaz bir çiçeği dalından. (s.47)

Adımların tepenin üstündeki ağaca doğru yaklaşırken Koca Çınar geriye doğru dönüp yüzünü bana çeviriyor. Kalın gövdesinin üstündeki gözlerini bana diyor ağaç, budaklarla kaplı yüzü çitirtilar çıkararak kıpırdanıyor. İçime bir alev düşüyor sanki küçük bir ateş parçası harlanıyor ağacın gözlerinde gördüğüm acıyla. (s.134)

Heyecanlı bir erkek çocuğu elinde bir fidanla evden çıkıyor babasıyla. Önde çocuk, arkasında babası, çocuğun elinde fidan... Çitlerle çevrilmiş bahçenin bir köşesine doğru yürüyorlar. Baba "Burası iyi." diyor, "Güneş görüyor, rüzgârdan uzak. Buraya dikelim fidanı." Elindeki kazmayı vuruyor bahar yağmurlarıyla yumuşamış toprağa. Yeteri kadar kazınca duruyor baba, "Hadi bakalım." diyor oğluna, "Fidanı dik toprağa, can suyu ver..." Çocuk heyecanla diyor fidanı, suyunu veriyor, toprakla örtüyor üzerini. Karşısına geçip izliyor. (s.135)

Aradan yıllar geçiyor, çınar büyüyor, oğlan toprağa diktiği ağacın büyümesini yıllarca takip ediyor. (s.136)

... havayı kirleten arabaları izliyoruz.(s.142)

En tepede, güzel bir boşluk bulup kazmaya başlıyorum yumuşak toprağı. Bir müddet kazdıktan sonra fidanı çukura saplıyorum, Ezgi Toprağın Kalbi'ni yanına koyuyor fidanın ve üstünü örtüyoruz. (s.143)

Deden Koca Çınar'la hesabını kapadı, biz de doğaya zarar vermezsek hiçbir kimsenin ve hiçbir Suskun'un canını yakmazsak bir daha aynı şey olmayacak. (s.144)

Bu romanda "çevre duyarlılığı" izleğinin olmasının en önemli nedeni, Çınar'ın doğaya karşı duyarlı tutumudur.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde "Yokluk Bahçesindeki Kayıp Melodi" adlı romanda sevgi, saygı, hoşgörü ve anlayışa dayanmayan bir durumun ortaya çıkmasının nedenleri üzerinden, yaşamdaki her canlıya karşı duyarlı olunmasının gerekliliği, her canlının yaşam hakkı olduğu okura duyumsatılmaktadır.

"Parktaki Gergedanlar" Adlı Romanda Barış

Mehmet Atilla'nın yazmış olduğu "Parktaki Gergedanlar" adlı roman, Dilek, Okan ve Şenay adındaki üç arkadaşın, bir çocuk parkında annelerinin toplantıdan çıkmasını beklerken geçirdikleri

zamanın anlatılmasıyla başlar. Çocuklar parkta eğlenirken bir süre sonra oturdukları yerin karşısına gelip oturan yaşlı bir adamın bakışlarından rahatsız olurlar. Bu durumun ardından çocuklar yaşlı adamı incelemeye başlar ve üçü de bu adamın adı ve mesleği için farklı farklı tahminlerde bulunurlar. Böylece çocukların aklında üç farklı karakter belirir: “Albay Ünal, Aktör Yavuz, Avukat Orhan”. Kızıyla arası çok iyi olmayan bu yaşlı adam da yaşadığı yalnızlığı gidermek için karşısında oturan bu üç çocuğun geleceklerini kendi kendine tahmin etmeye çalışır. Çocukların davranışlarını inceleyerek, ileride Okan’ın mimar, Dilek’in ressam, Şenay’ın da doktor olabileceğini düşler.

Böylece kitaptaki ikinci kurgu, düşünülen bu karakterlerle biçimlenir. Mimar Okan Ankara’da yaşayan abisini (Avukat Orhan), eşini (Doktor Şenay) ve yeğeni Ezgi’yi ziyarete gider. Ezgi bu duruma çok sevinir çünkü annesi ve babası çok yoğundur; amcasıyla zaman geçirmek onu mutlu eder. Bu süreçte Ezgi ve Okan “Patiska” adında bir kedi bulurlar. Ezgi kediyi eve getirir ve amcasıyla birlikte kedinin sahibini bulma çabaları başlar. Bu çabaya Okan’ın Ankara’da yaşayan arkadaşı Dilek, eşi Yavuz, oğulları Fırat ve komşuları Albay Ünal da katılır. Bu anlamlı çabayla kurgunun sonunda kedinin sahibini bulurlar. Düşlenen karakterlerin başından geçenler bu olayla anlatılırken, kitabın ilk kahramanları olan çocukların kurgusu da oturdukları parka annelerinin gelmesiyle son bulur.

“Parktaki Gergedanlar” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Ayağın ağrıyan bölgesine arada bir üflüyor, orada serin bir hava oluşturarak arkadaşını rahatlatmaya çalışıyordu...Şenay arada bir eğilip Dilek’in ayak bileğine bakıyordu. ... Ne bir şişkinlik ne de bir kızarıklık. Gittikçe rahatlamaya başladı. (s.13-14)

“Bunlar çabuk erirse gidip gene alabilirim.” dedi Okan...Büyük bir özenle torbayı bileğin üzerine yerleştirdi, doladı ve sıkıca bağladı. (s.15-16)

Ne diyebilirdi ki Okan? Telefondaki ses öylesine karşı çıkılmaz bir yardımseverlikle söylemişti ki bunları... (s.58)

Okan bir kez daha Hırçın Kemal'e hak verdi. Bir yandan da "Galiba ben bu adama karşı biraz haksızlık ediyorum." diye geçirdi içinden. (s.70)

Yok, otur sen. Ben gideyim. Bir hanımefendiye saygısızlık yapmış olurum sonra. (s.75)

Çünkü yoldan geçen bir delikanlı adama yardım etmiş ve yerdeki kâğıtları alarak eline vermişti. (s.76)

Okan bu atışmayı ilgiyle dinlerken ikisine de sevgiyle ve beğeniyle bakıyordu. Kendisinin bile akıl edemediği bazı şeyleri Ezgi'yle Kenan'ın böyle art arda sıralamasına da imrenmişti doğrusu. (s.81)

Okan'ın bu çözüm bulma isteği Ezgi'yi çok sevindiriyordu. Kimi insanlar gibi koşullardan sürekli yakınmıyordu amcası, bir an önce elinden geleni yapmak için kafa yoruyordu.(s.81-82)

Bir kişide parmak izinin çok olması iyi bir şey ona göre. Üzerinde parmak izi çok olanların başka insanlarla iç içe olduğunu, sevip sevildiğini, başkalarına dokunabildiğini ve başkalarının da onlara dokunduğunu iddia ediyor. (s.119)

Bu romanda "insan hakları" izleğinin çok olmasının en önemli nedeni, kitapta yer alan kahramanların birbirleriyle sevgi, saygı ve kardeşçe duygularla iletişim kurmaları, davranışlarıyla çevresindekileri önemsedikleri ve sevdiklerini göstermeleridir. Çocuk parkında Dilek'in ayağının burkulmasıyla Okan ve Şenay'ın onunla ilgilenmesi, Ezgi ve amcası Okan arasındaki sevginin sunuluşu, Okan'ın arkadaşı Dilek'le aralarındaki dostluk ve Dilek'in ailesi ve hatta komşusunun bile sevgi dolu, misafirperver davranışları bu kategoriye ilişkin örneklerden birkaçıdır.

"Parktaki Gergedanlar" adlı romanda "işbirliği, paylaşma ve dayanışma" izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

"Bir yerden buz bulabilir miyiz acaba?" dedi Okan'a. ... "Buluruz. Hem de istediğin kadar. Buz torbası diye bir şey satılıyor." (s.12)

Dilek ile Şenay yan yana iki salıncağa binmişlerdi, Okan da tam arkalarında bekleyerek onların hız kazanmasına yardımcı oluyordu. (s.24)

Kafa kafaya vererek günler, geceler boyu çalışıyorlardı. Ne güzel!
(s.29)

Bu işbirliği Okan'a da iyi gelmişti. (s.61)

Ezgi'nin yanı başında dolanıp durması, yardım etmek için fırsat kollaması da çok iyi gelmişti ona. (s.62)

Aktör Yavuz hemen kolları sıvadı. Fırat da ona yardım ediyordu, kaşla göz arasında kahvaltılıkları buzdolabından çıkardı, tabakları ve bardakları masaya yerleştirdi. (s.94)

"Masayı kim toplayacak?" diye sormuştu Yavuz Bey çıkarken oğluna. "Sen mi, ben mi?" "Biz." diye atıldı Ezgi. (s.95)

"Yok, onu demiyoruz canım, biz de yardım edelim istiyoruz." Yavuz'un bu önerisi hoşuna gitti Okan'ın. "Tamam." dedi sevinçle. "Bulduk bir gönüllü daha." (s.97)

"Yavuz yerinden kalktı, çocuklara yardım etmek için yürüdü."
(s.97)

"Ezgi bu tür kırılma anlarında Fırat'a cesaret vermek istiyor, arama motorunun ana sayfasını açmasını rica ediyor, oraya yeni sözcük önerileri yazdırıyor ve böylece yeni başlangıçlar yapmaya itiyordu onu. (s.106)

Duymazsınız tabii. Kafa kafaya vermiş, ne planlar yapıyordunuz kim bilir? "Biz planları bitirmiştik aslında." diyerek gülümsedi Dilek. (s.145)

Bu romanda "işbirliği, paylaşma ve dayanışma" izleğinin kullanımının sıkça olmasının en önemli nedeni, kitaptaki karakterlerin işbirliği ve dayanışma içinde olmaları, birbirlerine yardım etmeleridir. Çocuk parkında Dilek'in ayağının burkulmasıyla Okan ve Şenay'ın işbirliği içinde ona yardım etmek için ellerinden geleni yapmaları, Ezgi ve amcası Okan'ın buldukları kedinin sahibini arama çabalarında hem birbirleriyle hem de Dilek, eşi Yavuz, oğlu Fırat ve komşuları Albay Ünal ile olan dayanışmaları, yaptıkları iş bölümü ve yardımlaşma süreçleri, bu kategoriye ilişkin önemli bulgulardandır.

"Parktaki Gergedanlar" adlı romanda "çevre duyarlılığı" izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Ezgi bu sırada kediyi incelemeyi sürdürüyordu. İnanılmaz güzellikte bir hayvandı bu. Koyu gri tüylerinin arasındaki ince çizgiler öylesine tatlı eğriler oluşturuyordu ki her kıvıldaışında insanın içini hoplatan dalgalanmalar ortaya çıkıyordu. Boynunun altında, burun çevresinde ve gerdanındaki beyazlık da son derece göz alıcıydı. Bütün bunlar yetmezmiş gibi dört patisini dördüne ak çoraplar geçirilmişti sanki her birinde tertemiz ve yeni bir beyazlık... Oldukça genç ve bakımlıydı. Boynundaki tasması ve uysal tavırları da bir ev kedisi olduğunu gösteriyordu. Ezgi bir iki dakika içinde bu güzelim hayvana ısınmıştı. Bir ara Kenan'ın elinden alıp kendi evlerine götürmeyi bile aklından geçirdi. (s.78-79)

Baktıkça onu daha çok seviyorum amca. Bilmediğim yerlere bırakmam. Ne sokağa, ne polise, ne de barınağa. Sahibini buluncaya kadar bakacağım ona.

“Ya hiç bulamazsak...”

“Olsun yine de bakarım.”

Ezgi'nin bu kararı bir anda Kenan'a da sıçradı. O da dayanamayıp atıldı:

“Şey... Ben de bakmak isterdim ama...” (s.80)

O anda her şey bir yana, kedinin gelecekteki yaşamı bir yanaydı. (s.80)

Yeni doğmuş bir bebek gibi. Ezgi kediyi aldı. O yumuşaklık, o tatlı mırıltı bir anda bedenine öylesine hoş bir duygu aşıladı ki kedinin gerçek sahibiymiş gibi duyumsadı kendini. Geçen her dakikanın kalıcı bir sevgiye ortam hazırlamakta olduğu apaçık ortadaydı. (s.83)

Eve gelir gelmez ilk işleri kedi için özel bir barınma alanı oluşturmak oldu. (s.85)

“Doktor Şenay da Avukat Orhan da eve kedi getirilmesini anlayışla karşılamışlardı.” (s.86)

Ezgi ise yan tarafta sıkılmaya başlayan Çakıl'ı kucağına aldı, bir yandan sırtını okşarken bir yandan da ekrandaki görüntülerle oyalanmasını sağlamaya çalışıyordu. (s.106)

Yoksa bizim de İstanbul'daki yaşantımız sizinkinden pek farklı değil. Her tarafımız makine. Buraya gelerek doğal yaşamla yapay

yaşamı dengelemeye çalışıyoruz işte. ... Kavanoz gibi evlerden çıkmak çok güzel bir şey. Hava var dışarıda, oksijen var, Güneş var, Ay var, yıldızlar var. Daha ne olsun? (s.125)

Bu romanda “çevre duyarlılığı” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Ezgi'nin sokakta bulmuş olduğı kediye karşı gösterdiği özen, hayvan sevgisi ve duyarlı davranışlarıdır. Ayrıca bu süreçte sadece Ezgi değil, çevresindeki herkesin de aynı duyarlılığı göstermesi, sahipsiz kediye sokakta bırakmak yerine onunla bir bebek gibi ilgilenilmesi ve bir yandan da kedinin sahibinin aranması çabalarıyla bu alt kategoriye ilişkin olumlu örnekler belirlenmiştir.

“Parktaki Gergedanlar” adlı romanda “çatışma çözme” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Neyse ki az öteden biri el koyuyordu bu gerginliğe, kocaman bir ses herkesi susturuyordu: “Şşşt! Güzel konuşun! Ayıp!” (s.1-2)

Rahatınızı kaçıran bir şey olursa oyalanmayın sakın. Bize haber verin hemen. Toplantıyı yarım bırakır geliriz. (s.4)

Sen öyle deyince o ne yapsın, kıramadı seni. Sen de kırma o zaman. (s.5)

Bu sevimli çağrı, Okan'daki gerginliği bir anda silip süpürdü. Dilek'in üstünlüğü belki de buydu işte, olayların başını ve sonunu eline geçirse bile sürekli olarak çekiştirip durmuyordu. Tam tersine, herhangi bir tatsızlığı olabildiğince kısa sürede gidermenin yollarını arıyordu. Tıpkı şimdiki gibi. Bunu üzerine Okan da kendisinden beklenmeyen bir uysallıkla geldi, Dilek'in yanına ilişti. (s.6)

Fakat epeyce acı çektiğini anlamamak olanaksızdı. Böyle durumlarda üst üste soru sormanın gereksiz olduğunu da bildiği için Dilek'in kendini biraz daha toparlamasını bekledi Şenay. (s.9)

Dilek işin uzayacağını anlayınca bir kez daha geri adım attı. (s.15)

“Ne bakıyor bu adam böyle?” dedi huzursuz bir sesle. Okan hiçbir yorumda bulunmadı, Şenay da azıcık geçtikten sonra karşılık verdi: “Bırak baksın. Biz ilgilenmemiş gibi yapalım. Nasıl olsa bakıp vazgeçer biraz sonra.” (s.21)

Hırçın Kemal bu kez iyice alttan aldı. (s.55)

Fırat daha fazla uzatmak istemedi konuyu. Her yeni cümle Ezgi'yi olayın içine daha çok çekiyor ve kendini sorgulamasına yol açıyordu. Patiska ile ilgili sitede gezinerek oyalanmaya başladı. Bu arada işi ağırdan alıyor, Ezgi'nin kendisini biraz daha toparlamasını bekliyordu. ... Öte yandan Ezgi'yi tanımadığı için teselli etmekte de zorlanıyordu. Ağzından bir başka dikkatsiz söz daha kaçırabilirdi çünkü. (s.120)

Bu romanda “çatışma çözme” izleğinin kullanımına yer verilmesinin en önemli nedeni, karakterlerin genel olarak çatışma sürecini yatıştıran, duyarlı, uzlaşmacı davranış ve ifadeleridir.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Parktaki Gergedanlar” adlı romanda sevginin, insancıl duyguların, hayvan sevgisinin, birlikte hareket etmenin, dayanışmanın, kardeşlik ve sevgi dolu bir yaşam ile çevremizdeki insanlarla eşduyum olanağı sunacağı okura duyumsatılmaktadır.

“Leylek Havada” Adlı Romanda Barış

Leyla Ruhan Okyay'ın yazmış olduğu “Leylek Havada” adlı romanda, bir kıyı kasabasında ailesiyle birlikte yaşayan Ayça'nın başından geçenler anlatılmıştır. Ayça'nın en büyük düşü “turist” olmaktır; bu nedenle kasabalarına gelen turistlere çok özenir. Fakat ailesi bir yandan ablasının okul gereksinimlerini de karşılamaya çalıştığı için Ayça'nın parasız yatılı sınavını kazanması gerekir. Sınavdan başarılı bir sonuç alan Ayça, İstanbul'daki bir kız lisesine kaydolar. Ayça'nın ailesi, onun okula ve İstanbul'a alışmaya çalıştığı, çeşitli zorluklarla geçirdiği ilk yılının ardından, kızlarının en büyük düşünüyü gerçekleştirmek için mahalleliyle uygun bir yurtdışı gezisi planlar. Bu gezi, Ayça'nın âşık olduğu, İstanbul'da yaşayan tatil arkadaşı Ege'nin de katılımıyla daha da anlam kazanırken hem Ayça'nın en büyük düşünüyü gerçekleştirmesini hem de herkesin birçok yeri görme olanağı bulmasını sağlar.

“Leylek Havada” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Turistler geldiii!” diye koşuşuyoruz. Bazen bize çikolata, değişik şekerler falan veriyorlar, gülümsüyorlar. Hoşumuza gidiyor. (s.14)

Süleyman Bey, isteyen herkese bedava mandolin dersi veriyor. (s.24)

Ben de kızdım arkadaşımı ağlattığı için. (s.29)

Bizim orada herkes birbirini tanır, selam verir, konuşur, dertleşir çünkü. (s.40)

Bizim kasabada güvendedir; Demirali'yi herkes korur. (s.41)

O gece öyle çok ağladım ki yatakhanedeki bütün ablalar başıma toplandı. "Ağlama canım, alışsın. İlk günler biz de üzüldük ama bak şimdi memnunuz, alışınca seveceksin." deyip durdular. (s.66)

Gümrük memuru, annemin kucağındaki Ada'nın korkulu bakışlarını yakalayınca, gülümseyip onun başını okşuyor. Rahatlıyoruz... (s.110)

Tıpkı bizim de Silivri'de turistlere baktığımız gibi. Onlara gülümsüyorum, onlar da bana... (s.115)

Ayrılık zor oldu. İki üç günde alışıp birbirimizi sevmiştik. O katı diye bildiğimiz Almanların bile gözleri doldu. Tabii, bizim de... (s.150-151)

En çok Utaç Duvarı'nı eşeliyor. Ben de anlatılanları dinlemek için yanlarında yürüyorum. Kimi zaman yüreğim dayanmıyor, dikkatimi başka şeylere yöneltiyorum. (s.152)

Dom Kilisesi'ni gezerken, içerde ayın vardı. Orgun tınları heyecanlandırdı beni. Bir yandan dinleyip bir yandan sessizce mum yaktık. Herkes güzel şeyler diledi, benim gibi... (s.157)

Artık evimize dönüyoruz. Alp Abi'den, Hans'tan ayrılmak zor geliyor hepimize. Benim için Mark'tan ayrılmak da öyle... Gözden kaybolana kadar el sallıyorlar bize. (s.159)

Hemen bütün oyuncaklarını Ada'yla Ali'nin önüne serdi; sanki aynı dili konuşuyorlarmış gibi oyuna daldılar. (s.160)

... haberlerde spiker heyecanla konuşuyor; "Utaç Duvarı yıkıldı!" diyor. İnanamıyorum! Gerçekten mi? Kavuştular yani, kavuştular! (s.165)

Bu romanda "insan hakları" izleğinin çok olmasının en önemli nedeni, Ayça ve ailesinin sevgi dolu yaklaşımları, birbirlerini önemsediklerini, sevdiklerini gösteren ifadeleridir. Aynı zamanda bu

yaklaşımı yurtdışı gezisinde tanıştıkları insanlarla olan iletişimlerinde de göstermiş olmaları ve bu sevgi dolu tutuma karşılık bulmuş olmalarıdır. Ayça'nın okulundaki bazı arkadaşlarıyla olan dostluğu da bir diğer nedendir.

“Leylek Havada” adlı romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Kardeşlerimle paylaştığım odanın penceresinden deniz görünüyordu. (s.13)

Güya azılı bir katil, güzel prensesi kaçırıp bu kuyuya hapsetmiş. Biz de onu kurtarmak için bir araya geliyoruz. (s.51)

Az konuşuyor, çok kitap okuyor. Zayıf, gözlüklü, uzun boylu... Ege'yle iyi anlaşılıyorlar. Birbirlerine kitap veriyorlar tatillerde. (s.53)

Kardeşlerim de biriktirdikleri paraları verdi. ... Birlikte çarşıya çıkıp ruj, oje, göz kalemi, eşarp gibi hediyeler aldık. (s.56)

Bütün kızlar iki tarafta toplanıp, ortada bir koridor oluşturduk; avuçlarımıza hazırladığımız renkli kâğıt parçalarını attık üstlerine. (s.95)

Bulgaristan'da tarlalar, köyler arasından geçiyoruz. Tıpkı bizim köyler gibi onlarınki de... Buralarda yaşayanlar başka bir dil konuşmasalar, sanki hâlâ Türkiye'deyiz. (s.111)

Tır şoförü, yıllardır Türkiye'yle Avrupa ülkeleri arasında taşımacılık yapan bir Türk'müş! Bize yardım etmek için tırı durdurup iniyor. (s.134)

Sonra da kardeşlerimin hazırlanmasına yardım ettim. (s.151)

Bu romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğinin olmasının en önemli nedenleri, her ne kadar yatılı okulun olumsuzluklarına yer verildiyse de aynı zamanda burada öğrenciler arasında eşitliğin sağlanmaya çalışılması, yurtdışı gezisinde tanışılan insanlara karşı ayrımcılık yapılmaması, hatta aksine bir “dayanışma” sağlanması, Ayça'nın kardeşleri ve arkadaşlarıyla işbirliği içinde olması, yardımlaşmasıdır.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Leylek Havada” adlı romanda “insancıl duyguların, çevremizdekileri düşünmenin, dayanışmanın” önemi “sevgi”nin ağır bastığı bir kurguyla okura sezdirilmektedir.

“Karayılan” Adlı Romanda Barış

Onur Gürleyen’in yazmış olduğu “Karayılan” adlı roman, Baratholia adlı bir ülkede geçmektedir. Bu ülkede insanlar, cüceler ve büyücüler barış içinde yaşamaktadırlar. Fakat bir gün Karayılan ortaya çıkar ve kendisini bu topluluklara bilgili bir dostmuşçasına tanıtır. Ama asıl amacı insanlar, cüceler ve büyücüler arasında huzursuzluk çıkarıp hem tüm hazinelerine sahip olmak hem de ülkeyi tek başına yönetmektir; bunun için onları birbirine düşürecek işler yapar. Bunun sonucunda ülkede gerçek bir savaş ortamı oluşur ve bu süreçte insanlar birbirleri için kötü sözler söyler, birbirlerinin arkalarından işler çevirip kötü planlar yapar, birbirlerini öldürürler; böylece de Karayılan’ın istediği huzursuz ortam oluşur. Fakat bu durumu düzeltmek için Yaşlı Kem, büyücü beyinin kızı Elannur ve Gredo çözümler arar; uzun bir çabanın sonunda da Karayılan’ın hain planlarını ve kötülüğünü herkesin anlamasını sağlarlar. Karayılan’ın öldürülmesiyle de o zamana değin herkesin hazinesinden çalınanlar bulunur ve ülkede yeniden barış ortamı sağlanır.

“Karayılan” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

O topraklarda yaşayan halklardan bahsetmek gerekirse önce hepsinin dost olduğunu söyleyebilirim. (s.15)

Ben yemek yerken karşımda durmanı istemem. Kızarmış kuzuyu sen ye ve insanların misafirperverliğini gör. (s.19)

İnsanlar bir zamanlar gece olduğunda evlerinin kapısına kilit vurmada yatabiliyordu. (s.39)

Üç halk adeta birlikte mutlu oldukları anıları tazelemişti bir gün için. (s.47)

Neredeyse ondan iyilik görmeyen kimse yoktu. (s.51)

Baratholia insanları uzun asırlar boyunca çok sayıda askere ihtiyaç duymamıştı. (s.58)

Gredo misafiri için yemek pişirdi ve sessizce servis etti. (s.86)

Ara sıra büyük böğürtlen çalıları buluyorlardı ve Gredo dikenlere hiç aldırmadan Elannur için toplayabildiği kadar böğürtlen topluyordu. Yolculuğun herhalde en güzel kısmı buydu, evet belki uzun zamandır kimsenin uğramadığı ıssız topraklarda ilerlerken hem yiyecekleri hem de suları azalıyordu ama Gredo ve Elannur hiç sıkılmadan uzun sohbetler yapan iki arkadaş olmuşlardı. (s.92)

Yaşlı Kem üçü için de içlerinde yuvarlak somun ekmekler ve kakaolu helva kalıpları olan küçük kırmızı çantalarla su tulumları hazırlamıştı ve hemen sonra mağaranın ağından yamacın zirvesine tırmanan yolda tek sıra halinde yürümeye başladılar. (s.105)

Son günlerini geçirdiği bu ikisine garip bir sıcaklık beslediğini fark etmişti. Artık onların bir ağabeyi gibi görüyordu kendini, hiç istemediği sorumluluk duygusu en doğal haliyle yüreğinde belirivermişti. (s.108)

Hangi mücevher daha değerli olabilirdi ki kardeşinden. Aynı kanı taşımak, aynı nefesten ruhlanmak, aynı bedenden can almak kaç altın, kaç inci ederdi ki? (s.152)

Onun için bir mezar kazıp yüksek bir taş diktiler. Taşın üzerine, büyücü dilinde “İhanete uğrayan merhametli insanların ağası” yazıldı. (s.174)

Sözün kısası, Tarantil ve Karatir tüm şeytanlığın Karayılan’dan geldiğini anlayıp birbirinden özür diledi. (s.181)

Tüm dostluklar kuvvetlendi ve kardeşlik yeminleri edildi. (s.183)

Bu romanda “insan hakları” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Karayılan ortaya çıkmadan önce Baratholia’da sevgi, saygı ve kardeşliğe dayanan barış ve huzur dolu bir yaşamın olmasıdır. Ayrıca Karayılan’ın gerçek yüzünü göstermeye çalışan Yaşlı Kem, Gredo ve Elannur arasındaki dostluk, birbirlerine önem verdiklerini gösteren davranışları da bir diğer nedendir. Bu üç arkadaşın önemli çabalarıyla ülke halkının Karayılan’ın kötülüklerini anlamalarıyla duydukları pişmanlık, birbirlerinden dostça özür dilemeleri ve tüm yaşananlara rağmen, eski barış dolu günleri geri getirebilmek için gösterilen hoşgörü de bu izleğe ilişkin önemli bulgulardandır.

“Karayılan” adlı romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Cücelerle sayısız yıldır paylaşıyoruz Baratholia’yı. (s.62)

Uzun zamandır kuzeydeki kadim dağlara yerleşmiş cücelerle ticaret yapıyorlardı, onlardan taş işlemek ve metal dövmek konusunda nice şey öğrenmişlerdi. (s.66)

Hepsi birden kulak kabarttılar ve böylece kamp kurmak için ırmağın kenarına inmeye karar verdiler. (s.92)

O zaman yoldaşlar kamp kurup ateş yaktı. ... Orada ne yapacaklarına karar vermek için yeniden kamp kurdular. (s.106-107)

Sandalın içine en son güzel kız atladı ve sürüklenerek var güçleriyle kürek çektiler.(s.112)

“O halde bizim peşinden gitmemiz lazım gelir.” dedi Yaşlı Kem. (s.148)

Üç yoldaş adımlarını hızlandırıp suyun sesini izlediler ve çalıkların arasından çıkar çıkmaz kendilerini altı adam boyunda bir uçurumun kenarında buluverdiler. (s.159)

Bu romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğine yer verilmesinin en önemli nedeni, Karayılan’ın kötülüğünü herkese göstermeye çalışan Yaşlı Kem, Gredo ve Elannur’un dayanışma içinde olması, ortak bir amaç için birlikte hareket etmeleridir. Ayrıca Baratholia’da yaşayan toplulukların birbirleriyle olan bazı işbirlikleri de bir diğer nedendir.

“Karayılan” adlı romanda “çatışma çözme” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Ama Karma’ın yola çıkmayı planladığı sabah, insanlardan bir ulak gelerek Ağa’yı ve bey cüceleri geleneksel şölene davet etti. Bunu reddetmek kabalık olurdu, bu şölen yüzyıllardır yapılıyordu. (s.42)

Fakat hepsi akıllarında oluşturdukları komploları sakladılar, çünkü bu şenlik çok eski bir gelenektir ve o sırada kimse “şölenni bozan” olmak istemiyordu. (s.48)

Kızı da şaşkınlıkla ona bakıyordu, aklına bin türlü söz gelmişti ama saygısızlık etmemek için kendine hâkim oldu. (s.50)

Köye dönüşünün ertesi gününde Malo Ağa acele bir divan topladı. Köyün bilge yaşlıları ve uzak çiftliklerden birkaç ailenin temsilcileri geldi. Güneyde yürüklük yapanların babaları da ulaklar gönderdi. Ağa'nın iki oğlu ve yaverleri de divandaydı. (s.56)

Sizleri buraya toplamamın sebebi budur, nasıl bir çözüm bulabileceğimizi tartışmak.(s.57)

Ancak Tarantil Bey, olayların iç yüzünü anlamadan kimseye ceza kesmeyecek kadar bilge biriydi. (s.125)

Gredo kimsenin akılsızca bir şey yapmaması için askerlere hâkim olmaya çalıştı. (s.177)

Bu romanda “çatışma çözme” izleğinin olmasının en önemli nedeni, bazı durumlarda öfke denetiminin sağlanması, uzlaşmacı bir yaklaşımın ortaya konulması ve sorun çözme sürecinde danışılacak bir “divan”ın bulunmasıdır.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Karayılan” adlı romanda sevgi, saygı, hoşgörü ve anlayışa dayanmayan bir çatışma ortamının sunulmasıyla, barış ve huzur içinde yaşamının, hoşgörü ve kardeşliğin önemi okura duyumsatılmak istenmiştir.

“Işıldayan” Adlı Romanda Barış

Aydın Arif'in yazmış olduğu “Işıldayan” adlı roman, Sülü'nün çocukluğunu geçirdiği köyde başından geçenlerin anlatıldığı fantastik bir yapıttır. Sülü ve arkadaşı Zarife, köy halkının Deli Hasan dedikleri kişiyi merak eder ve onu aramaya başlarlar. Bu arayış serüvenlerinden birinde yine ormanda dolaşırken Feyzi Hoca adında biriyle karşılaşır. Feyzi Hoca çok bilgili birisidir ve kuantum bilimi odaklı paralel evrene yapılan yolculuklardan söz eder çocuklara, böylece onların ilgisini çeker. Çocuklar öğrendikleriyle paralel evreni öylesine merak ederler ki onlar da bu yolculuğu yapmak, paralel evrene giderek ruhlarının beden değiştirmesi serüvenini yaşamak isterler. Feyzi Hoca çocukların bu isteğini kabul eder ve yolculuk

başlar. Paralel evrene yapılan bu yolculuğun ardından kurguda bambaşka kişiler yer almaya başlar ve öncelikle “Nasrettin Hoca” ardından da “Ezop” romanın ana kahramanı olarak karşımıza çıkar. Başlarından geçenler, onların fıkra ve masal anlayışıyla dile getirilir. Anlatılan bu farklı evren Ezop’un özgür bırakılmasıyla son bulur ve bunun ardından da Sülü ile Zarife sanki hiç beden değiştirmemişler gibi ilk buldukları yerde bulurlar kendilerini fakat Feyzi Hoca’yı bir türlü bulamazlar.

Son bölümde ise iki kahraman da birer yetişkin olarak karşımıza çıkar, ikisi de önemli bilim insanları olmuş ve birbirleriyle evlenmişlerdir. Uluslararası önemli bir projede görev almaktadırlar ve bu süreçte geçmişte yaptıkları yolculuğu tekrar anımsarlar. Yolculuk öncesi Feyzi Hoca, onların Nasrettin Hoca ve Ezop’ta yer alan bazı eksiklikleri tamamlamak için bu yolculuğu yapacaklarını, bilimin güzelliğini anlatır. Ve Sülü’nün sorusuyla Feyzi Hoca’nın aslında başından beri aradıkları Deli Hasan olduğu ortaya çıkar.

“İşildayan” adlı romanda “insan hakları” izleşine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

... insanlara aşığılayıcı isimler yakıştırmayı hiç sevmem. (s.13)

Örneğin arılar hem bahtiyardır hem de insandan daha başarılıdır. Neden?

Neden hocam?

Çünkü hırs ve intikama dalmazlar. (s.34)

Zarife gibi akıllı bir kızın Feyzi Hoca’yı dinleme hakkı vardı. (s.61)

Aslında bilgi düşmanlığı da bilgi sahiplenmek de aynı derece de suç bence. Kitap yazıldığı yer olan Teb’de kalmalıydı. (s.85)

Yok, kimseye küfür etmeyecek, hakkını yemeyecek, iftira atmayacaktı. Sadece doğruları doğrularla ilikleyecek, halkı için – belki de halka rağmen- halka sunacaktı. (s.95)

Yöre halkı konukseverdi, toprak da verimli olduğundan yiyecek sıkıntısı yoktu. Geleni doyurur, su verir ve sonra da selamette uğurlarlardı. (s.96)

Ezop da herkesle iyi geçinerek dostluklarının hakkını vermişti doğrusu. (s.96)

Adı üstünde be çocuk! Şehrin emini. Yani şehir insanların arını, parasını, malını ve canını emanet ettiği kişi... (s.124)

Saçını ve gönlünü okşamak olur. Onu sevip bağına basmak olur. Her türlü tehlikeden korumak olur. (s.125)

Aman efem, bu zavallı bir çocuk. Çocuğa dayak olur mu? (s.125)

Her şeyin ilacı nazik ve dostça davranıştır. Güçle yaptırmadığınızı nezaketle, iyilikle, dost olarak başarabilirsiniz. (s.127)

Eleştiriyi herkesin içinde yapmak istemezdi. Onu bir kenara çekerek konuştu. (s.135)

İki de bir köleler ve efendiler eşit olmalı, deyip tepki topluyordu. Ona göre alt tarafı ikisi de insanmış. (s.142)

Efendiyle köle gibi değil de iki arkadaş gibiydiler. (s.143)

“Hep beraber yemeğe geçtik.”

“Nasıl yani köle de sizle beraber miydi?”

“Neden olmasın? Zaten Efendi hancıya şart koştı. Kölesi de yanında oturacaktı.” (s.143)

Neden insanlar birtakım yapay sınıflara ayrılıp ona göre muamele görsündü ki? Onlar havyar ve balık ezmesi gibi üretilmiş değil, yaratılmışlardı. Henüz hepsi eşittir noktasına gelemeseler de bir niteliği olmadığı halde kendilerini “fasulye gibi nimetten sananları” anlayabilirdi. (s.144-145)

Sen oturduğun yerden konuşuyorsun, hiç pirinç üretilirken gördün mü? İnsanlar ne kadar zorluk çekiyorlar. Bir pirinç tanesinde kaç insanın göz nuru, alın teri, emeği, çilesi var biliyor musun? (s.146)

O zaman insanların eşitliği konusunda ne güzel anlaşmışlardı. (s.149)

Ezop’a göre adalet güçsüzün gücüydü. (s.170)

Diğer insanların da bazı hakları olduğunu fark etmiş, onlara değer vermeye başlamıştı.(s.170)

Dövüşmek ne ki barış içinde yaşamak varken... Kavganın sonu her iki taraf için de kötü sonuç verir, bir kazanç getirmez. (s.177)

Ezop el arpını ve heybesini toparlayıp yola çıkarken Efendi'nin gözlerinden yaşlar süzüldü. (s.194)

Aradan geçen senelere rağmen ülkede özgürlükler yönünde çok fazla bir değişiklik olmamıştı. Hâlâ çocuklar, Amerika'da fındık fıstık olan bazı haklar için yürümek zorunda kalıyorlardı. (s.202)

Bencil olmadan, severek, sayarak ve insanlık için bir şeyler yaptığını hissederek... (s.214)

Bu romanda “insan hakları” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Sülü'nün, Feyzi Hoca'nın ve Ezop'un insanlar arasındaki ayrımcılığa karşı gelen, haklara ve eşitliğe önem veren bazı ifadeleridir. Köy halkının, Zarife'nin, Sülü'nün ve akrabalarının birbirleriyle olan sevgi ve kardeşlik dolu iletişimlidir. Ayrıca paralel evrende yaşayan Ezop'un da düşünceli ve hoşgörülü davranışları da bir diğer neden olarak belirlenmiştir.

“İşildayan” adlı romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Baştaki tedirginliği, akrabaların da yardımıyla attıktan sonra çevreyi tanıma turlarına başlamıştım. (s.8)

Bunun hakkını veriyor, haftada iki gün babamın manifaturacı dükkânında hesaplarına yardımcı oluyordum. Bitmedi, evin hayvanları da benden sorulurdu. (s.9)

Berberce yola döküldük. Yürürken de oradan buradan konuşuyorduk. (s.11)

Gülüştük, o devam etti: “İstersen bu gizli dünya hakkında biraz daha bilgilenelim, sonra soruna yanıt buluruz, ne dersin?” (s.45)

Üstelik ayağımıza köstek değil, tam tersi, pek çok noktada yolumuzu temizleyen kişi olmuştu. (s.61)

İç içe sokulmuş vaziyette rüzgârın yarattığı korkunç hisirtiyeye doğru yürüdük. Koca çınarı arıyorduk. (s.62)

Zarife olmasa herhâlde yenik vaziyette eve dönerdim. (s.63)

Köy halkı onu bağına basmış, yiyecek ve kalacak yerlerini paylaşmaktan çekinmemişti.(s.96)

Baş başa verip durumu nasıl düzelteceklerini konuşmaya başlayınca Ezop da oradan sessizce ayrıldı. (s.132)

Akıllı kişi dostlarının, akıl yoldaşlarının yanından ayrılmaz. (s.159)

Birbirlerine tutunup ısınmaya çalışırken bir de şiddetli yağmur başlamaz mı? (s.163)

Hadi sen de ucundan tut da ilk katı bitirelim. (s.179)

Berberce kalkmaya çalıştık. Ağaca ve birbirimize tutuna tutuna ayağa kalktık. (s.198)

Bu romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğinin olmasının en önemli nedeni, iki arkadaş olan Sülü ve Zarife'nin dayanışma içinde olması, ortak bir amaç için birlikte hareket etmeleridir. Ayrıca köy yaşamındaki “paylaşma, yardımlaşma” kavramlarının da örnekleri bu izleğe ilişkin olarak romanda sıkça geçmektedir.

“İşıldayan” adlı romanda “çatışma çözme” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Kızla başa çıkamayacaktım. İyisi mi, onunla içten içe takışmayı bırakıp konuya odaklanmaya çalışmalıydım. (s.58)

Kıskançlığı kestim. Ortada çok önemli konular dönmekteydi. (s.61)

Ezop bir keresinde yolsuzluktan yargılanan bir siyasetçi görmüştü. (s.114)

Siyasetçinin yargılanmasında taraflar kendi tezlerini ortaya koyduktan sonra sıra karar vermeye gelmişti. (s.117)

Bu sefer başını öne eğmedi. Dava ertelenmeyecekti... (s.117)

Her musibet ve çözümü çocukların anlayacağı şekilde çocukça anlatılırsa belki büyüklere o eski, özgür günleri çağrıştırırdı. (s.118)

Bana bak, suçlu değil, dedin başka laf etmedin. Yine bir gerekçen yoksa mahkemeyi oyalama. (s.118)

Davayı tam burnundan yakalamış, bırakmayacak gibi gözüküyordu. (s.121)

Bana bak çıkar keseysi yoksa seni kolluk gücüne teslim ederiz. (s.137)

Bu romanda “çatışma çözme” izleğinin olmasının en önemli nedeni, sorunların çözümüne ilişkin süreçlerde olumlu bulunan “dava, mahkeme, yargılanma, kolluk gücü” gibi ifadelerin olmasıdır. Ayrıca bu izlekteki bazı örneklerde uzlaşma ve öfke denetiminin uygulandığı da belirlenmiştir.

“Işıldayan” adlı romanda “çevre duyarlılığı” izleğine ilişkin aşağıdaki örnek verilebilir:

Ama yetişkinler nedense doğanın yaşamın bir parçası olduğunu fark edemiyordu. (s.122)

Ava çıkılıyordu. ... Av zamanı gelmişti. Efendi bir gölgeliğe sinmiş, ilerdeki iri karaltıyı gözlemektedir. Tam fırsatın uygun olduğuna kara verince okunu gerdi ve salıverdi.(s.167)

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Işıldayan” adlı romanda sevgi, saygı, kardeşlik ve dayanışmaya dayalı bir paylaşımın getirdiği dostluk ortamı, insanlara çeşitli önyargılarla bakmanın gerekliliğini okura duyumsatmaktadır. Böylece farklılıklarla birlikte kurulan dostluklar bilimin ışığında güçlenmiştir. Bir yandan da bilimin sunduğu olanaklar çerçevesinde insan haklarının, eşitliğin önemsenmediği ortamlar da örneklenmiştir, konuyla ilgili çıkarım yapma, düşünce üretme olanağı ise tamamen okura bırakılmıştır.

“Hayalet Köy” Adlı Romanda Barış

Hüsnan Şeker’in yazmış olduğu “Hayalet Köy” adlı roman, Jasmin adlı bir kızın başından geçenleri anlatmaktadır. Kitabın kahramanı Jasmin, çok zengin olan dedesiyle birlikte yaşadığı için elindeki olanakların farkında olmayan, derslerine çalışmayan, kıyafetlerini bile beğenmeyen, hizmetçilere emirler yağdıran ve bu davranışlarıyla da dedesini çok üzen şımarık bir çocuk olarak nitelendirilir. Fakat Jasmin’i bekleyen çok farklı bir yaşam vardır ve bir sabah uyandığında kendisini bir köy evinde bulur, çevresindekiler

onun ailesi olduklarını ve kendisinin hafızasını yitirdiğini söyler, ayrıca ona “Yasemin” adıyla seslenirler. Jasmin ise bu durumu kabullenemez ve kaldığı evi, köy yaşamını, ailesi olduğunu söyleyen kişileri beğenmez, onları aşağılar. Bir yandan da dedesiyle yaşadığı evi, bu evde birlikte kaldıkları dadısını, hizmetçileri anımsar ve anlatır. Fakat Jasmin’in elinden bir şey gelmez ve zamanla evini, ailesini kabullenir, onları sever, yeni arkadaşlar edinir, önceki yaşamında elinde olanların değerini anlar. Kitabın sonunda da bütün yaşananların dedesinin bir oyunu olduğu, tiyatrocularla anlaşır kurmaca bir köy yaşamı düzenledikleri ortaya çıkar. Dedesini çok özleyen Jasmin de bir daha insanları aşağılaması ve elindekilerin değerini bilmesi gerektiğini, ayrıca okuluna/derslerine gerekli özeni gösterip zengin olsalar bile çalışkan bir öğrenci olmasının gerekliliğini, zor durumda okumaya çalışanların ne denli zorluklar çektiğini, köy yaşamını görerek anlar.

“Hayalet Köy” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Ne zaman bağıırıp ağlasa ya da yatağını ıslatıp uyansa, hep dedesini bulurdu yanında. Elini sımsıkı tutar, saçlarını okşardı. Mırıl mırıl konuşarak sevgi sözcükleri fısıldardı kulağına. (s.19)

Sakin üzülme, sakın yatağını ıslattığın için utanma kızım. Rüyalar gerçek gibidir, kocaman insanları bile kandırır. Yaşadıklarımız düş mü gerçek mi biz bile anlayamayız.(s.19)

Sanki o an gerçek bir abla kardeş gibiydiler. (s.38)

Sesindeki ağlamaklı tını yüreğine dokundu Zeliha'nın, gözleri doldu. Sımsıkı sarıldı minik kardeşine. “Ben varım canım... Ben senin hem ablan hem arkadaşınım. Üzülme sakın olur mu, kıyamam sana.” (s.47)

Bu dağ başına bir sürü ev yapmışsınız. Yol neden yapmadınız? (s.56)

Jasmin içinden binlerce teşekkür yolladı Zeliha'ya. Birden yaptıkları güzel şeyler için dadısıyla, hizmetçilere hiç teşekkür etmediği geldi aklına. Kaprisleriyle, şımarık sözleri ve hareketleriyle az çektirmemişti onlara. Eve döner dönmez boyunlarına sarılacak, özür dileyecekti hepsinden. (s.59)

Birden aklına yabani geldi. İçi üzüntüyle doldu. Yanlış yapmış, kızın kalbini kırmıştı... Şu an karşısına çıksa ondan özür diler, gönlünü alırdı. (s.72-73)

Seni gerçekten seven biri varsa eğer, bir gün, çok kızacağıın ya da seni üzecek bir şey yapsa da onu affet... Ya dedesi! Onu düşünmediği, özlemiyle yanıp tutuşmadığı bir anı bile yoktu. Hep aklındaydı, hep yüreğindeydi... (s.77)

Emeğe saygı duy, şiirin sonunda şairin adını da söyle. (s.94)

Sevgi dolu bir bakışın, bir gülüşün her şeyden daha değerli olduğunu öğretti. (s.101)

Karabaş, aynı dili konuşmasalar da tüm canlıların birbirini sevip anlaşılabilceğini gösterdi. (s.103)

Ayşe ile Murat'ın arkadaşlığı sığındığı bir limandı. Dostlukları yaralarına merhem olmuştu.(s.107)

Ben de seni çok sevdim bebeğim. Sanki benim hastam değil de gerçekten kardeşimmişsin gibi hissettim kendimi. (s.120)

Eve döner dönmez üzdüğüm herkesten tek tek beni bağışlamalarını isteyecek, gönüllerini alacağım. (s.120)

Merak etme ilk işim okulu onartmak olacak. Bunun için çalışmalara başladım bile. (s.123)

Bu romanda “insan hakları” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Jasmin’in alışmakta zorlandığı köy yaşamındaki günlerinin ardından insan haklarına ve eşitliğe ilişkin duyarlı düşünceleridir. Bunlar, Jasmin’in köydeki okulun olanaklarının şehirdekilerle eşitlenmesinin gerekliliğini ve zengin olmadan da diğer insanlarla eşit yaşam koşullarında mutlu olunabileceğini duyumsamasıdır. Ayrıca, Jasmin’e köydeki ailesinin, özellikle de ablası Zeliha’nın sevgi, hoşgörü ve kardeşlik dolu davranışları, bu davranışlara zamanla Jasmin’in de karşılık vermesi, aralarında bir bağ oluşması ve bu duygularla önceden kırdığı kişilere karşı sorumluluk duyması, Ayşe ve Murat ile güzel bir dostluk kurması da bu izlek için belirlenen önemli anlatımlardır.

“Hayalet Köy” adlı romanda “çatışma çözme” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Jasmin'in öfkesi Zeliha'yı ürkütmüştü. Alttan almaya karar verdi. (s.31)

Kabul et, lütfen! Bak, lütfen diyorum sana! (s.31)

Dur yapma! Başına vurma Jasmin! Tamam! Tamam! Sakinleş canım! İki yıldır yokluğuna nasıl alıştıysam Jasmin adına da alışırım. Söz, bundan sonra hep Jasmin diyeceğim. Ne olur başına vurma! (s.32)

Jasmin'in gerçekten korktuğunu anlayan oğlan, yere çömelip köpeği tuttu. "Karabaş, insanları, özellikle çocukları çok sever. Uzaktan seni görünce tutamadım, fırladı geldi. Seni korkuttuğu için özür dilerim." (s.80)

"Gel istersen." dedi oğlan, köpeğini bacaklarının arasına alarak. Tartışmayı bırakıp tanışalım. Ben Murat. Ya sen? (s.81)

Sen bu hayalet köyde kendini aştin Jasmin. Öyle akıllı ve olgun davrandın ki! (s.120)

Bu romanda "çatışma çözme" izleğinin olmasının en önemli nedeni, sorunları büyütme yerine alttan alan bir tutumla, sorunların çözümüne ilişkin uzlaşmacı davranışların belirlenmesidir.

"Hayalet Köy" adlı romanda "çatışma çözme" izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Bu sefer gerçekten çok sinirlenmiş olmalı ki ilk kez tepsiyle odasına yemek götürülmesine bile izin vermemişti. (s.7)

Sana hesap mı vereceğim? Evet küçük hanım, bana hesap vereceksin. (s.30)

Bu romanda "çatışma çözme" izleğinin olmasının en önemli nedeni, Jasmin'in sorun çözme sürecindeki olumsuz davranışları ve öfke yönetimi ile uzlaşmacı bir tutum sergileyememesidir.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde "Hayalet Köy" adlı romanda, insan haklarının, eşitliğin, hoşgörünün göz ardı edildiği bir yaşamda, sevginin yer edinemeyeceği duyumsatılarak kardeşlik ve sevgi dolu bir yaşam için "sevgiye, insancıl duygulara, hoşgörüye, eşitliğe" olan gereksinim, kurguda yer alan çocuk kahraman çerçevesinde okura sezdirilmektedir.

“Amber’in Zaman Kapsülü” Adlı Romanda Barış

Figen Gülü'nün yazmış olduğu “Amber’in Zaman Kapsülü” adlı romanda, babasıyla birlikte yaşayan Amber’in başından geçenler anlatılmıştır. Amber küçük yaşlarda annesini kaybeder, babası ise kızını üzmemek için bu durumla ilgili hiçbir şey anlatmaz. Üzüntüsünü zaman zaman kapısını kilitli tuttuğu odasına girerek tek başına yaşar. Bu arada Amber artık 13 yaşındadır ve hem annesini hem de akrabalarını merak etmeye başlar ve onlara ilişkin bir şeyler öğrenme isteği içinde bazı gerçeklerin peşine düşer. Ona bu serüveninde arkadaşı Tiktak eşlik eder ve ipuçlarını izleyerek sonunda annesinin en yakın arkadaşı olan fakat babasının yıllardır konuşmadığı halasını bulur. Böylece Amber halasıyla barışmalarını sağlayarak hem babasının üzüntüsünü biraz olsun azaltır hem de annesinin eksikliğini halası Ferda ile tamamlamaya çalışır. Amber, babası, halası ve annesinin anılarıyla yeni bir yaşama başlar.

“Amber’in Zaman Kapsülü” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Farklı hayatları seçmelerine rağmen, ikisi de üniversite yıllarındaki dostluklarını korumayı bilmişlerdi. Bu dostluk sayesinde Tiktak ile ben kardeş gibi büyümüştük. (s.6)

Onu ne kadar sevdiğimi, düşündüğümü bu hediyeyle kanıtlamak istiyordum. (s.9)

İki kişilik ama çok mutlu bir hayatımız vardı. ... Ben üzülsem o da üzülürdü. O benim canım babam; ben onun biricik kızıydım. ... Bu yüzden onu üzecek bir şey yapmamaya özen gösteriyordum. (s.9-10)

Doğduğum günden beri hep yanımda olan, tek dostum Tiktak’ın her halini bilirdim. (s.51)

Babam üzgün bir ifadeyle büyük teyzeye baktı. Elini sevgiyle tuttu. (s.64)

Babam, bunun sahneye ve izleyiciye saygı olduğunu söylemişti. (s.91)

Doğruları anlatırsam babam tatil köyünde çıkardığım rezaletle ilgili bana hak verir, artık kızmazdı. (s.102)

Sımsıkı sarılıp Bayan Disip konusunda onu üzdüğüm için özür dilemişim. (s.129)

Felaketslere dayanıklı yapılar yapmak gibi ya da insanları felaketslerle karşılaştıklarında neler yapabilecekleri konusunda bilinçlendirmek gibi önlemler almak da gerekirdi. (s.136)

Büyük bir doğal afetle yok olan bir şehir için ve bu felakette hayatını kaybeden insanlar için herkes üzüldü. (s.136)

Çünkü benim en yakın arkadaşımın. Biz beraber büyüdük çünkü kardeşim gibisin. Her söylediğini dinliyorum, her ihtiyacın olduğunda yardımına koşuyorum. (s.146)

Tiktak sonuna kadar haklıydı. (s.150)

Babama o an hak verdim. Geçmişini hatırlatan her şeyi saklayarak acı ve üzücü hatıraları benden uzak tutmaya çalışıyordu. (s.155)

Ferda, bitsin bu küslük. Barışalım. (s.159)

Sen benim en iyi dostumsun. Kocamla, yani ağabeyinle küs olmanız beni hiç ilgilendirmiyor... Ne olur sanki barışsanız? (s.159)

Seninle saatlerce gülerken geçirdiğimiz günleri özliyorum. Bülent'le aranızda ne sorun varsa çözersiniz. Siz kardeşsiniz. Ben çok hastayım ve en iyi arkadaşım çok ihtiyacım var. ... Bir tek sen varsın Ferda... Ben gidecek olursam bir tek sen kızım iyi bakabilirsin. Üstelik Bülent de sürekli seni düşünmekten, kimseye söylemese de senin için endişelenmekten kurtulur. ... Ayrılmaz iki dosttuk biz, bunu unutma! (s.162)

Banka hesabıma annemizden kalan, beni uzun yıllar idare edecek bir miktar para yatırmıştı. (s.166)

Sevgi, ağabeyimle konuş. Tekrar mutlu bir aile olabiliriz. Onu ikna et. (s.167)

Barışmamız için küçük, nostaljik bir hediye olacaktı bu. (s.171)

Neyse ki korktuğum gibi olmadı ve ağabey ile kardeşin konuşması kahkahalarla son buldu. (s.186)

Ben bu buluşmalara "aile buluşmaları" diyordum. Biz büyük bir aileydik. (s.188)

Bu romanda “insan hakları” izleğinin olmasının en önemli nedenleri, her ne kadar Amber’in babasının kızının haklarını göz ardı ettiği örneklendirildiyse de bu davranışlarının yaşadığı üzüntüden kaynaklandığını, aslında insan haklarına önem veren bir yapıda olduğunu gösteren bazı ifadeleri, Amber’in eşitlik yanlısı ve insan haklarına değer veren sözleri, babasının kardeşiyle olan iletişimde de eşitliği önemseyen ifadesidir. Diğer önemli neden ise, kitapta yer alan kahramanların birbirleriyle sevgi, saygı ve kardeşçe duygularla iletişim kurmaları, davranışlarıyla çevresindekileri önemsedikleri ve sevdiklerini göstermeleridir. Amber ve babası arasındaki sevgi ve saygı dolu iletişim, annesinin mektuplarından anlaşıldığı üzere halası Ferda ile aralarındaki dostluk, annesinin eşine ve kızına olan sevgisi, Amber’in arkadaşı Tiktak’la olan dostluğu ve komşuları olan Tiktak’ın ailesinin bile sevgi dolu, düşünceli davranışları bu izleğe ilişkin örneklerden birkaçıdır.

“Amber’in Zaman Kapsülü” adlı romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Bu yüzden babamın ellinci doğum günü hediyesi için ondan yardım istemiştim. Eski bir saatin fonuna, babamın elli yıllık geçmişini fotoğraflarla sığdırmaya çalışacaktık. (s.7)

Evin içinde yalnızlıktan canım sıkıldığında, bana arkadaşlık eder, benimle güler oynardı. Çok zor bir problemi çözemediğimde öğretmenim olur, yardım ederdi. (s.10)

“Bize yardımcı olabilir misiniz?” sorumuza hiç düşünmeden evet demişti. (s.32)

Babam, unutmamam için odamdan aldığı telefonumu yanıma getirip mutfaka, yemek masasını hazırlamaya gitti. Ben de ona yardım ettim. (s.42)

Mutfakta yemek hazırlamak için iş bölümü yapmıştık. (s.56)

Ferda’yı beraber arar, bulurduk. (s.102)

Anne, Amber geldiğine göre artık yemeye başlayabiliriz değil mi? (s.142)

Haydi, boş bir sınıfa geçelim de birlikte karar verelim hangi dersi seçeceğinize... (s.144)

Ben senin için günlerdir uğraşıyorum, Ferda'yı bulmana yardımcı olmaya çalışıyorum. (s.146)

Zaman kapsülünü dün Bülent'le birlikte bahçeye gömdük. (s.162)

Babamla birlikte zaman kapsülünü gömdüklerini anlatmıştı annem. (s.169)

Bana yardım edebilecek tek kişi, en yakın dostum Tiktak'tı. (s.171)

Karanlıkta görebilmemiz için evdeki el fenerlerine yeni piller takmıştık. ... Zeynep teyze uyur uyumaz başlayabilirdik kazı çalışmasına. (s.173)

Zavallı arkadaşım o günden sonra hem evde gizli gizli yarışmaya göndereceği saati tasarlamaya çalışıyor hem de Ferda'yı bulmam için bana yardım ediyordu. (s.174)

Zeynep teyze uyuyunca da zaman kapsülünü bulmak için sabaha kadar bahçeyi kazacaktık. Sonra o uyanmadan, bahçeyi eski haline getirecektik. (s.176)

Zeynep teyze gider gitmez işe koyulduk. Bahçeyi tam ortasından kazmaya başladık. Ben sağa doğru kazacaktım. Tiktak ise sola doğru... Böylece sabaha kalmadan bahçenin pek çok yerini kazmış olacaktık. (s.177)

Tiktak'ın yardımıyla yürüyor, dizlerimin heyecandan titremesine engel olamıyordum. (s.184)

Halamın bize taşınmasının ardından, Erdal amca, Zeynep teyze, Tiktak ve halamın 10. Yıl Lisesi'nde hâlâ birlikte çalıştığı gezici tiyatro topluluğundan arkadaşları, bazı geceler bizim evin bahçesinde toplanarak birbirinden güzel günler ve geceler yaşamaya başladık. ... Üç aydır belirli aralıklarla tekrarladığımız aile buluşmalarımızın en güzeli benim doğum günümdeydi. Babam, halam ve ben en güzel giysilerimizi giyip bahçe kapısında misafirlerimizi karşıladık. ... Doğum günüm nedeniyle o gün daha çok kişi davet etmiştik. (s.188)

Misafirlerimiz çukurun etrafında bir daire oluşturdular. Babam ve Erdal amca çukura inip diğer misafirlerin de yardımıyla çukurdan çok büyük bir sandık çıkardılar. (s.189)

Hepimiz için güzel bir gelecek dileyerek zaman kapsülümün kapağını açtım. (s.190)

Bu romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğinin olmasının en önemli nedeni, kitaptaki karakterlerin işbirliği ve dayanışma içinde olmaları, birbirlerine yardım etmeleridir. Annesiz bir yaşamı paylaştıkları evlerinde Amber ve babasının dayanışması, birbirlerine yardım etmeleri, Amber’in ailesine ilişkin gerçekleri bulma serüveninde arkadaşı Tiktak’ın her zaman yanında olması ve ona yardım etmek için elinden geleni yapması, komşuluk ilişkileri gereği Tiktak’ın ailesinin de her zaman Amber ve babasıyla dayanışma içinde olup onlara yardımcı olmaya çalışması bu izleğe ilişkin önemli bulgulardandır.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Amber’in Zaman Kapsülü” adlı romanda “insancıl duyguların, aile sevgisinin, zorlukların, sorunların paylaşılarak dayanışma içinde daha rahat çözümlenebileceğinin, çevremizdekileri düşünürken onların duygu ve düşüncelerini de önemsemenin” gerekliliği okurun merak duygusu devindirilerek sunulmuştur.

“Mezarlıktaki Gölge” Adlı Romanda Barış

Miyase Sertbarut’un yazmış olduğu “Mezarlıktaki Gölge” adlı romanda, Aziz ve Oya’nın mahallerindeki eski bir eve Nuran Hanım’ın taşınmasının ardından başlarından geçenler anlatılmıştır. Nuran Hanım aksi kişiliğiyle mahalleliyle çok fazla iletişim kurmamakta, evinin bacasından dumanlar çıkararak kendi başına bir şeylerle uğraşmakta, mum yaparak bunları satmaktadır. Bu dumanın nedenini merak eden mahalleli de Nuran Hanım’ın “mum” merakından yola çıkarak kulaktan dolma bilgilerle adını “mumyacı”ya çıkarmış, evinin mezarlığa yakın olmasıyla da “ölüleri yakıp küllerini kullanmasına” kadar çeşitli önyargılar geliştirmiştir. Bu sırada mahalledeki kedilerin önce kaybolması, sonra da tüyleri tıraşlanmış biçimde ortaya çıkmalarıyla hayvan sever olan Aziz ve Oya da işin peşine düşerler. Bu serüven Mumcu Nuran Hanım’ın kedilerin tüyelerinden şapka ördüğü gerçeğinin ortaya çıkması fakat bunun yanlış bir davranış olduğunu anlayıp artık tüyleri tarayarak elde etmeye başlamasıyla çözüme kavuşur. Böylece mahalleli, Nuran Hanım hakkında sahip olduğu düşüncelerin birçoğunun yanlışlığını anlarken, Nuran Hanım da hayvanlara karşı daha duyarlı olur. Serüveni baştan sona birlikte

yaşayan Aziz ise, Oya'ya olan aşkını da bu süreçte onun yanında olarak kendisine duyumsatır, Oya'dan da bu aşkına karşılık bulur.

“Mezarlıktaki Gölge” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Yine de eğer Oya gelip kendisine söyleseydi yapardı bunu Kemik Aziz çünkü kalbi ve kararları bu kızın karşısında hemen yumuşardı. (s.6)

Yine de Kemik Aziz'in yüreği babasından iyiydi çünkü sevmeyi bilirdi. (s.7)

Öğretmen sınıfta denge sağlansın diye zayıflarla şişmanları aynı sıraya oturtmak gibi tuhaf bir âdet edinmişti. (s.8)

Oya, kadının (işçilere emirler yağdıran) bu hâlini hiç beğenmedi. (s.17)

Yarın ben de bir hoş geldine gideyim, yazık tek başına kalacakmış o koca evde. (s.28)

“O benim birinci sınıftan beri arkadaşım, bugüne kadar hiçbir şeyimi çalmadı.” diye savundu Oya. (s.28)

Bir an önce paketini alıp gitmek, gecikmiş doğum günü hediyesiyle Oya'nın gönlünü almak istiyordu. (s.65)

Aralarında ifade anlaşması olmasın diye bizimkileri üç ayrı odaya koydular. (s.82)

İnsanın sevildiğini bilmesi yüzünü nasıl aydınlatırsa onun da yüzü işte öyle aydınlandı. (s.86)

Üzerine düşeni yapmış bir vatandaş rahatlığıyla bilgisayarı kapatıp mutfağa gitti. (s.111)

Birbirlerine bir kez daha gülümsediler. (s.139)

Sonra dostlar edindi Nuran Hanım. (s.146)

Bu romanda “insan hakları” izleğinin çok olmasının en önemli nedeni, özellikle Oya ve Aziz'in sevgi, saygı ve kardeşçe duygularla birbirleriyle iletişim kurmaları ve kurgu sonunda Nuran Hanım'ın hoşgörüsüz, kardeşlik duygusundan uzak tutumunun değişmesidir.

“Mezarlıktaki Gölge” adlı romanda “önyargı ve kalıp yargılar” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Hele bu kez kesin beş lira verirler diye geçirmişti içinden, belki de on... Çünkü gelen grup kalabalık olmasa da kılık kıyafetlerinden varlıklı insanlar olduğu anlaşılıyordu. (s.22)

Eda atıldı, “Babaannemden duydum, eskiden de tırnak büyüğü yaparlarmış. Tırnağı yakıp külünü mezarlığa gömüyormuşsun. Tırnak kiminse ölüyormuş.” ... Balık Oya söz kalabalığını dağıttı. “Yeter yaaa, abarttıkça abarttınız, kadın mumcuymuş, eee mum yaparken de bir şeyleri eritip yakıyor herhâlde, korku filmi senaryosu yazmayın.” (s.35)

Aynısı annesinde de vardı, üzerinde çilek resimleri olan bir önlüğü hiçbir cadının kullanmayacağını düşündü. (s.46)

Kadının çilek resimli mutfak önlüğünü anımsadı Kemik Aziz. İnsan hem böyle bir önlük takıp hem kedilere kötülük yapabilir miydi? “Sanmam, kadın ha bire mum yapıp satıyor, kedilerle ne işi olabilir?” (s.71)

Bu işte bir yanlışlık olmalıydı.(s.83)

Yaşlı başlı kadının kedilerle ne derdi olacak? (s.87)

Sonra kadının kıpkırmızı lekelerle dolu önlüğünü anımsadı. Ama boya tüpü patladı demişti. Buna inanmak istiyordu. (s.88)

Bu romanda “önyargı ve kalıp yargılar” izleğinin olmasının en önemli nedeni, tüm mahallelinin Nuran Hanım’a ilişkin önyargılar geliştirirken Oya ve Aziz’in mantıklı biçimde düşünmeye çalışıp doğruları görme, önyargı geliştirmeme eğilimleridir.

“Mezarlıktaki Gölge” adlı romanda “çatışma çözme” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Belediyeye, zabıtaya, polise telefon üstüne telefon edildi. ... Zabıta ve polis elbette bu ihbarı hemen değerlendirmeye aldı. Gelip soruşturdular, et örnekleri, kıyma örnekleri alındı. Buzdolapları ve depo kontrol edildi. (s.62)

Onlar hızla uzaklaşırken balkondaki kadın da hemen içeri girdi, telefonla polisi aradı. (s.79)

Babasına döndü, "Baba avukat tutalım." ... "Korkma oğlum, işin doğrusu neyse anlatırız, serbest bırakırlar merak etme." diye fısıldadı. (s.81)

"Bunu karakolda anlatırsın." dedi polis. ... Sonunda semt karakoluna geldiler. (s.82)

Polislerden biri, "Sabah seni bırakırlar, yaşın küçük." demişti. (s.83)

Ama tutuklamak için elinde gerçek bir delil olması gerekiyordu. Sonunda halk sağlığı laboratuvarına telefon etmeye karar verdi. ... Yapacak bir şey yoktu, komiser gözaltında tutulan üç kişiyi serbest bıraktı. (s.83-84)

Eğer kedilere ait bir şey bulurlarsa da doğru polise... (s.89)

"Karakola gidelim." dedi Oya. "Şikayet edelim." (s.94)

"Belediyeye bildireceğim ben ya eve doğal gaz döşesin ya da elektrik kullansın." Bunu diyen Yılmaz Bey belediyeye telefon etmeden önce Nuran Hanım'ı uyarmanın daha doğru olduğunu düşündü. (s.96)

Şimdi arıyorum zabıtayı, halkın sağlığını tehdit ediyorsunuz. (s.97)

Komşu Yılmaz Bey evine gidince belediyeyi telefonla aradı. (s.99)

"Sizi şikayet edeceğim." dedi Oya. ... "Hayvan Sevenler Derneği falan yok mu? İnternette bulup mail gönderelim." (s.108-109)

Acaba yeni bir sınav daha yapmaz mıydı? Acaba bir kurtarma yazılısı falan... Bu çaba öğretmenlerin de hoşuna gitti. (s.121)

Düşünmekle de kalmadılar, telefon etmeye başladılar. Karakola, belediyeye, zabıtaya, başbakanlığa... (s.127)

"Kızıma telefon etmek istiyorum." dedi Mumcu Nuran. Komiser, "Neden? O da mı bu işin içinde?" Mumcu Nuran, "Hayır, avukat kendisi." Komiser, "Hah, çok iyi olur, çünkü gerçekten bir avukata ihtiyacın olacak." (s.131)

Bu romanda “çatışma çözme” izleğinin belirmesinin en önemli nedeni, karakterlerin genel olarak çatışma sürecinde “polis, belediye, zabıta, karakol, avukat” gibi kavramların öncelendiği bir yaklaşımla sorunun çözümüne duyarlı bir biçimde ulaşmaya çalışmalarıdır.

“Mezarlıktaki Gölge” adlı romanda beşinci sırada “çevre duyarlığı” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Pek çok arkadaşı gibi Oya da zaman zaman orada barınan kedilere yemek artığı getirirdi. Geçen yıl ortaya çıkan kedi tüyü alerjisi bile bu sevgi bağına koparamamıştı. Aziz de sırf Oya kedileri seviyor diye güzelim kuşbaşı etler getirirdi babasının kasap dükkânından. Oya'nın gözüne bakarak, övgü bekleyerek kedilere ikram ederdi. (s.17)

Oya akşam yemeğinden arta kalanları sokak kedilerine vermek için elinde torbayla evden çıktı. Yolun karşısındaki boş arsaya kediler toplanırdı her akşam. Mahalleli çoğu zaman yemek artıklarını oraya getirirdi. (s.58)

Ama torbadaki tavuk kemiklerini, pilav artıklarını kedilere vermeden, onların iştahla yemeğe saldırdıklarını görmeden eve dönmek istemiyordu. ... Aradaki duvarın üzerinden yaşlı kadının bahçesine göz atabilir, üç beş kedi varsa onları çağırabilirdi. (s.59)

Oya yolda mahallenin köpeklerinden Kontes'le karşılaştı. “Şanslısın, kediler yok, hepsini sen ye bakalım.” diyerek kaldırımındaki ağacın altına bıraktı torbayı. (s.60)

Kendal ki çırpı bacakları ve çırpı kollarıyla o ağaçlara yaz kış kova kova su taşırdı. Her seferinde çeşmeye on kez, yirmi kez giderek... Ağaçlar da onu meyveleriyle ödüllendirirdi. (s.73)

Hepsi, hepsi artık tüysüz kedilerdi. “Kim yapmış bu hainliği?” diye mahalleli birbirine sorup durdu. (s.102)

Balık Oya apartmanlarının önünde kucağına sırnaşık sürmeliyi almış okşuyor, rahatlatmaya çalışıyordu... Hapşırırsa da burnu aksa da gözü kızarsa da yine de evdekilerin görmez tarafından yakınlaşmaya çalışırdı bu hayvanlara. (s.103)

Yazık hayvanlara, kediler sığacı sever bilmiyor musun? (s.134)

Nuran Hanım'ın kızı torba torba kedi mamasını arabasının bagajına yükleyip annesinin evine gelmişti. ... "Bunlar kedilerden özür dilemek için." dedi kızı. (s.136)

Kediler, duvar dibine belli ki Nuran Hanım tarafından bırakılmış mamayı tıkrdata tıkrdata yiyordu. (s.147)

Bu romanda "çevre duyarlılığı" izleğinin olmasının en önemli nedeni, Oya'nın sokak kedilerine karşı gösterdiği özen, hayvan sevgisi ve duyarlı davranışlarıdır. Ayrıca kedi tüylerinin tıraşlanmasının doğru olmadığı düşüncesinde birleşenler ve Kendal'ın da mezarlıktaki ağaçlara su taşıması, onlara özen göstermesi de diğer örneklerdendir.

"Mezarlıktaki Gölge" adlı romanda "işbirliği, paylaşma ve dayanışma" izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

İncirli Mahallesi'ne beş dakika uzaklıkta olan mezarlığa üç beş akraba ve tabuttaki rahmetli halalarıyla gelmişlerdi. Mezara yerleştirilen halanın üzerine geleneklere göre herkes birer kürek toprak atıyordu. (s.21)

Mezarlıktan çıkan akrabalar mahalleye kadar birlikte yürümüşler ve madem bir araya geldik, şurada birer çay içelim diye eski evin çaprazındaki pastaneye girmişlerdi. (s.23)

Babası faturaların düzenlenmesi için yardım istemişti. (s.45)

Aziz faturaları düzenlemede ve deftere yazmada babasına yardım ederken pek çok yanlış yaptı. (s.51)

Kendal dört küçük kardeşiyle paylaştığı odanın penceresinden mezarlığa bakıyordu. (s.72)

Ertesi gün sözleştikleri gibi oldu. Aziz elinde bir kazmayla Oyaların kapısında idi. ... Oya da bulacakları delilleri doldurmak için torba ve plastik eldiven ayarlamıştı. (s.90)

İki çocuk biraz cesur, biraz çekingen adım attılar içeriye. (s.106)

Diğer beş kişi de kafenin önünde onları bekliyordu. (s.119)

Kızı bizimkilere baktı. "Siz yapar mısınız çocuklar?" Onlar dünden razıydı. Diğer arkadaşlarına da ulaştılar. Yedi kişi toplandı.

Ellerindeki torbalara birer ikişer kilo mama koyup sokaklara dağıldılar. (s.136)

Yardım ister misin? Birlikte boşaltalım fırının içini. (s.137)

Bu romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğinin olmasının en önemli nedeni, kurgudaki serüvenin çözüme ulaşması sürecinde Oya ve Aziz’in işbirliği ve dayanışma içinde olmaları, birbirlerine yardım etmeleridir. Kitabın başında sözü edilen Nuran Hanım’ın halasının cenazesindeki yardımlaşma ve Kendal’ın kardeşleriyle olan paylaşımları da bu izleğe ilişkin önemli bulgulardandır.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Mezarlıktaki Gölge” adlı romanda insanlara çeşitli önyargılarla bakmamanın gerekliliği, hoşgörü, sevgi, saygı ve kardeşlik duyguları içinde dayanışmanın, paylaşmanın önemi okura duyumsatılırken, hayvanlara karşı duyarlı olmanın önemi de sezdirilmektedir.

“Tapınağın Sırrı” Adlı Romanda Barış

Zehra Tapunç’un yazmış olduğu Tapınağın Sırrı adlı kitapta, Melissa ve Kares isimli iki kardeşin babaannelerini kaybettikten sonra Naxos’tan Efes kentine kılık değiştirerek gelmeleri ve burada yaşadıkları maceralar anlatılmaktadır. Melissa ve Kares, Mısır’da Rufus ve Anabis’le tanışır ve karşılaşmış oldukları sorunların çözümünde birbirlerine yardımcı olurlar. Anabis de Mısırlı ajanların kol gezdiği şehirde kimliğini gizlemekte ve Artemis Tapınağı’na sığınmak istemektedir. Artemis Tapınağı’nda Apella isimli bir ressam, olayların gizemini çözmede ve gerçeklerin açığa çıkmasında Melissa ve Kares’e çok yardımcı olmaktadır. Bu sayede Melissa ve Kares, tapınağın sırrını çözerler ve Efes’te Anabis ve Rufus’la birlikte mutlu bir biçimde yaşamaya devam ederler.

“Tapınağın Sırrı” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Melisa, büyükannemin yasını tutmayı ben de isterdim. (s.8)

Bunun için üzgünüm, ama sana söz veriyorum. (s.10)

Ben varken sana kimsenin zararı dokunmayacak. (s.11)

Ne söylerse söylesin, fazla tepki göstermeyecek; sabrını ne denli zorlarsa zorlasın, alabildiğine hoşgörölü davranacaktı. (s.13)

Nerede görölümüş hemen paraya davranmak arkanızdan kovalayan mı var? (s.22)

Tabii ailesi burada sevilen, saygı gören insanlarsa demek daha doğrudur. (s.27)

Şimdiyse bu gencecik savunmasız kızı, koskoca kentte yapayalnız bırakmak zorunda olduğunu düşündükçe tüyleri ürperiyor, güçlü bir el boğazını sıkıyormuş gibi bir duyguya kapılıyordu. (s.30)

Bugüne kadar sana hiç doğru düzgün teşekkür etmedim, değil mi? (s.32)

Eşitlik! Demokrasi! (s.50)

Efes kendini yönetecek! (s.50)

Halk meclisi kurulsun! (s.50)

Yolsuzluklara son! (s.50)

Efesliler kendi kendinin efendisi olmak istiyor. (s.51)

Burası gerçekten uygarlığın başkenti. (s.51)

Bu bizim için büyük bir şeref olur. (s.69)

Çok iyi yaptınız, teşekkür ederiz. (s.73)

Demokrasi! Eşitlik (s.83)

Sen dünyanın en iyi kardeşisin. (s.111)

Eşitlik! Demokrasi! Yolsuzluklara son! (s.113)

Köleliğe hayır! (s.113)

Rufus da demokrat. (s.113)

Melisa, çok değişmişsin çok çok yakışmış, hem saçın hem giysin, hımm çok güzel görünüyorsun. (s.118)

Eşitlik! Özgürlük! Demokrasi! (s.121)

Efendi istemiyoruz! (s.121)

Tarina'ya eskisinden çok daha büyük ve güzel bir han yaptıracak ve hep birlikte sonsuza dek yaşabilecek kadar... altınımız, prensesim. (s.160)

Bu romanda “insan hakları” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Efes halkının eşitlik ve demokrasi istemesi ve bununla ilgili çabalarda bulunmalarıdır. Bu romanda “insan haklarının olması” izleğinin olmasının en önemli nedeni, kitabın başkişilerinden biri olan Kares'in ılımlı bir kişiliğe sahip olmasıdır. Bununla birlikte Melissa ve Kares'in karşılaştığı insanların onlara hoşgörölü davranması da bu durumun nedenlerinden biridir.

“Tapınağın Sırrı” adlı romanda “işbirliğı, paylaşma ve dayanışma” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Buraya kadar gelmekle olağanüstü bir şey başardık, Melissa! (s.20)

Ama çok iyi kazandık. (s.20)

İşlerini bitirip dinlenmeye çekilmiş olan bazı gemiciler, hep bir ağızdan konuşuyor, gülüyor, günlerdir denizde olmanın acısını çıkarmaya çalışıyorlardı. (s.21)

Umarım zamanla alışmasını öğreniriz. (s.42)

Kardeşimle birlikte yeni bir hayata başlamaya karar verdik. (s.43)

Son yıllarda tapınağımızın yapımı için her birimiz elimizden geleni yaptık. (s.56)

Üçü de birbirlerine sırtlarını da dönüp bir yandan karıncalar gibi kaynaşan kalabalığı izlediler, bir yandan da karınlarını doyurdular. (s.60)

İlkin size kalacak bir yer bulalım, sonra iş konusunu düşünürüz. (s.64)

Madem güvenli değildi, onu orada bırakamazlardı, öyle değil mi? (s.65)

Arkadaşlarımın kalacak yere ihtiyacı var, ben de size getirdi. (s.66)

İkisi de inatla ne diye orada beklediklerini bilmiyorlardı. (s 77)

Sütlaç yapmıştım çocuklar. (s.87)
Şenlik ya! Hoşunuza gidecek. (s.92)
Sizlerle paylaşmak içimi biraz olsun rahatlattı. (s.103)
Bugün Efes'i keşfe çıkıyoruz. (s.107)
O zaman bir iyilik meleğimiz var. (s.117)
Hana gidelim önce. Kendimizi toplayalım. (s.130)
O bizi kurtardı. (s.134)
Oturup adamakıllı bir plan yapmalıyız. (s.137)
Yarın neler olduğunu öğreneceğiz. (s.138)
Dışarıya çıktığımızda giyeriz. (s.139)
Keten kumaşı aşağıya sarkıtan Kares ve Rufus diğerlerinin aşağıya inmesine yardım ettiler. (s.140)
Ama olanlara birlikte göğüs germemiz gerektiğini biliyorum. (s.142)

Bu romanda “işbirliği, paylaşma, dayanışma” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Melissa ve Kares'in tapınağın sırrını çözme sürecinde karşılaştıkları insanlardan yardım ve destek görmeleridir. Örneğin, Artemis Tapınağı'nda Apella isimli bir ressam, olayların gizemini çözmede ve gerçeklerin açığa çıkmasında Melissa ve Kares'e çok yardımcı olmuştur. Bununla birlikte, Melissa ve Kares de Anabis'in Mısırlı ajanlardan kurtulmasında Anabis'le işbirliği yaparak büyük katkıda bulunmuşlardır.

“Tapınağın Sırrı” adlı romanda “çevre duyarlığı” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Olağanüstü bir yer! Tek kelimeyle muhteşem! Masalsı bir düşünce gibi. (s.9)

Bir ormanın ortasında dinlenen bembeyaz tüller içinde bir su perisini andırıyor. (s.9)

Dünyanın en büyük mermer tapınağı diyorlar ve tartışmasız en güzeliymiş. (s.18)

Gümrah asma yapraklarının sardığı, her bir yaprağın arasından dekor havasında sarkan iri üzüm salkımlarının oluşturduğu çardağın altında iğne atılsa yere düşmezdi. (s.21)

Servi ağacının yer yer gümüş rengi yansımalar yapan yapraklarının gölgesinde, Ege'nin lacivert sularında dolaştırdı bakışlarını. (s.25)

Abanoz ağacından yapılmış Mısır gemisi, saatlerdir olağanüstü güzellikteki koyun açıklarında amaçsızca beklemekteydi. (s.28)

İyiden iyiye yükselmiş olan güneş, pırıl pırıl ışılan oklarını küçük çirpintili dalgalara yansıtıyor, gemi bin bir nazla salınırken gemidekiler ufuklarında uzanan muhteşem manzaranın mı; yoksa güneşin mi gözlerini kamaştırdığına karar vermeye çalışıyordu. (s.28)

İrili ufaklı tepeler ve aralarında çiçek açmışçasına yerleşmiş şirin vadiler, yılankavi kıvrımlarıyla onlara hayat vererek ilerleyen masmavi ve bir başka maviyle buluştuğu için coşan bir ırmak... (s.29)

Burası, gemidekilerin sınırsız olduğunu sandıkları yeryüzünün en güzel, en görkemli kentiydi. (s.29)

Gemidekiler olağanüstü renk cümbüşünün yorduğu gözlerini arada bir kırıştırıyor, sanki gördüklerine inanamıyorlardı. (s.29)

Yeşilin her tonu berrak mavilikle buluşmuş, gerilerdeki bembeyaz mermer kentin üzerine serpiştirilmiş capcanlı begonviller, sarıdan kavuniçine dek defalarca gidip gelen bazen kırmızılıklara atlayan borazan çiçekleri mor, mavi, pembe menekşeler, leylaklar, zakkumlar, yaseminler, sarmaşıklar... (s.29)

Ah şu çiçeklere bakın, hayatımda bu kadar çeşitli tonu bir arada görmemiştim! (s.52)

Melisa, evlerin duvarlarını kalın bir tabaka gibi saran begonvillerin koyu pembe dev salkımlarına, bahçelerden taşan beyaz, mavi, pembe ortancalara ve kavuniçi borazan çiçeklerine, güneşin altında gümüşü pırıltılar yansıtan zeytin ağaçlarına ve neredeyse ağaçlaşmış gümrah fesleğenlere burun kıvırdı. (s.53)

Melisa bile yolun her iki yanında eşit aralıklarla dikilmiş, çağın ünlülerine ait muhteşem heykelleri izler ve aralarında cenneti çağrıştıran rengârenk çiçeklerin buram buram kokularını

solurken, içini tarifsiz bir mutluluğun kapladığını duyumsadı.
(s.54)

Bence Efes yeryüzünün en renkli ve hareketli kenti. (s.89)

Bu romanda “çevre duyarlılığı” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Melissa ve Kares’in yaşadıkları çevreyi sevmeleridir. Efes kentinin büyüleyici güzelliği de Melissa ve Kares’i yaşadıkları çevreye hayran bırakmış ve bu durum, onlarda çevreye karşı bir duyarlılığın oluşmasını sağlamıştır.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Tapınağın Sırrı” adlı romanda, yaşamda karşılaşılan zorlukların çözümünde işbirliği ve dayanışmanın öneminin çocuk okura yazınsal kurgu içinde duyumsatılmaya çalışıldığı görülmektedir. Kitapta, amaca ulaşmak için insanlar arasındaki ilişkilerin de önemli olduğu vurgulanmış, bu doğrultuda hoşgörü ve saygı duyguları öncelenmiştir.

“Frej Apartmanının Esrarı” Adlı Romanda Barış

Nazlı Eray’ın yazmış olduğu “Frej Apartmanının Esrarı” adlı kitapta, beşinci sınıfa gitmekte olan Nazlı ve Osman’ın düş güçleriyle de süsledikleri maceralar anlatılmaktadır. Nazlı ve Osman’ın en büyük merakı, mahallelinin dilinden düşürmediği Madam Anjel’dir. Madam Anjel, Frej Apartmanı’ndaki esrarengiz evinde vermiş olduğu şatafatlı partilerle ünlüdür. Nazlı ve Osman, bir gün Madam Anjel’in vermiş olduğu bir partiye katılma olanağı bulur; böylece büyük bir merak ve heyecanla Madam Anjel’in evinin yolunu tutarlar. Osman, bu partide bulunan illüzyonist Hans Feretti’nin isteği üzerine bir sandığa girer, ancak gecenin sonunda ne yazık ki sandıktan çıkamaz. Nazlı’nın Madam Anjel’e ve illüzyonist Hans Feretti’ye yaptığı ısrarlar da bir sonuç vermez. Bunun üzerine Nazlı, arkadaşı Osman’ı o sandıktan kurtarmak için planlar yapmaya başlar. Bir yandan da radyoda bir röportajını dinlediği Pembe Bego’nun “Bir Begonyanın Gizli Evrağı” adlı kitabını okur. Kitabın büyümlü atmosferine kendini kaptıran Nazlı’nın düşleri daha da derinleşir. Osman’ı bulmak üzere Madam Anjel’in evine gitmeden önce mahallede keşfe çıkar ve bu keşif onu Aydede Apartmanı’nda yaşayan yaşlı peri Mihri Abla’nın evine ve peri dünyasına dek sürekliler. Roman, Osman’ın illüzyonist

Hans Feretti'nin sandığından çıkmayı başarması ve o sandığın içinde yaşadıklarını Nazlı'ya anlatmasıyla son bulur.

“Frej Apartmanının Esrarı” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin “*Üst taraftaki Yahudi mahallesinde arkadaşlarım vardı. Jülyen, Beno ve Stevraki.* (s.2) cümlesi örnek olarak verilebilir. “İnsan hakları” izleğinin olmasının en önemli nedeni ise, romanın ana karakterleri olan Nazlı ve Osman'ın iyi yetiştirilmiş, hoşgörülü ve saygılı çocuklar olmalarıdır. Nazlı ve Osman'ın farklı ırk ve dinden (Yahudi) arkadaşlarının olması ve bu arkadaşlarıyla çok iyi geçinmeleri de bu durumun bir başka önemli nedenidir.

“Frej Apartmanının Esrarı” adlı romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Bir an kaçıp gitmek istedim bu süslü ve zengin salondan; ama Osman'ı orada bırakamazdım. Ne yapabiliriz? (s.26)

Ona nasıl ulaşacaktım, nasıl bulacaktım onu? Acaba bu gece onu bulabilecek miydim? (s.33-34)

Aynı toprağı, bize verilen suyu paylaşıyorduk. (s.41)

Onu bulmalıyım. (s.52)

Sanki Pembe Bego satırlarda benimle konuşuyor, şu üstünde yaşadığımız dünyayı, havayı, gökyüzünü, gece ve gündüzü benimle paylaşıyordu. Ama aynı topraktanız. (s.54)

O zaman bu gece beni koru. Odadaki o yaratıktan beni koru. “Koruyacağım”, dedi yaşlı kadın. Seni kötülüklerden koruyacağım. (s.74)

Osman'ı kurtarmalıyım, diye geçirdim içimden. (s.75)

Gel! dedi kurukafa. Koş içeriye, korkma. Korkma, dehlize gir, haydi ne duruyorsun, dedi. (s.79)

Kurukafanın gözlerinde ışıklar bir yanıp bir sönüyor, sanki bana dehlize girmem için işaret veriyordu. Osman dehlizin sonunda, diyordu. (s.81)

Gel, beraber gidelim şu koridora”, dedi. “Osman'ı orada bir yerde bulabiliriz.” Haydi, geçin kapıdan, meşaleler is yapmaya başladı. Koşarak öteki tarafa çıkın. (s.82)

“Tabii”, dedim. “Buyurun”. Gelip yakama kondu. “Haydi, birlikte dehlize girelim.” (s.83)

Yakamda pervane, dehlizden içeriye adım attım. (s.83)

Her zaman yanındayım. (s.100)

Bu romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğinin olmasının en önemli nedeni, romanın iki ana karakteri olan Nazlı ve Osman’ın başlarına gelen olaylarda sürekli birbirlerine yardımcı olmaları ve bir dayanışma içine girmeleridir.

“Frej Apartmanının Esrarı” adlı romanda “çevre duyarlığı” izleğine *“Balkondan içeriye alındım. Bütün damarlarım içine çekiyor suyu. Verilen suyu yudum yudum içiyorum. Kurtuldum. Kendime geliyorum yavaş yavaş. Eğreliotu da verilen suyu kana kana içiyordu. Dirilmişti. Geldi yeni su. Yapraklarım, çiçeklerim suyla yıkandı. Üstümdeki su aksın diye mutfığa koydular saksımı. Yolun kenarında bir lale gördüm. Ne güzeldi, yeni açmıştı.”* (s.100) cümlesi örnek olarak verilebilir. Bu romanda “çevre duyarlığı” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Nazlı’nın balkonda karşılaştığı Begonya ile yapmış olduğu konuşmalardır. Begonya, kendisine sahip çıkıldıktan ve iyileşmeye başladıktan sonraki yaşadıklarını da Nazlı’ya anlatmıştır.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Frej Apartmanı’nın Esrarı” adlı romanda, “insan hakları, adalet, eşitlik” ile “işbirliği, paylaşma, dayanışma” konularının ele alındığı görülmektedir. Ayrıca, romanın ana karakterleri olan Nazlı ve Osman’ın karşılaşmış oldukları çatışmaların çözümünde akılcı ve barışçı yolları yeğlemiş olmaları da barış eğitimi açısından dikkat çeken bir başka noktadır.

“Düşler Kasabasında Bir Yaz Tatili” Adlı Romanda Barış

Cemil Karakullukçu’nun yazmış olduğu “Düşler Kasabasında Bir Yaz Tatili” adlı gençlik romanında, 8 yaşındaki Okan’ın yaz tatili nedeniyle halasının yanına gönderilmesi ve sonrasında küçük bir kasabada Okan’ın çevresinde meydana gelen olağanüstü serüvenler, başından geçen olaylar anlatılmaktadır. Halasıyla birlikte başka âlemlere geçiş yapan Okan, aslında yaşadıklarına güçlükle inanmaktadır. Yer yer korku teması ile bezeli romanda Okan,

halasının ilginç arkadaşlarıyla tanışır ve onların hikâyelerini, özelliklerini dinler. Gece hep aynı rüyayı gören Okan, rüyasında annesinin hep yardıma ihtiyacı olduğunu ve Okan'ın da ona yardım etmekte zorluk çektiğini görür. Efsanevi kasabada kaybolan Okan, bir mağaraya sığınır ve orada bir devle karşılaşır. Tahmas adındaki dev Okan'a tüm hikâyesini anlatmakta ve ondan yardım istemektedir. Okan ise ona yardım etmek için elinden geleni yapar ve onun sevgilisi Şahmeran ile mutlu olmasını sağlar. Daha sonra dev sayesinde halasının yanına dönebilen Okan rüyalarına hapsolür. Bu sefer de Kerkes Hala, Okan'a yardım eder ve onu canavarların elinden çekip alır. Artık Okan, rüyalarında huzur bulur ve halasına olan sevgisi katlanarak artar.

“Düşler Kasabasında Bir Yaz Tatili” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Halan çok yaşlı bebeğim. Onu fazla yorup üzme, tamam mı? “Tamam, anneciğim”, gibi içi ısıtan ve ancak uslu çocukların dillendirebileceği bir cümle çıktı. (s.26)

Senin gibi güzel bir kız çocuğunu hangi anne baba unutabilir? Ama unutulmayacaksın. Ne burada ne orada. Asla. Hep bizim küçük yağmur damlamız olarak hatırlanacaksın. (s.65-66)

Annen ve baban seninle gurur duyuyor. (s.69)

Bu yıllarca aynı mahallede büyümüş iki dostun, yollarını sonsuza dek ayırmadan önceki son vedalaşmalarını çağırıyordu. (s.69)

Yapmak zorunda değilsin küçüğüm, diye seslendi Kerkes Hala hemen. Sonuçta arkadaşlık parayla ölçülemezdi. (s.71)

Bu, ben ne zaman yalnız hissetsem ya da çok korksam, her zaman bana güç vermiş ve en iyi dostum olmuştur. Beni rahatlatmıştır. (s.72)

Annesi ve babası deliler gibi onu arıyorlardı. Neyse ki kızlarına kavuştular ve bütün üzüntüleri bir anda gitti. (s.73)

Tahmas gerçekten dediğim dedik bir konukseverdi. (s.80)

Seni ağırlamaktan keyif alacağım. (s.92)

Okan, adamın kederine ve üzüntüsüne ortak oluyor, onunla birlikte ağlıyordu. (s.103)

Sana zarar vermem, dedi Şehmeran. Kimseye zarar vermem. (s.110)

Bizim zamanımızda sevgiler ölümüneydi. Ben seni çok sevdim. Artık benim bilgeliğim seninle. (s.120)

Birlikte Her Şeyi Bilen'in önünde saygıyla eğilip saygıda kusur etmediler. (s.153)

Ancak bir ölünün sıcaklığı ve masumiyetiyle eşinin yanına koşup ona sıkıca sarıldı. (s.193)

Bu romanda “insan hakları” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Kerkes Hala'nın Okan'a şefkatle yaklaşmasıdır. Bununla birlikte Kerkes Hala, Okan'ı arkadaşlarıyla tanıştırmış, Kerkes Hala'nın arkadaşları da Okan'a karşı hoşgörülü ve sevecen davranmışlardır.

“Düşler Kasabasında Bir Yaz Tatili” adlı romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Seni daha iyi okullarda okutabilmem ve isteklerini karşılayabilmem için bunlara ve daha fazlasına katlanmamız, göğüs germemiz gerekiyor. (s.21)

Okan ve Akluzun, Kerkes'in yanına koşup yaşlı kadına ihtiyar bedenini yerden kaldırmasında yardım ettiler.(s.60)

Buna katlanabilmek güçtü belki ama Katre'nin acısına ortak olabilmek, onun düğme gözlerinden süzülen yaşları bitirebilmek için bunlara göğüs gerebilirdi. (s.62)

Onunla ilgileniyor, bir an olsun Katre'nin başından ayrılmıyorlardı.(s.64)

Hep onunla vakit geçirdi ve el konsolunu onunla paylaştı. (s.73)

Evime geri döner dönmez ilk iş aileme sarılmak oldu. (s.112)

Gerçekten Tahmas ve Şehmeran, gittikleri yerde birlikte ve mutluydular. (s.136)

Bencilliğin, kendini beğenmişliğin ne kadar kötü sonuçlara gebe olabileceğini ve paylaşmanın bizleri nasıl yukarıya taşıyacağını işaret ettiler. (s.143)

Ama kız kardeşi, ağabeyinin çektiği acılara daha fazla göz yumamayıp onun ağır cezasına ortak olmayı istemişti. (s.168)

Yanından bir an olsun ayrılmayan can dostu Asena ile birlikte, artık küçüğünü, Okan'ı kurtarmaya gidebilirdi. (s.172)

Ağabeyi Temmuz'un cezasına ortak olmuş ve onun çekeceği kederi bölüşmüştü. (s.178)

Siz Ukan'ı kurtarıırken, sizin yerinize benim kalmama, sizin acınıza ortak olmama müsaade edin. (s.180)

Her zaman Ukan'ımızın yanında olacağız. (s.187)

Geştina, ağabeyinin cezasını kaldığı yerden çekmek üzere yeniden parmaklıklar ardına hapsolürken, Kerkes Hala kendine gelmiş, gözlerini yavaşça aralamıştı. (s.188)

Okan büyüyüp serpilinceye kadar onu korumaya yemin edecekti. (s.207)

Bu romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Okan'ın Tahmas adlı devin sevgilisi Şahmeran'a kavuşmasında yardımcı olmasıdır. Bununla birlikte, Tahmas da Okan'a kaybolduğu zaman kasabaya dönüş sürecinde yardım etmiştir. Ayrıca, Kerkes Hala ve arkadaşları, uykularına hapsolan Okan'ı kurtarma konusunda canları pahasına çalışmışlardır.

“Düşler Kasabasında Bir Yaz Tatili” adlı romanda “çevre duyarlığı” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Ağaçların koynunda Okan'ın daha önce görmediği, rengârenk, cıvıltılı kuşlar vardı. Kuşların ardında daldan dala zıplayan utangaç maymunlar, ıslak ve yapışkan sürüngenler ve doymak nedir bilmeyen kemirgenler vardı... (s.55)

Adımlarını attıkları her yeni köşede çimler dikleşip coşkuyla yeşilin bir tonunu alıyor, dokundukları her ihtiyar ağaç kökü suyla buluşup yeni canlılara yuva oluyordu. (s.55)

Okan'ın şimdiye kadar gördüğü en büyük dilek ağacının en güzeli, en biçimlisi, en yaşlısı, en büyüğü, en geniş ve en uzun ve en muazzamıydı. Gerçekten de bu ormanın tamamı onunla başlamış ve ondan sonra biten bütün ağaçlar ve yeşeren bütün bitkiler, açan tüm hayatlar ve solan tüm canlar, onun oğulları, kızları ve torunlarıydı. (s.56)

Kendini daha iyi hissettiğinde, yüzünü ağaca doğru dönüp tek eliyle ağacın gövdesine dokunarak onu, onunla birlikte tüm ormanı ve buradaki canlıları, ağaçları, bitkileri, bataklıkları, hayvanları, kuşları, kurtları, ceylanları ve geri kalan her şeyi ruhunda hissetti. (s.57)

Bir an önce dün gördüğü ve canlı kanlı şahidi olduğu yerleri, çeşit çeşit hayvanı ve rengârenk bitkileri ve ağaçları yeniden görmek ve bu kez onları fotoğraflamak için can atıyordu. (s.85)

Her yer ormanı orman kılan ağaçtan, yapraktan, çiçekten ve böcekten ibaretti. (s.134)

Bu ormanla birlikte diğer ormanlara. Ağaçlara. Kuşlara. Böceklerle ve bitkilere. Binlerce ismi olan çiçeklere ve bütün yaşayan şeylere. (s.153)

Sonraysa bu şekilleri örtecek bitkileri, ağaçları ve onların oluşturacağı ormanları ve ormanlara melodi olacak canlıları şekillendirdi. Dağlar, bayırlar, tepeler, kuşlar, çiçekler, böcekler... (s.156)

Bu romanda “çevre duyarlığı” izleğinin olmasının en önemli nedeni, yaz tatili için bir kasabada yaşayan halasının yanına annesi tarafından gönderilen Okan, gittiği kasabanın olağanüstü güzellikleri karşısında hayran kalması ve böylece çevreye karşı bir duyarlık kazanmasıdır.

“Düşler Kasabasında Bir Yaz Tatili” adlı romanda altıncı sırada “önyargı ve kalıp yargılar” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Bence halamla epey iyi anlaşacağız. O kadar kötü olacağını sanmıyorum. (s.26)

Katre gibi iyi çocukların yeniden aydınlandığı bir yer olmalıydı. (s.75)

Demek ki gerçeklermiş. Onların da sadece masalarda yaşadıklarını düşünmüştüm. (s.148)

Okan, önünde duran kadının kim olduğunu bilmiyor, ama onu duyduğunu ve dileğini gerçekleştirmek üzere buraya geldiğini kalbinde hissediyordu. (s.185)

Bu romanda “önyargı ve kalıp yargılar” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Kerkes Hala ve arkadaşlarının Okan’ı kısa sürede benimseyip onunla ilgili olumlu yargılara sahip olmalarıdır. Aynı zamanda Okan’ın karanlık bir mağarada tanıştığı Tahmas da Okan’a hoşgörölü davranmış, ona karşı önyargılı davranmamıştır.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Düşler Kasabasında Bir Yaz Tatili” adlı romanda, yazınsal kurgu içerisinde yardımlaşma, işbirliğı ve hoşgörü duygularının sıklıkla işlendiğı görölmektedir. Ayrıca, Okan’ın yaz tatilinde gittiğı ve halasının yaşadığı kasabanın doğal güzelliklerinin de çokça vurgulanması, çocuk okurda çevre duyarlığı oluşturabilecek bir durumdur.

“Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde” Adlı Romanda Barış

Dursun Ege Göçmen’in yazmış olduğı “Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde” adlı romanında, beş farklı karakterin bir bulmaca sayesinde bir araya gelmesi ve beş bulmacanın, işbirliğı yoluyla çözümü konu edilmektedir. Önceleri birbirinden hoşlanmayan, karakterleri farklı Alaz, Berkay, Kumru, Tosun, Ozan isimli beş çocuk bilmecelerin çözümü sürecinde birbirleriyle kaynaşmış ve böylece önyargılarından sıyrılmışlardır. Masal ve şiirlerle zenginleştirilmiş bilmeceler akıllıca kurgulanmıştır. Bu nedenle bulmacaların çözümü, çocukların düşünmesine ve akıl yürütmesine olanak tanımaktadır. Beş parça bulmacanın zekice çözümü ve birleştirilmesi sonucunda insanların farklı özelliklerde olduğı vurgulanmaktadır. Kitabın sonunda bulmaca, 5 parçaya ayrılıp tekrar beş farklı kişinin bu oyunu oynaması istenmektedir.

“Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Aslında Narin öğretmen tıpkı adı gibi çok narin biridir, bizimle hep gülümseyerek konuşur. (s.9)

Bir randevuya geç kalmak sorun olabilirdi, ama erken gitmenin hiçbir sakıncası olamazdı. (s.21)

Beni görünce uzaktan el sallayan Kumru'ya gülümseyerek selam verdim. (s.23)

Neyse ki insanın düşünceli arkadaşları olması güzel şey. (s.49)

Ustam alıp özenle yonttu beni. Ustamın elleri gibi yüreği de kocamandı. (s.49)

Berkay haklıydı. (s.55)

Takımın en iyi ve en tecrübeli oyuncusu sensin! Üstelik sen çok iyi bir takım kaptanısın. (s.72)

Amca isterseniz ben yardımcı olayım biraz garson ağabeylere. (s.83)

Vurmayın çocukları yeter ki. (s.86)

Alın teriyle yaptığı heykeli, gözyaşlarıyla yıkmak ancak onun gibi yiğit birinin işiydi. (s.86)

Kim ne derse desin, adam çok cesurmuş doğrusu. (s.87)

Sevgi, saygı, nezaket! (s.101)

Okşarsan sevgiyle boynunu. (s.104)

Bu romanda “insan hakları” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Alaz, Berkay, Kumru, Tosun, Ozan’ın birbirleriyle yardımlaşarak bulmacaları çözebildiklerini gördükçe yakınlaşmaları ve böylelikle birbirlerine karşı hoşgörü, saygı ve kardeşlik duygularının pekişmesidir. Bununla birlikte, bilmecelerdeki saygı ve kardeşliğe yönelik yargılar da bu durumun önemli nedenlerinden biridir.

“Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde” adlı romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Beş kişilik bir oyun bu; beş kişinin çözmesi gereken beş aşamalı bir bulmaca. (s.7)

Biriniz kaybederse hepiniz kaybedersiniz. (s.7)

Bizim evde hafta sonları kahvaltıları babam hazırlar. (s.19)

Eğer beş kişi masalın beş parçasını bir araya getirebilirse büyük sırrın ne olduğunu öğrenebilecek. (s.31)

Biz masalın parçalarını bir araya getirdik. (s.32)

İsteseniz size bir fide verebilirim. Hatta isterseniz hemen yukarı çıkıp alabiliriz. (s.48)

Birlikte olunca çok güzeliz! (s.49)

Gözyaşları silindi, ekmekler bölüşüldü, küsler bile barıştı. (s.49)

Teneffüs zili çalınca beş kişi yine bir araya geldik. (s.56)

İyi düşünelim, iyi olsun arkadaşlar. (s.56)

Hem bak, senin yaptığın plan ne güzel işliyor, senin sayende başaracağız bunu. (s.63)

Birbirimize göz kırpıp operasyona başladık. (s.82)

Hadi çocuklar, az kaldı, şu iki şifreyi de çözdük mü masalı tamamlayacağız, o zaman dünyanın bütün sırrı bizim olacak. (s.92)

Gün gelir cesur insanlar, birleştirir umudu. (s.109)

Biz, o cesur çocuklardık, başarmıştık! (s.111)

Bu romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Alaz, Berkay, Kumru, Tosun ve Ozan’ın beş farklı bilmeceyi çözebilmek için birbirleriyle yardımlaşmaları ve dayanışma içinde olmalarıdır. Romanda, böylelikle bir amaca ulaşmada yardımlaşmanın ve dayanışmanın önemi yazınsal kurgu içinde çocuk okura duyumsatılmıştır.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde” adlı romanda, insanların farklı karakterlerde olduklarının, bunun son derece doğal bir durum olduğunun çocuk okura sezdirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Kitapta bu doğrultuda insanlara saygı duyulması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, romanın ana karakterleri Alaz, Berkay, Kumru, Tosun, Ozan’ın bilmeceleri çözerken işbirliği yaparak başarıya ulaşmaları, amaca

ulaşmada yardımlaşma ve dayanışmanın önemini yazınsal kurgu yoluyla çocuk okura duyumsatmaktadır.

“Almarpa'nın Gizemi” Adlı Romanda Barış

Koray Avcı akman'ın yazmış olduğu “Almarpa'nın Gizemi” adlı kitabı, Kaan ve ailesinin Şehir değiştirmesi sonucu Tolga, Aylin ve Kerem ile yeni başlayan arkadaşlıklarını, Almarpa isimli bir teknesi olan Kuşçu ile birlikte olan maceralarını konu edinmektedir. İlginç ve çarpıcı efsaneler, dostluk, gizem ve maceranın yer aldığı kitapta sırlar bir bir aydınlanmakta, olaylar özölmektedir. Tolga, Aylin ve Kerem'in Dalyan, Köyceğiz gibi Ege sahillerindeki karettta karettaların, sığla ağaalarının ve değişik türlerdeki kuşların efsanelerini öğrenmeleri, Fransız kaplumbağa hırsızlarının peşlerine düşmeleri ve hırsızları yakalatmalarıyla kitap sonlanmaktadır. En sonunda da Kuşçu'nun gerçek öyküsünü öğrenen Tolga, Aylin ve Kerem, aslında önceden Kuşçu'dan şüphelenmiş oldukları için çok pişman olmuşlardır.

“Almarpa'nın Gizemi” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Okulda da neredeyse herkes onu dostça karşılamıştı. (s.17)

Kerem ve Tolga'yla kısa sürede kaynaşıp neredeyse Eren'le olduğu kadar iyi arkadaş olmuşlardı. (s.18)

Keremleri görünce sevecenlikle gülümsedi. (s.20)

Hoş geldiniz, sıcak ayım var, güverteye gelin de ikram edeyim Kuşçu. (s.37)

Meraklanmayın dönüşte de balıklı sandviçler bizi bekliyor. (s.39)

Bence harika oldu, bizi buraya getirdiğin için çok teşekkür ederiz. (s.41)

Hemcinslerimin her işin üstesinden geldiklerini görmek beni hep hoşnut etmiştir. (s.106)

Yaşasın döndün, buradasın iko! Seni çok merak ettik. Başına kötü bir Şey geldi sandık. Ben de sizi çok özledim. Birilerinin benim için endişelendiğini bilmek aslında güzel Şey. (s.115)

Ama ya dedeme bir Şey olursa, diye endişelendiği için öyle yapmadı. (s.127)

Bir yolunu bulup, Kaan' ı adamların elinden kurtarmalıydı. (s.135)

Korkmana gerek yok Aylin, dedi Kuşçu yumuşak ve sevecen bir ses tonuyla, emin ol ki aynı taraftayız. (s.136)

N'olur iyi ol Kuşçu! Çabuk iyi ol! (s.143)

Bu romanda “insan hakları” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Kuşçu'nun Tolga, Aylin ve Kerem'e karşı sevecen bir biçimde yaklaşması, onlara hoşgörölü davranmasıdır.

“Almarpa'nın Gizemi” adlı romanda “çevre duyarlığı” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Yeşil mavi Dalyan kanalından geçerken, sudan yansıyan ışıkların hipnotize eden cazibesi kaplumbağanın gözlerini kamaştırdı. Gerçek mutluluk aşağıda, bu türkuaz renkli güzel sularda! (s.9)

Ama Köyceğiz Gölü'nün kıyısından yürüyerek gitmek çok keyifliydi. (s.17)

Kaan o gün okula giderken yanı başından geçtiğı erik ağacına hayranlıkla bakıp daha önce hiç bu kadar çiçeklisini görmediğini düşündü. (s.28)

Köyceğiz gölü denizle şimdi gittiğimiz Dalyan kanalı vasıtasıyla birleşiyor. O yüzden de bu özelliğıyle dünyanın sayılı yerlerinden biri. (s.34)

Köyceğiz Gölü derler adına, etrafı sık sazlıklarla çevrili... Kuşların yüzlerce türü de, kendisine yaşam alanı olarak burayı seçti. (s.35)

Aslında bu güzelim manzarayı gördükten sonra hiçbiri buradan ayrılmak istemiyordu. (s.67)

Yılın değişik mevsimlerinde bu gölde yüzlerce kuş türü barınır. İnanın bana ömrünce görmediğim kuşları gördüm burada. (s.102)

Toprağı, hayvanları hep onunla tanıdım ben. Toprak toprağı, kuş kuşluğu öğretti bana! (s.152)

Tohum ekdim, büyüttü bu toprak. Doğal gübre verirsem daha verimli olacağını öğretti bana. (s.153)

Ormanın sesini dinlemeyi, yaşadığımız bu dünyanın yalnız bizim olmadığını ve hayvanlara aslında çok şey borçlu olduğumuzu hep ondan öğrendim. (s.153)

Beyim hadi bizden izin alsanız bile buranın balığından, kuşundan izin alabilecek misiniz? Onların da evi buralar! (s.158)

Pırlıl pırlıl bir göl, görkemli bir çeşme, çağıl çağıl çağlayan ırmaklar... (s.162)

Bu romanda “çevre duyarlığı” olmasının en önemli nedeni, Kaunos, Dalyan ve Köyceğiz sahillerinin olağanüstü doğal güzelliğinin Tolga, Aylin ve Kerem’i büyülemiş olması ve bunun sonucunda çocukların çevreye olan duyarlılığının artmasıdır.

“Almarpa’nın Gizemi” adlı romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izliğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Bir çare bulalım şu zavallının derdine. (s.8)

Duyanlar duymayanlara duyurdu, işi olan da olmayan da mektubu aramaya koyuldu. (s.23)

Demek bu kadar yakınmış bize ha! Havalara biraz daha ısınsın da biz de gidelim hep birlikte. (s.43)

Bunu da ancak derslerimize çok çalışarak başarabiliriz. (s.53)

O pazar, kahvaltıdan sonra hep birlikte arabaya atlayıp tarlaya doğru yola koyuldular. (s.56)

Çabuk çabuk brandayı üstüne kapatalım tekrar demesiyle brandayı yerden alıp tekrar sandığın üzerine koymaları bir oldu. (s.61)

Bence bir plan yapmalıyız! (s.66)

Okul çıkışları bir iki gün, sen de tekneye gitsen de ona yardım etsen, diyorum. (s.82)

O gün akşama kadar üçü birlikte tüm tohumları ektiler. (s.90)

E biz de bugün keşfedebileceğimiz kadarını keşfedeceğiz. (s.103)

Harika fotoğraflar çektik. (s.106)

O pazar dört arkadaş deniz kıyındaki bir çay bahçesinde buluştu.
(s.110)

*Ama en azından şu kaçakçılığı ne zaman yapacaklarını
öğrenmeliyiz.* (s.111)

*Bence böyle tartışıp durmak yerine hemen bizimkilere haber
verelim. Bir an önce bir şeyler yapmalıyız!* (s.124)

Merak etme, biz de en az o balıkçı kadar iyi sır tutarız. (s.165)

Bu romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Tolga, Aylin ve Kerem’in kareтта karettaları çalmaya çalışan Fransız hırsızları yakalamaya çalışırken birbirlerine destek olmalarıdır. Bununla birlikte, romanın sonunda Kuşçu’nun masum olduğu anlaşılıp Tolga, Aylin ve Kerem’e yardım edip onları hırsızlardan kurtarması da bu durumun oluşmasının bir başka nedenidir.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Almarpa’nın Gizemi” adlı romanda, kitabın ana karakterleri olan Tolga, Aylin ve Kerem’in kareтта karettaları çalmaya çalışan hırsızları yakalamaya dönük bir duyarlılığı yaşama geçirdikleri görülmektedir. Bu süreçte Tolga, Aylin ve Kerem’in birbirlerine yardımcı olmaları, bu yardımlaşma sürecinde kardeşlik duygularını pekiştirmeleri, önceleri yanlış bir önyargıya sahip oldukları Kuşçu’nun aslında onlara yardım ettiğini görmeleri gibi etkenler, kitabın barış eğitimi açısından önemini artırmaktadır.

“Atla” Adlı Romanda Barış

Mercan Aytuna’nın yazmış olduğu “Atla” adlı roman, uçamayan engelli bir melek olan Kaf’ın, Hazarfen Çelebi’ye bebek muhafızı olarak görevlendirmesiyle başlayan olayları konu edinmektedir. Romanda Kaf, çıraklık mertebesine yükselmeyi arzulayan, bunun için melekler arasında yapılan sınavları geçmek zorunda olan bir melektir. Ancak, kanatları olduğu halde uçamadığı için işi diğer meleklerle göre daha zordur. Ayrıca Kaf, çırak oluncaya dek çömezliği süresince Hazar adlı bir bebeğe muhafızlık yapmakla görevlendirilir. Hazar’ın korumalığını yapmak son derece güçtür. Çünkü Hazar’ın en büyük isteği, bir gün kuşlar gibi uçabilmektir. Kaf, onu çıraklığa taşıyacak sınavda başarılı olamasa da, Hazarfen’in bir gün Galata Kulesi’nden

süzülerek uçmasına yardım eder ve ona yardım etmeye çalışırken kendisi de uçuş yeteneğini kazanır.

“Atla” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Eğer üzgünseniz –nasıl yapıldığını bilmiyorum ama- bir şekilde üzgün olduğunuzu anlar ve hatta siz farkına varmadan teselli etmiş bile olur. (s.7)

Hepsinden de öte, o benim dostum. Hem de ağaçların tepesinden beni indirebilen bir dost. (s.13)

Sanırım Ebadon gibi bir arkadaşına sahip olmak benim en büyük şansım. (s.17)

Babam iki gece şifahanede kaldı. Ben çömezliğime devam ettim ama Dumah kendisinden beklenmeyen bir hoşgörüyü derse katılmak zorunda olmadığımı söyledi. İkinci gün bütün sınıf babamı ziyarete geldi. (s.58-59)

Sanırım sana bir özür borçluyum... İyi ki varsın! (s.61)

Başımı yere eğdim. Zor duyulan bir sesle teşekkür ettim. (s.70)

Hoş geldin Esmem. Görmeyeli ne kadar büyümüşsün böyle. Ve ne kadar da güzelleşmişsin! (s.82)

Ah canım, istediğin zaman gelip yardım isteyebilirsin. (s.84)

Bu akşam benim için çok güzel geçti. Her şey için teşekkür ederim, dedi Esmem ve saniyenin milyonda birinde yanağıma bir öpücük kondurup pencereden süzülüp gitti. (s.85)

Ona ne dedi bilmiyorum ama yeni ustası Hazar'ı yanına alıp eski ustasına gitti. Sanırım Hazar'a özür diledi. O da eski ustasının elini öpüp barıştı. (s.129)

Babamdan özür diledim. Sanırım o haklıydı... (s.166)

Bunun temel nedeni, öncelikle romanın ana karakteri olan Kaf'ın çok saygılı bir melek olmasıdır. Bununla birlikte muhafızlığını yapmakla görevlendirildiği Hazar adlı bir bebeğe karşı da son derece hoşgörülü yaklaşması, bu durumun bir diğer nedenidir.

“Atla” adlı romanda “işbirliği, paylaşma, dayanışma” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Onlar dünyadaki şiddetten beslenirler; şiddet için korku gerekir, korku için çaresizlik, çaresizlik için bilgisizlik... İşte onlar bunu sağlamaya çalışır. Bizler de Dünya'yı onlardan korumaya çalışırız. (s.23)

İkinci gün bütün sınıf babamı ziyarete geldi. (s.58-59)

Esme'nin sayesinde derslerimden fazla geri kalmadım. (s.62)

Ebadon'a yardımcı olmayı çok isterdim ama cevap o kadar uzundu ki Dumah'a yakalanmadan söyleyebilmem imkânsızdı. Çaresizce başımızı sallayıp sorularla mücadeleye devam ettik. (s.65)

Elimden geleni yaparım. (s.71)

O gün bugündür bir işi var. Atölyeyi temizliyor ve hocasına yardımcı oluyor. (s.96)

Esme'yle çalışmalarımızı ilerlettik. Babam işe geri döner dönmez onunla derslerine yeniden başladı. Bir gün Esme'yi çalıştırmaya başlamadan önce ben de derse katılmak istediğimi söyledim. (s.99)

Aslında Ommel'in nerde olduğunu bilsem de Hazar'ı bu haldeyken bırakmaya içim elvermezdi. (s.113)

Esme babamla ders yapmak için geldiğinde kaçırdığım konuları anlatmak için yanıma geldi. (s.126)

Gitmek zorundaydım. Onu kurtarmak zorundaydım.(s. 158)

Bu durum, ilk olarak Kaf'a yardımcı olması için Keş adlı bir yarasanın görevlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Romanda Kaf, uçamayan bir melek olduğundan onu üstüne alarak istediği yere uçurabilmesi için bir yarasa görevlendirilmiştir. Yarasa Keş'in Kaf'a her konuda hiç sesini çıkarmadan, büyük bir istekle yardım etmesi, onu dilediği yere götürmesi yardımlaşma ve dayanışma duygusunu çocuk okura duyumsatma açısından son derece önemlidir. Bununla birlikte meleklerin çömezlikten çıraklığa yükselme sınavlarına

hazırlanma aşamasında Kaf'ın arkadaşı Esmen'in Kaf'a bilmediği konularda yardım etmesi, sınavının iyi geçmesi için ona yardımcı olması da işbirliği, paylaşma ve dayanışmaya ilişkin romanda yer alan bir başka etkidir. Ayrıca, Kaf'ın bebek muhafızlığı yaptığı Hazar'a her konuda yardımcı olması, onu kötülüklerden koruması, en büyük tutkusu uçmak olan Hazar'a uçabilmesi için her türlü yardımı ve desteği sağlaması, romanın işbirliği, paylaşma ve dayanışma duygularını çocuk okura yansıtmalarını sağlayan önemli bir etkidir.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde "Atla" adlı romanın özellikle başarısız kişilere hoşgörülü olunması gerektiği, başarısız olduğu düşünülen kişilerin de zamanla çaba göstererek ve çok çalışarak başarılı olabilecekleri gibi iletiler barındırdığı ve yaşamda güçlükleri aşmada, başarıya ulaşmada işbirliği ve dayanışmanın önemini duyumsatabilecek öğeler taşıdığı görülmektedir. Bununla birlikte romanda önyargılara sahip kişilerin zamanla yanıldıklarını görmeleri de çocuk okura önyargılar taşımanın yanlışlığını duyumsatması açısından önemlidir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda söz konusu kitabın barış eğitimi için çocuk okura etkili bir biçimde verebilecek nitelikte olduğunu söylemek olanaklıdır.

"Kibele'nin Gölgesinde" Adlı Romanda Barış

Yasemin Yücesoy Gündoğan adlı yazarın yazmış olduğu "Kibele'nin Gölgesinde" adlı roman, Kapıdağ Yarımadası'nda geçmekte, Demirhan'ın geçirdiği yaz tatili maceralarını konu edinmektedir. Romanda Demirhan, rastlantısal bir şekilde, başka bir zamandan gelen Tudo ile tanışmakta ve kendini sırlar ile dolu bir olaylar örgüsü içinde bulmaktadır. Toprağın, bereketin simgesi, vahşi doğanın koruyucusu, Anadolu'nun ana tanrıçası Kibele'ye Kara Taş'ı ulaştırmak amacıyla zorlu bir yolculuğa çıkan ikiliye yolda Perikles eşlik etmiş ve görev başarılı bir şekilde tamamlanmıştır. Gizli Tapınak'ta biten macera sonunda Demirhan, Tudo'dan ayrılmak zorunda kalıp kendi zamanına dönmüş, fakat Tudo'yu her zaman büyük bir sevgiyle anmıştır.

"Kibele'nin Gölgesinde" adlı romanda "insan hakları" izliğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Nasıl da ilkel şartlarda yaşıyorlar, yazık! (s.48)

Geciktiği için kusuruma bakmayın ne olur diyerek içeriye girdi Tudo, elinde büyükçe bir bohçayla. Kendimi affettirmek içinse bir sürü yiyecek getirdim. Nasıl da aç olduğunuzu biliyorum. (s.56)

Son cümlesini söylerken kendisine bakıp gülümseyen Tudo'ya, aynı şekilde içten bir gülümsemeyle karşılık verdi Demirhan. (s.56)

Onun hiçbir giysisi olmayan çıplak üst bedenine, kaba bir kumaştan dikilmiş olduğu belli olan eskimiş şortuna ve yara bere içindeki ince bacaklarına bakarak, içinde ona karşı oluşmaya başlayan sevginin yanında biraz da acıma duygusu hissetti. (s.61)

Demirhan, ona hayranlıkla baktı. Lug'un hem yaratılış hakkında hem de felsefi konulardaki bilgisine, konuşurken kendine olan güvenine ve yaşının çok üstünde olan zekâsına hayran olmamak elde değildi. (s.73)

Buraların insanı iyidir, yardımseverdir ama siz gene de dikkatli olun, kimselere güvenmeyin. (s.89)

Altın kalpli insanlar buldum Tudo. (s.105)

Sen burada otur, güzelce dinlen. Ben sana bir tas üzüm suyu getireyim, olur mu? diyerek evin içine doğru koştu. (s.109)

Öyleyse özür dilerim. Söylemek istediklerim sana değildi. Bütün insanlardaydı. Yani... daha çok senin zamanındaki insanlara... (s.113)

Perikles birkaç gün önce gelip de bana hayatının tehlikede olduğunu söylediğinde onu korumak için elimden geleni yapacağıma hem kendime hem ona söz vermişim. (s.122)

Kendilerini karşılayan koribant, büyük bir saygıyla eğildikten sonra hiçbir şey söylemeden yol göstererek onları içeri buyur etti. (s.160)

“İnsan hakları” izleğinin anlatımda belirmesinin nedeni, romanda Demirhan ve Todu'nun farklı zamanlardan gelen kişiler olmasına karşın birbirlerine derin bir hoşgörü ve saygı göstererek çok iyi arkadaş olmalarıdır. Bu iki arkadaş Kara Taş'ı bulmak için çaba sarf

etmiş ve yolda tanıştıkları Perikles'e de bu hoşgörüyü yansıtmışlardır. Bununla birlikte Kara Taş'ı Tudo ve Demirhan'a getiren Lug ve hocasının Demirhan ve Tudo'ya özverili yaklaşımları da romanda "insan hakları" izleğinin çokça yer almasını sağlayan etkenlerden biridir.

"Kibele'nin Gölgesinde" adlı romanda "işbirliği, paylaşma, dayanışma" izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Bahçeye kurulan güzel masanın yanına, bir de Mustafa amcanın eşi Huriye teyzenin yakıp getirdiği mangal eklenince hazırlıklar bitmiş oldu. (s.19)

Kırk yılın başında ailecek gezi yapıyoruz, fena mı? (s.25)

Her şeyi anlatmanı çok isterim ve elbette güvenebilirsin bana diyerek girdi söze. Başın dertte mi yoksa? Bu arada benim adım Demirhan. (s.35)

Haydi Tudo, zaman kaybetmeden gidelim, kaybettiğin eşyayı birlikte arayalım o halde!(s.39)

Öncelikli işimiz düşman savaşçılarına yakalanmadan bir an önce bizim eve varabilmek olmalı. (s.51)

Bunu sonra anlatırım, güven bana dedi Tudo aceleyle. Şimdi içeriye girmeliyiz, daha fazla dışarıda kalmamız tehlike olabilir. (s.55)

Bu göz gözü görmeyen kumsalda herkes birbirine yardım etmek için koşturuyor ve çırpınıyordu.(s.86)

Deniz patladığında sahipleri sahil kenarında olmayan ya da kimlere ait olduğu belli olmayan bu tekneleri kurtarmak için orada bulunan herkes var gücüyle çalışıyordu.(s.86)

Sonra nereden geldiyse, hiç umudumun kalmadığı bir anda Perikles'in teknesi belirdi yakınlarımda. Kendi hayatını da hiçe sayarak bir iple benim teknemi kendininkine bağladı ve o önde, ben arkada, teknelerimizin içi yarı yarıya suyla dolu bir halde bizim bu koya kadar gelebilmeyi başardık.(s.123)

Romanda "işbirliği, paylaşma, dayanışma" izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara çok sık yer verilmesinin nedeni, Demirhan ve Tudo'nun

Kara Taş'ı bulmak amacıyla işbirliği yapmaları ve başarıya ulaşmak için dayanışma içerisinde bulunmalarıdır.

“Kibele'nin Gölgesinde” adlı romanda “çevre duyarlığı” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Üzerindeki ağaçlarla yemyeşil, çok sevimli bir yerd burası. (s.17)

Ben diyeyim bin, siz deyin iki bin yıldır buradadır bu ağaç. Nice hayvanlar barınmıştır üstünde, yağmura tutulan nice köylüyü saklamıştır bu kovuk. (s.31)

Tertemiz berrak suları olan küçük bir dereydi bu. (s.33)

Ne kadar güzel görünüyor, bu deniz, bu güneş, bu dağlar, dedi çok az duyulur bir sesle. (s.82)

Seni çok seviyorum güzel patika, güzel dağ, güzel kaya... diye tekrar ediyor, her seferinde de Tudo'yu kahkahalarla güldürüyordu. (s.117)

Dragonda'yı bütünüyle gören tepenin üzerinde, hayran hayran karşılarında uzanan eşsiz manzarayı seyrediyorlardı. (s.118)

Sahilin hemen bitimindeki elma ağaçlarının altında, henüz olgunlaşmamış yeşil elmalardan koparıp yerlerken Tudo'ya, Burası daha önceleri hayal bile edemediğim kadar güzel bir yer. Tıpkı masallardaki gibi... dedi. (s.125)

Çoğunluğunu çamların oluşturduğu ağaçlardan meydana gelmiş yemyeşil bir ormandı burası. (s.163)

Bak oğlum, Ana Tanrıça Kibele, doğadaki bütün unsurların anasıdır. Ağaçların, çiçeklerin, hayvanların, gökyüzünün, yıldızların, taşın, toprağın ve tabii ki insanların... (s.165)

Başkoribant Brennus'un söylediği gibi yaparak, yanlarında getirdikleri küçük fidanı toprağa diktiler birlikte. (s.168)

Bunun temel nedeni, Demirhan ve ailesinin tatillerini geçirmek için Erdek'e gitmeleri ve Erdek'teki doğal güzelliklere hayran kalmalarıdır. Bununla birlikte Demirhan'ın Erdek'te Tudo ile tanışıp arkadaş olduktan sonra Kara Taş'ı Gizli Tapınak'a ulaştırmak amacıyla Kapıdağ Yarımadası'nı dolaşmaları ve bu yarımadaadaki

doğal güzellikleri fark etmeleri de romanda çevreye ilişkin duyarlık oluşturabilecek anlatımların yer almasının nedenidir.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Kibele'nin Gölgesinde” adlı romanın belli bir amaca ulaşmak için işbirliği yapmanın ve dayanışmanın önemini duyumsatan, doğal güzellikleri fark etme ve koruma konusunda bilinç kazandırabilecek öğeler barındıran bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda romanın barış eğitimi açısından önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

“Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” Adlı Romanda Barış

Behiç Ak'ın yazdığı “Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” adlı roman, Ali adlı bir çocuğun “Hoşgörü” olan soyadına nüfus memuru tarafından yanlışlıkla Ç harfinin eklenmesi sonucu meydana gelen olayları konu edinmektedir. Romanda Ali, dönem ödevi için gerekli olan nüfus kâğıdını bulamayınca babası Rıza Bey ile birlikte yenisini çıkarmak için başvururlar. Bu başvuru işlemi sırasında garip bir gerçekle karşılaşır. Ali'nin “Hoşgörü” biçiminde olan soyadı yanlışlıkla “Hoşgörüç” olarak yazılmıştır ve kayıtlarda Ali, “Ali Hoşgörüç” olarak görülmektedir. Rıza Bey, bu durumdan çok rahatsız olur ve derhal bu yanlışlığı düzelttirmek ister. Ancak Ali, şaşırtıcı bir şekilde bu duruma karşı çıkar ve babasının bu yanlışlığı düzelttirmesine izin vermez. Çünkü soyadına yanlışlıkla eklenen bu Ç harfinin ona farklılık kattığını düşünmektedir. Ali, soyadındaki bu Ç harfini çok benimser ve sanal âlemde “Ç Harfi Kardeşliği” adlı bir grup kurar. Adında Ç harfi bulunanların katıldığı bu grup, zamanla çok popüler olur. Bu durum kısa sürede Ali'nin insanlar tarafından “Bay Ç” olarak anılmasına neden olur. “Ali Hoşgörüç” olarak tanınmak ve anılmak isteyen Ali'nin bu durum hiç hoşuna gitmez. “Ç Harfi Kardeşliği” ise çocuklar arasında hızla yayılmaktadır. Tüm çocuklar adlarının sonuna Ç harfi ekleyerek sanal ortamdaki “Ç Harfi Kardeşliği” grubuna katılırlar. Ali'nin babası Rıza Bey de bu Ç harfi olayından çok sıkılmıştır. Bu duruma bir son vermek için evlerinde Ç harfi grubuna üye olan tüm çocuklar için bir yemek ayarlar. Gruba üye olan tüm çocuklar bu yemeğe katılırlar. Yemekte akıllarına “Böyle bir toplantıyı yapmak için hepimizin isminin sonuna birer Ç harfi eklemek zorunda mıydık?” sorusu gelir. Bu sorunun yanıtını düşünürken internetin onları ne

kadar yalnızlaştırdığını fark ederler ve belli aralıklarla sanal ortamda değil, yüz yüze görüşme kararı alırlar. Bu arada adlarına ekledikleri Ç harfinin de ne kadar gereksiz olduğunun ayırdına varıp bu fazla harften de kurtulurlar.

“Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Grubun sloganı YAŞASIN Ç HARFİ KARDEŞLİĞİ! olmalıydı. (s.29)

Aynen öyle yaptı. Çocuklarla, büyüklerle, kedilerle, kuşlarla, evlerle, bulutlarla, kaldırım taşlarıyla arkadaş oldu. (s.65)

Dedem savaştan korkuyordu. Savaş, insanların ömrünün kısaltılması için icat edilmişti. Oysa o, uzun ömürlü ve sağlıklı yaşamak istiyordu. Evlere girip çıkıyor, bahçelerdeki ağaçlara tırmanıyor, dallardaki meyveleri mideye indiriyordu. Ömrü uzatmanın tek kuralı vardı: Barış. Sürekli barış! Doğayla, insanlarla, kendiyile, hayvanlarla... (s.65)

İyi bir yönetici olmanın tek bir şartı vardır. O da, hiç kimseyi yönetmeyi ihtiyaç duymamaktır. (s.65)

Ümitsu dost canlısı bir çocuktü... En gizli sırlarını beş dakika içinde anlatmaya hazırđı. Yufka yüreğlinin tekiydi! (s.86)

Rıza Bey'in sabrı tükenmişti. Ç harfinden çok sıkılmıştı. Eşine, “Olaylar aldı başını gidiyor,” diye gürlledi, “bu saçmalığa bir son vermek lazım.” Ayla Hanım ona, uzun bir sessizlikle cevap verdi. Bu “hayır” mı, yoksa “evet” mi demekti? Rıza Bey sesinin tonunu yükseltti. Ayla Hanım, “Onu itmemelisin,” diyen gözlerle baktı sadece. Rıza Bey “Biliyorum,” dedi. (s.90)

Hep bir ağızdan tam, “Yaşasın Ç harfi kardeşliği!” diyeceklerdi ki, durdular. “Yaşasın kardeşlik!” diye bağırdılar. (s.99)

İnternette vakit kaybetmeyince, daha çok görüşür olmuşlardı. Sürekli bir araya geliyor, piknik yapıp top oynuyor, yemek yiyip çene çalıyorlardı. Hafta sonları yemekli partiler düzenliyorlardı. (s.101)

Çocuklar bu fikri çok sevdiler. Her yıl buluşmak için sözleştiler. Okul bitince, bambaşka işlerde, başka şehirlerde yaşasalar bile bir araya geleceklerine yemin ettiler. (s.102)

Bu durumun temel nedeni, kitabın çocuklar arasındaki ortak bir paydaya dayalı bir kardeşliği konu edinmesidir. Kitap, adında Ç harfi bulunan çocukların sanal ortamda kurdukları bir kardeşlik üzerine kuruludur. Bununla birlikte çocukların zamanla yüz yüze görüşmek ve bir şeyler paylaşmak varken internette görüşmenin ve bir şeyler paylaşmaya çalışmalarının ne kadar anlamsız olduğunu fark etmeleri, bunun üzerine de sürekli bir araya gelerek, oluşturdukları kardeşliği gerçek anlamda bir kardeşliğe dönüştürme kararı almaları da bu durumun bir başka nedenidir. Ayrıca romanın ana karakteri olan Ali'nin asıl soyadının "Hoşgörü" olması da romanda "hoşgörü" kavramının önemli bir yer tuttuğunun bir göstergesidir. Romanda savaşın insanların ömrünü kısaltılması için icat edilen çok kötü bir şey olduğu, hiç kimsenin yönetilmemesi gerektiği gibi çok önemli iletiler yer almaktadır. Bununla birlikte Ali'nin babasının Ali'nin soyadındaki Ç harfinden hiç hoşnut olmamasına karşın ona herhangi bir baskı ve zorlama uygulamaması, onun bu soyadını kullanma kararına saygı duyması da romanda insan haklarının olumlu kullanımına ilişkin sözcük ve anlatımların bulunmasının bir diğer nedenidir.

"Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği" adlı romanda "işbirliği, paylaşma, dayanışma" izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Ali bir anda yüzlerce soru sorma olanağına kavuşmuştu. Her gün eline kâğıt kalem alarak annesinin peşinde dolaşıyor, Ayla Hanım'ı soru bombardımanına tutuyordu. Annesi Ayla Hanım, her soruya büyük bir keyifle cevap veriyordu. (s.15)

Rıza Bey, mutluluktan ne yapacağını şaşırmişti. Ödevini daha kolay yapması için eski dizüstü bilgisayarını Ali'ye hediye ediverdi. Ali sevinçten havalara uçtu.(s.16)

Ertesi gün koşa koşa dedesine gitti... Musa Bey kaybolmuştu! Allah'tan, amcasının dedesine hediye ettiği telefonun numarasını bir yere kaydetmişti Ali. Hemen o numarayı aradı. Telefonu dedesi açtı. "Dedeciğim neredesin?" diye heyecanla sordu. "Kayıp mı oldun yoksa?" (s.54)

Çınar ağacının kuzeye bakan yosunlu yüzeyini arkana al, poyraz rüzgârının alnından esmesine izin ver, arnavutkaldırımı bitene kadar yürü... Yöntem başarılıydı. Dedesi yarım saat sonra evine dönmüştü. (s.54-55)

Sanırım, elektronik posta adresim ve bilgilerim ele geçirildi. Senin anlayacağın, tam bir bilmece! Çözmemde yardımcı olabilir misin? (s.81)

Adresimi ele geçirenler kimse, beni onlara götürebilir misin?(s.82)

Ali, "Bana yardımcı olursan sevinirim," diye üsteledi.(s.82)

Eğer bilgisayarını bulmak istiyorsan beni takip etmen yeterli. (s.82)

Herkes Ç harfi grubuna katılmak istiyor. Son yıllardaki en başarılı proje bu! Face'te on bin kez tıkladık! Aramızda inanılmaz bir dayanışma oluştu. Şimdiye kadar birbirimize yedi bin mesaj attık! Hepsini bu sihirli Ç harfi sayesinde oldu.(s.95)

Ali'nin amcası, isteyenleri arabasıyla evine bırakmayı teklif etti. Çocukların bir kısmı, sevinçle otomobile doluştular.(s.102)

Bu durumun temel nedeni, adında Ç harfi bulunan çocukların sanal ortamda bir grup oluşturmaları ve bu grupta yer alan çocuklar arasında inanılmaz bir dayanışmanın olmasıdır. Bununla birlikte Ali'nin ödevine anne ve babasının yardım etmesi, Ali'nin her başı sıkıştığında amcası Sedat Bey'in ona yardımcı olması da bu durumun oluşmasındaki diğer nedenlerdir.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde "Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği" adlı romanın özellikle hoşgörü ve kardeşlikle ilgili önemli iletiler barındırdığı görülmektedir. Romanın bütününde kardeşlik kavramı, sık sık yinelenmektedir. Romanın olay örgüsünün çocuklar arasındaki ortak bir paydada kurulan kardeşliğe dayalı olması, barış eğitimi açısından önemlidir. Bir başka deyişle romanın çıkış noktası kardeşlik duygusudur. Ayrıca romanın ana karakterinin soyadının "Hoşgörü" olması da romanda hoşgörü duygusunun önemli bir yere sahip olduğunun açık bir belirtisidir. Bununla birlikte romanda insan haklarına ilişkin önemli iletiler de yer almaktadır. Romanda yazınsal kurgu içinde "savaşın insanların ömrünü kısaltmak için icat edilmiş korkunç bir şey olduğu, ömrü uzatmanın tek kuralının ise barış

olduğu” gibi iletiler ustaca çocuk okura verilmektedir. Bu bağlamda söz konusu kitabın barış eğitimi açısından son derece önemli ve nitelikli bir çocuk edebiyatı yapıtı olduğunu söylemek olanaklıdır.

“Mevzumuz Derin” Adlı Romanda Barış

Ahmet Büke'nin yazmış olduğu “Mevzumuz Derin” adlı romanda, annesi ve dedesiyle birlikte İzmir'de yaşayan Bedo'nun başından geçenler anlatılmıştır. Bedo'ya annesi ve dedesi, babasını o çocukken bir deniz kazasında yitirdiklerini söylemişlerdir. Babasız büyümenin, onu hiç tanımamanın boşluğunu, annesinin geçen yıllara rağmen dinmeyen acısına çözüm getirememenin sancılarını, dedesinin suskunluğunu, yaşamına yön verecek olan üniversite sınavlarına hazırlanma sürecinde duyumsarken Bedo'nun başına bir de anlam veremediği olaylar gelmektedir. Kitap okumayı çok seven Bedo'ya kimin gönderdiğini bilemediği kitaplar ve telefonuna da mesajlar gelmektedir. Öncelikle bu gizemli kişinin âşık olduğu Nehir olabileceğini düşünse de en iyi arkadaşı Barbo ile birlikte karşılaştığı farklı durumları ailesiyle paylaştığında gerçeğin hiç de böyle olmadığını öğrenir. Farklı yollarla Bedo'ya ulaşmaya çalışan kişi aslında yaşamını yitirmeyen ve onun on sekiz yaşına gelmesini bekleyen babasıdır.

Bu haberle Bedo'nun dünyası başına yıkılır, annesinden ve dedesinden bu gerçeği kendisinden gizledikleri için hesap sorar. Ailesi durumu Bedo'ya, 12 Eylül döneminde yaşananları ayrıntılarıyla anlatıp “Böyle olması gerekiyordu.” diyerek açıklarlar. Ama o ikna olmaz ve babasının yanına gider; birkaç gün birlikte yaşarlar. Bu sürede Bedo babasına, annesinin anlattığı olaylarla ilgili sorular sorduğunda, babasının da kendine göre haklı olduğunu görür. Fakat baba-oğul yolculukları sırasında yaşadıkları bir olay sonucu, babasının işinden kaynaklı ortaya çıkan aşırı öfkesiyle yüzleşen Bedo, annesinin neden bu kararı aldığını anlar ve babasından ayrılır.

“Mevzumuz Derin” adlı romanda “insan hakları” izleğine ilişkin sözcük ve anlatımlara aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

İsmet Amca ne zaman efkârlansa dedem, “Ben Hüseyin Baradan/Çekilin siz aradan!” diye şarkı söyleyip onu güldürmeyi başarır. (s.14)

Sayfalarca, Paola ve Angel'in arasında başlayan dostluğu okudum. ... Angel'in giderek bir baba gibi küçük Paola'ya bağlanması, Paola'nın Angel'in ona verdiği yeni hayatla beraber dünyayı ve kendini anlamaya çalışması, bütün bildiklerimi tersyüz etmeye yetmişti. (s.16)

Ertesi sabah bu defa kendim uyandım. Annem sabah mesaisinde olmalıydı. Yatağımın başındaki konsolda bir bardak süt duruyordu. (s.26)

Aklıma Barbaros geldi. İşte bana iyi gelecek arkadaşım oydu, tam da o anda. (s.47)

Anneliğim var. Yani oğlum var, yani endişem var. Oğlum ne yapacak bu hayatta mesela? Hangi mesleği seçecek? Ya da bir meslek seçecek mi? (s.79)

Dönüşleri seviyordum. Çünkü her defasında ayva reçelli kurabiye yapıyordu. Fark ettim ki, babamı arka arkaya sormadığım zaman annem hastaneye gitmiyordu. Ayva reçelli kurabiyeyi seviyorum diye bunu yapamazdım. (s.95)

Bisikletin sağ salım senindir. Bir daha elinden alamayacaklar. (s.109)

Annem iyi değil son günlerde, hissediyorum. Yine hastaneye yatacak diye aklım gidiyor. ... Anne oğul olmak tek kişilik battaniyeye kar altında beraber uyumaya benziyor. O ara verdikçe hayata, ben üşüyorum. Üstelik bunu ona diyemiyorum da. (s.114)

Biliyorum, bu mola hakkını bana vermek istiyor. (s.114)

Galiba en iyisi sıraya bindirmek üşümeyi.(s.115)

Kapıda yaşlı bir teyze duruyordu. Yarım ekmek arası kelle sardırđık ona da. (s.118)

Çocuklar, bir yanlışlık olmuş. Gereksiz yere almışlar sizi. Ben şimdi evlerinize kadar bırakacağım. Kusura bakmayın, olur mu? (s.123)

Yani hepsinden sonra polisler apar topar bıraktılar sizi, hem de özür dileyerek, öyle mi? (s.126)

Bedrettin. Annen için üzülyyorsun ama merak etme. Çabuk toparlar kendini o... Bir şeye ihtiyacın olursa ya da konuşmak istersen bu numarayı çaldır. Seni geri ararım... (s.128)

Sadece seni korumak için başka bir hayat kurduklarını anlatmıştı. (s.134)

Seni kucağından hiç indirmedim. Öptü durdu... (s.142)

Hıdır'ın babası cenazeyi almaya geldi. Adli tıbbın önünde ona sarıldım. (s.142)

Hayatımız bir yerinden delinmişti. Su alıyordu. Yine de sen vardın. En azından bu bana güç veriyordu. (s.142)

Annem kanser oldu. Onu sırtımda hastaneye getirdim götürdüm. (s.153)

Evet, arkadaş biriktirmek önemli şu hayatta! ... Ama yine de iyidir Barbo. Birden onu ne kadar çok özlediğimi hatırladım. (s.156)

Bu romanda “insan hakları” izleğinin olmasının en önemli nedeni, Bedo, annesi ve dedesinin birbirlerini sevdiklerini ve önemsediklerini gösteren ifadeleridir. Ayrıca dedesinin arkadaşı ve Bedo'nun arkadaşı Barbo ile aralarındaki dostluk, Madam Pi ile kurulan komşuluk ilişkisi de bu izleğe ilişkin örneklerden birkaçıdır.

“Mevzumuz Derin” adlı romanda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğine, “O hafta sonu -bu defa artık sen de vardın aramızda- yine hep beraber olduk. Pikniğe gittik.” (s.142); “çatışma çözenin olması” izleğine, “İlgili şahsa yazı yazılarak alınanların iadesine karar verilmiş.” (s.64); “çevre duyarlığı” izleğine ise “Madam Pi, bizim apartmanın girişinde oturuyordu. Kedileri yüzünden, denize değil arkaya, bahçeye bakan daireyi seçmişti. Kapısında tam yedi kedi karşıladı beni.” (s.66) örnek olarak verilebilir.

Barış eğitimi açısından değerlendirildiğinde “Mevzumuz Derin” adlı romanda “aile sevgisinin, zorlukların, sorunların paylaşarak dayanışma içinde daha rahat çözümlenebileceğinin, sevgi, saygı ve kardeşlik duyguları içinde dayanışmanın, paylaşmanın, arkadaşlığın” önemi, yaşanan olumsuzluklarla okura duyumsatılmıştır.

BÖLÜM IV

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

*Uluslararası barışın temeli insanlar arasındaki
sağlam temeli olan sevgiye dayanır.
Mahatma Gandhi*

Bu bölümde, 2009-2013 yılları arasındaki beş yıllık dönemde ödül almış 19 çocuk ve gençlik romanının genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Sonuçta incelenen romanların derin yapısında barışın öneminin sezdirildiği görülmüştür. Barış içinde yaşamının önemli ve koşulsuz bir gerekliliği olan “insan hakları” açısından bakıldığında romanların gerçek yaşamın bir yansıması olarak insan hakları ihlallerini, sevgisizliği, hoşgörüsüzlüğü, savaşları, anlaşmazlıkları, haksızlıkları, insan onuruna aykırı her türlü durumu ve adaletsizliği yansıttığı görülmektedir. Romanlarda “işbirliği, paylaşma ve dayanışma” izleğine ilişkin anlatımlara da yer verildiği dikkat çekmektedir. İşbirliği, paylaşma ve dayanışma, olumlu ve önemli birer kişilik özelliğidir. Barış ortamının sağlanmasında bu kişilik özelliklerinin çocuklara/gençlere kazandırılması çok büyük önem taşımaktadır.

Romanlarda “önyargı ve kalıp yargılar” izleğine ilişkin anlatımlar da bulunmaktadır. Önyargı; eski söyleyişle peşin hüküm (İng. prejudice) çeşitli kaynaklarda şu biçimlerde tanımlanmaktadır:

Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı, peşin yargı, peşin hüküm, peşin fikir. (TDK Türkçe Sözlük, 2011:1856).

Bir kimse ya da bir şeyle ilgili olarak belirli koşul; olay ya da görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu ya da olumsuz yargı, peşin hüküm. (Dil Derneği Türkçe Sözlük, 2012:1242).

Bir olay, insan ya da durum konusunda yeterli bilgi olmadan oluşturulan çoğu kez katılaşımlı bir kanı ya da tutum. (TÜBA Sosyal Bilimler Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2011:919).

Bir nesne, birey ya da kümeye ilişkin, doğrudan, yeterince bilgi edinmeden geliştirilen yargı; önceden geliştirilen, genellikle duygusal yönü ağır basan olumlu ya da olumsuz tutum; peşin hüküm (Bakırcıoğlu, 2012: 648-649).

Bakırcıoğlu (2012: 648-649)'na göre önyargı; birey, nesne ya da gruba karşı kalıp yargıların geliştirilmesine ve o birey ya da grupla toplumsal uzaklığın, düşmanca duyguların artmasına yol açmakta; haklılığa dayanmamaları, doğrudan bilgi edinmeden geliştirilmiş katı yargı olmalarıyla tutumlardan ayrılmaktadır. Öteki tutumlar gibi öğrenmeyle oluşan önyargılar da bireyin, kümenin ya da nesnenin çarpıtılarak algılanmasıyla oluşmaktadır. Örneğin, ırkçı birey ya da grup, ırkçı olmayan grupla arasındaki uzaklığı artırarak, toplumsal ayrımcılığa yol açmaktadır. Tanımlara bakıldığında önyargının olumsuz bir kişilik özelliği olduğu anlaşılmaktadır. Ancak ne yazık ki bu olumsuz kişilik özelliği ile geçmişten bugüne bir insan gerçekliği olarak hep karşılaşılmaktadır. Bu durumun bir insan gerçekliği olarak kitaplara yansması da doğal ve çocuğa/genç insan gerçekliğini tanıtmaya bakımından gerekli ve önemlidir. Önemli olan derin yapıda bu durumun olumsuz bir kişilik özelliği olduğunun duyumsatılması ve sezdirilmesidir. İçeriklerine bakıldığında romanların önyargılı yaklaşımın doğru olmadığı yönünde iletiler duyumsattığı söylenebilir.

“Çatışma çözme”, romanlarda ortaya çıkan diğer bir izlettir. Barışın sağlanmasının, huzur dolu bir ortamda yaşanmasının en önemli koşullarından biri günlük yaşamda karşılaşılabilecek çatışmaları doğru yollarla, şiddete başvurmadan, iletişim becerilerini kullanarak, hukuk kurallarından, yasalardan sapmadan, adalete inanarak ve güvenerek çözmektir. İncelenen romanlarda çatışmaların olumsuz biçimlerde çözülmesi, yine yaşam gerçeklerinin bir yansması olarak değerlendirilmelidir. Günlük yaşamda çatışmaların doğru yollarla çözülmemesi nedeniyle birçok suçun işlendiği, cezaevlerinin suçlu insanlarla dolup taşıdığı, adalete başvurulmadan kaba güçle çözülmeye çalışıldığı bir gerçektir. Kitaplarda hem bu durumların ele alınması hem de bunlara örtük olarak çözüm önerilerinde bulunulması, çatışma çözmede doğru ve barışçıl yolların

sezdirilmesi çocuklara/gençlere model olmak açısından son derece önemlidir.

Romanlarda “çevre duyarlılığı” oluşturacak anlatımlar da bulunmaktadır. Teknolojinin gelişmesi, tüketim çılgınlığı, savaşlar, bilinçsizlik ve duyarsızlık gibi nedenlerle doğaya çok büyük zararlar verilmekte, çevre hızla kirlenmektedir. 2015 yılının yalnızca nisan, mayıs ve haziran aylarındaki haberlerine bile bakıldığında doğanın, doğal ve sağlıklı yaşamın ne kadar büyük bir tehlike altında olduğu görülebilir. Bu araştırma sonuçları şu şekilde özetlenebilir:

- Bilindiği üzere başta caretta caretta olmak üzere birçok canlı türünün nesli tükenmekte; bunun önlenmesi için Deniz Kaplumbağaları Araştırma Kurtarma ve Rehabilitasyon Merkezince (DEKAMER) çeşitli önlemler alınmaktadır (Cumhuriyet Gazetesi, 2 Haziran 2015). İzmit Körfezi’nde kirlilik nedeniyle “alg” olarak adlandırılan tek hücreli canlılarla Dilovası’nın Tavşancıl Sahili’nde yunuslar ölmektedir (Cumhuriyet Gazetesi, 2 Mayıs 2015). İzmir Körfezi’ne atılan ve dalgalarla kıyıya sürüklenen çöpler, başta Pasaport ve Birinci Kordon olmak üzere suyun üstünde bir tabaka oluşturmakta, kıyıları çöplüğe çevirmektedir (Cumhuriyet Gazetesi, 17 Nisan 2015).
- Bodrum’daki 4 mavi bayraklı Torba Koyu’nda, dalgıçların yaptığı temizlik çalışmasında, deniz dibinden 1.5 ton çeşitli türde atık çıkarılmıştır. Belediyenin 14 dalgıcının katıldığı temizliğe TURMEPA üyeleri ile balıkçılar da tekneleri ile destek verdi. Bu atıklar arasında halı, otomobil lastiği, mutfak araç ve gereçleri, aydınlatma lambası, PVC boru, şezlong, battaniye, havlu, bisiklet, çöp tenekesi, saksılar, otomobil farları bulunmaktadır (Cumhuriyet Gazetesi, 12 Nisan 2015).
- Avrupa ülkelerinin enerji politikaları temiz enerji talebiyle çeşitli çevreci gruplar tarafından (AVAAZ Global Halk Hareketi, Green Peace) protesto edilmektedir (Cumhuriyet Gazetesi, 19 Mayıs, 2015). Diyarbakır’da jandarma ekiplerinin bir kamyonette yaptığı arama sonucunda dere ve akarsulardan toplanan ve yurt dışına gönderilmek istenen 191 kilo canlı

kurbağa ele geçirilmiştir (Cumhuriyet Gazetesi, 27 Nisan 2015).

- Ordu'nun Fatsa İlçesi'nde Ekim 2014'te 100 dönümlük orman arazisindeki ağaçlar kesilerek siyanürle altın ayrıştırılması için çalışmalar başlatılmış buna tepki gösteren vatandaşlar ve çevreciler yapılan çalışmaların durdurulması için direniş çadırlarında eylem başlatmışlardır. Fatsa ve Ünye Doğa Koruma Platformu Sözcüsü Cevat Atar, siyanürle altın ayrıştırma işleminin, çevre ve bölgedeki bitki örtüsü ile diğer yaşamsal alanı bitireceğini, göçlerin başlayacağını, kanser hastalığının artacağını, yalnızca bizim geleceğimizin değil, on bin yıl sonraki nesillerin de geleceğinin çalınacağını savunmaktadır (Cumhuriyet Gazetesi, 25 Mayıs 2015).
- Çevreciler, Mersin Akkuyu'ya yapılacak olan Türkiye'nin ilk nükleer santral projesi Akkuyu Nükleer Santrali için temel atma törenine tepki göstermiş, inşaat alanının kapısını tutarak içeride bulunanların dışarıya çıkmasına engel olmuştur. Mersin Nükleer Karşıtı Platform, Çevre ve Doğa Derneği ile Greenpeace üyeleri, santralin yapılacağı Gülnar ilçesine bağlı Büyükeceli kasabasında bir araya gelip sloganlar atarak yürüdüler (Cumhuriyet Gazetesi, 14 Nisan 2015). Hayvan Hakları Konfederasyonu Kurucular Kurulu, Marmara Hayvan Hakları Federasyonu, Anadolu Hayvan Hakları Federasyonu ve İstanbul Hayvan Hakları Derneği'nin ortaklaşa yaptıkları yazılı açıklamaya göre HES su kanalları yaban hayvanlarının ölümüne neden olmaktadır (Cumhuriyet Gazetesi, 21 Mayıs 2015).

Doğanın bu şekilde bozulması, çevrenin bu kadar bilinçsizce ve duyarsızca kirletilmesinin hem ülkemizde hem de dünyada, kısaca yeryüzünün her yerinde hayvan ve bitki örtüsünün yok olmasına; aslında yaşamın sonlanmasına neden olacağı bilinen bir gerçektir. Nitelikli yazınsal yapıtlar, okurların duyularını ve duygularını devindirecek iletiler verirler; başka bir deyişle, okurların yüreklerine seslenir, böylece onları iletileriyle duyarlı kılarlar. Bu gerekçeyle, çevre ile ilgili çok önemli sorunların yaşandığı günümüzde ödüllü

çocuk kitaplarının da bu konuya yer vermesi çocukları/gençleri bu gerçeklikle buluşturması önemlidir.

Çocuklara/gençlere kitap seçerken ya da önerirken öncelikle yapıtların yazınsal niteliğinin göz önünde bulundurulması gerekir; çünkü yazınsal yapıt, kurgu içinde sunulan ipuçlarıyla aynı zamanda çocuğa duyma ve düşünme sorumluluğu da veren yapıt demektir (Sever ve Aslan, 2009). Bu nitelikleri taşıması beklenen ödüllü 19 kitap üzerinde yapılan betimsel çözümler sonucunda barışın bileşenleri olan; “insan hakları”, “işbirliği, paylaşma ve dayanışma”, “önyargı ve kalıp yargılar”, “çatışma çözme” ve “çevre duyarlığı” ile ilgili izleklerin kitaplarda barışçıl yaşamı destekleyecek biçimde ele alındığı belirlenmiştir. Kısaca, romanların barış açısından duyarlı bir biçimde kaleme alındıkları görülmüştür. Buna göre, incelenen romanların ülkemizdeki çocukların/gençlerin yüreklerinde barışa ilişkin bir duyarlık oluşturacak nitelikler taşıdığı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, E. (2012, 2 Eylül) Gelin Hep Birlikte 'Barış'ı Öğrenelim. <http://www.peace.hacettepe.edu.tr/basin/2.pdf>
- Adams, J. F. (1995) *Ergenliği Anlamak*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Ak, B. (2012) *Karikatür Kitabı*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Aktan-Kerem, E., Kamaraj, I. (2007) Erken Çocukluk Döneminde Barış Değeri. *Çoluk Çocuk*, 69, 30–33.
- Alpkaya, G. (2001) Barış Hakkı ve Uluslararası Hukuk. Barış Hakkı ve Türkiye. Ankara, 13 Aralık.
- Alpöge, G. (2003) Çocuk Edebiyatının Çocuk Gelişimine Katkısı. *Çoluk Çocuk*, 24, 32–33.
- Aslan, C. (2010) Sanatsal Bir Uyarıcı Olarak Kısa Filmlerin Dil ve Edebiyat Öğretimi Ortamlarında Kullanılması -Bir Kısa Film ve Etkinlik Önerileri-. *Prof. Dr. Cahit Kavcar Türkçe Eğitimi Çalıştayı Bildiri, Anı, Görüş ve İzlenimler* içinde (s. 193-204). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Aslan, C., Karaman-Kepenekci, Y. (2008) Human Rights Education: A Comparison of Mother Tongue Textbooks in Turkey and France. *Mediterranean Journal of Educational Studies*, 13 (1), 101–124.
- Aslan, C. (2008) Yaşam Gerçekliğinin Çocuklara İletilmesi Bakımından '100 Temel Eser'deki Öyküler Üzerine Bir Çözümleme. N. Pembecioğlu Öcel (Ed.), *4th International Children and Communication Congress & 4th International Children Films Festival & Congress 'Children Under Risk'* içinde (s. 85-98). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Aslan, C. (2006a) *Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerine Etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Aslan, C. (2006b) Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocukun Gelişim Sürecindeki Yeri. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri* içinde (s. 189-200). Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Aslan, C. (2014) Barış Eğitiminde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı. 7. *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Okul Kültürü ve Çocuk* içinde (s. 381-399). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını.
- Aslan, C. (2013a) Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Temel İşlevleri. *Eğitimci Öğretmen Dergisi*, 17, 6-9.
- Aslan, C. (2013b) Duyarlık ve Düşünceyi Geliştirmede Çocuk / Gençlik Edebiyatı. *Çocuk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 12, 29-32.
- Bağcı, E. (2013) *Çocuk Edebiyatı Ürünleriyle Çocuklar İçin Yazılmış Eserlerin Değerler Eğitimi Bağlamında Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Bakırcıoğlu, R. (2012) *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balci, A. (2009) *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Bar-Tal, D. (2002) The Elusive Nature of Peace Education. G. Salomon & B. Nevo (Eds.), *Peace Education: The Concept, Principles and Practice in the World* in (pp.27-36). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Bee, H. ve Boyd, D. (2009) *Çocuk Gelişim Psikolojisi*. İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Binyazar, A. (1996) Anadili Kitaplarında Yazınsal Metinlerden Yararlanılarak Duyarlık Eğitimi Gerçekleştirme (Almanya'da Hazırlanan Anadili Kitaplarından Örnekler). *Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları* içinde (s. 98-104). Ankara: Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi.

- Bretherton, D., Weston, J. & Zbar, V. (2003) Peace Education in a Post-Conflict Environment: The Case of Sierra Leone. *Prospects*, XXXIII (2), 219-230.
- Bretherton, D., Weston, J., Zbar, V. (2007) Peace Education Curriculum Development in Post-Conflict Contexts: Sierra Leone. *Prospects*, 33 (2), 219-230.
- Carter, C. C. (2004) Whither Social Studies? In Pocketst of Peace at School. *Journal of Peace Education*, 1 (1), 77–89.
- Çobanlı, K. (2008) Boğaziçi Üniversitesi Barış Eğitimi Veriyor. <http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/103714>
- Darder, A. (2014) Peace Education in a Culture of War. C. Borg and M. Grech (Eds), *Lorenzo Milani's Culture of Peace*. NY: Palgrave Macmillan.
- Demirel, S. (1997) *İz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık.
- Dilidüzgün, S. (2003) *İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Dilidüzgün, S., Sever, S., Öztürk, A. & Adıgüzel, Ö. (2002) *Okulöncesinde Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Efe, H. (2004) *Mecaz, Söz Sanatları ve Karikatür*. İzmir: Özgün Dersane Yayını.
- Gander, M. J., Gardiner, H. W. (2001) *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. B. Onur (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Glazer, J. I. (1997) *Introduction to Children's Literature*. New Jersey: Pearson Education.
- Göğüş, B. (1998) Beşir Göğüş'le Anadili Öğretimi Üzerine Söyleşi. *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi*, 63, 51.
- Gökçe, O. (2006) *İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gözübüyük, Ş. (1993) *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*. Ankara: Turhan Kitabevi.

- Gülmez, M. (2001) *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: TODAİE Yayını.
- Haavelsrud, M. (2004) Target: Disarmament Education. *Journal of Peace Education*, 1 (1), 37–59.
- Hagglund, S. (2004) Comment: Contribution of Psychology to Peace Education. *Journal of Peace Edeucation*, 1 (1), 124-125.
- Hall, R. V., Houten, R. V. (1983) *Managing Behavior, Behavior Modification: The Measurement of Behavior*. Austin: Pro-ed.
- Harris, I. M. (2004) Peace Education Theory. *Journal of Peace Education*, 1 (1), 5-20.
- Harris, I., Morrison, M. (2003) *Peace Education, Jefferson*. North Carolina: McFarland & Co.
- Harris, Ian M. (2004) Peace Education Theory. *Journal of Peace Education*, 1 (1), 5-20.
- İnal, K. (1998) *Türkiye’de Ders Kitaplarında Demokratik ve Milliyetçi Değerler, 27 Mayıs ve 12 Eylül Askeri Müdahale Dönemlerine İlişkin Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Johnson, D., Johnson, R. (2005) Essential Components of Peace Education. *Theory Into Practice*, 44 (4), 280-292.
- Kaboğlu, İ. (1996) *Dayanışma Hakları*. Ankara: TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayını.
- Kapani, M. (1981) *Kamu Hürriyetleri*. Ankara: A. Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Karaman-Kepenekci, Y. (2010) Opinions of University Students towards National and International Peace. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 43 (2), 27–49.
- Karaman-Kepenekci, Y. (1999) *Türkiye’de Genel Ortaöğretim Kurumlarında İnsan Hakları Eğitimi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Karaman-Kepenekci, Y., Aslan, C. (2011) Ortaöğretim Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım Ders Kitaplarında İnsan Hakları Üzerine Bir Çözümleme. *Turkish Studies (Prof. Dr. Güler Gülsevin Armağanı)*, 6 (1), 476–494.
- Karaman-Kepenekci, Y., Aslan C. (2013) Ortaöğretim Okullarına Önerilen 100 Temel Eser'deki Romanlarda İnsan Hakları Üzerine Bir Çözümleme. *Eğitim ve Bilim*, 38 (168), 183-197.
- Karasar, N. (1998) *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kas, N. (2005) Müfredata 'Barış Eğitimi' Dersi Konulsun. http://www.tempodergisi.com.tr/toplum_politika/06915/
- Kavcar, C. (1999) *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayınları.
- Kerem, E. A., Kamaraj, I. (2006) Erken Çocukluk Dönemi 'Barış' Değerine Evrensel Bir Bakış III. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-92.
- Köylü, M. (2004) Peace Education: An Islamic Approach. *Journal of Peace Education*, 1 (1), 59–77.
- Krippendorff, K. (2004) *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. London: Sage Publications.
- Labbe, B., Puech, M. (2007) Savaş ve Barış. A. Aslan (Çev.). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Li, D, Yang, H. (2015) Peace Through Literature and Culture – An Oriental Perspective. *Peace, Literature, and Art*, 1, 289-325.
- Luke, J.L., Myers, C. M. (1994) Toward Peace: Using Literature to Aid Conflict Resolution. *Childhood Education*, 71 (2), 66-69.
- Mansur-Sertel, J. (2007) Barış Eğitimi: Kuram ve Sınıf Deneyimim. *Çocuk Çocuk*, 69, 34–36.
- MINCAVA Electronic Clearinghouse (Minnesota Center Against Violence and Abuse) (1995). Peace and Non-Violence Curriculum. Social Studies for Grades 1–6 <http://www.mincava.umn.edu/documents/pnvcur1-6/pnvcur1-6.html>

- Neuendorf, K. A. (2002) *The Content Analysis Guidebook*. London: Sage Publications.
- Noddings, N. (2008) Caring and Peace Education. Encyclopedia of Peace Education, Teachers College, Columbia University. <http://www.tc.edu/centers/epe/>
- O'sullivan, S. (2004) Books to Live by: Using Children's Literature for Character Education. *The Reading Teacher*, 57 (7), 640-645.
- Oğuzkan, F. A. (2000) *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Opotow, S., Gerson, J. & Woodside, S. (2005) From Moral Exclusion to Moral Inclusion: Theory for Teaching Peace. *Theory Into Practice*, 44 (4), 303-318.
- Oral, Z. (2007) Barış Eğitimi. *Çoluk Çocuk*, 69, 37.
- Papastephanou, M. (2014) On Education, Negotiation, and Peace. C. Borg and M. Grech (Eds), *Lorenzo Milani's Culture of Peace*. NY: Palgrave Macmillan.
- Peace Education.
<http://exchanges.state.gov/FORUM/JOURNAL/peaintro.htm>
- Pembecioğlu-Öcel, N. (2007) Barışa Giden Yolda İletişim ve Eğitim İçin Tek Koşul Sevgi. *Çoluk Çocuk*, 69, 38-42.
- Piel, S. (2015) Awards in Youth Literature. <http://ccb.lis.illinois.edu/awards.html>
- Polat, D., Aslan, C. (2008) An Analysis on the Existence of 'Peace' in Primary Turkish Curriculum. İ. H. Mirici, B. A. Ataç, M. M. Arslan, I. Kovalcikova (Ed.), *Proceedings for WCCI 13th World Conference in Education, 2nd Biennial World Conference, Creating a Global Culture of Peace: Strategies for Curriculum Development and Implementation* içinde (s. 81-98). Antalya: Alliant International University.
- Popet, A., Roques, E. (2002) *Le Conte au Service de l'Apprentissage de la Langue*. Paris: Editions RETZ.
- Reardon, B. A. (1988) *Comprehensive Peace Education: Education for Global Responsibility*. New York: Columbia University.

- Russell, D. L. (1997) *Literature for Children*. New York: Longman.
- Schulz, M. (2008) Reconciliation Through Education—Experiences from the Israeli–Palestinian Conflict. *Journal of Peace Education*, 5 (1), 33-48.
- Seban, D. (2008) Promoting Peace Education Through Literacy. *13th World Conference in Education in Creating a Global Culture of Peace: Strategies for Curriculum Development and Implementation* içinde (s. 529-540). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Yayınları.
- Sencer, M. (1986) Dünya Barış Yılı Üzerine Düşünceler. *İnsan Hakları Yıllığı*, 8, 3–14.
- Senemoğlu, N. (2003) *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim. Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Spot Matbaacılık.
- Sever, S., Aslan, C. (2009) Eleştirel Düşünme Becerisini Kazandırma Bağlamında Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının İşlevi Üzerine Bir Çözümleme. M. Artar (Ed.), *Türkiye’de Çocuk Yetiştirme, Yaklaşımlar, Yöntemler, Sorunlar, Çözümler. VI. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri* içinde (s. 231-250). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Sever, S. (2012) *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Sever, S. (2002) Çocuk, Yazın ve Yaşam. *Abece Eğitim ve Ekin Dergisi*, 191, 12–16.
- Spence, R., Makuwira, J. (2005) Do We Make a Difference? Teaching and Researching Peace At Tertiary Level. *Journal of Peace Education*, 2 (1), 17–33.
- Squires, C. (2009) Marketing at the Millennium. Janet Maybin and Nicola J. Watson (Ed.), *Children’s Literature Approaches and Territories* içinde (s.183-199) New York: Palgrave Macmillan.
- Steinberg, L. (2007) *Ergenlik*. F. Çok (Ed.), Ankara: İmge Kitabevi.

- Synott, J. (2005) Peace Education as an Educational Paradigm: Review Of a Changing Field Using an Old Measure. *Journal of Peace Education*, 2 (1), 3–17.
- Tavşancıl, E., Aslan, A. E. (2001) *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller için İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Türkiye İnsan Hakları Kurumu Vakfı (2000) *Tüm İnsanlar... İnsan Hakları Eğitimi İçin El Kitabı* M. Gülmez (Çev.), Ankara: TİHAK Yayınları.
- Türkyılmaz, M. ve Kuş, Z. (2014) İlköğretim 100 Temel Eserde Çocuk Hakları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (15), 39-63.
- Vandenberg, D. (1984) *Human Rights in The Curriculum, The Teaching of Human Rights*. Canberra: Australian Government Publishing Service.
- Wintersteiner, W. (2004) The 'Old Europe' and The New Tasks for Peace Education. *Journal of Peace Education*, 1 (1), 89–103.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Göndermede Bulunulan Edebiyat Yapıtlarının Adları ve Kimlik Bilgileri

- Almond, D. (2011) *Ay'a Tırmanan Çocuk*. İstanbul: Günışığı Yayıncılık.
- Çınaroğlu, A. (1999) *Şiir Gemisi*. İstanbul: Uçanbalık Yayıncılık.
- Çınaroğlu, A. (2000) *Mut Teyze'nin Bahçesi*. İstanbul: Uçanbalık Yayıncılık.
- Dağlarca, F. H. (2012) *Kuş Ayak*. İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık.
- Maalouf, A. (2013) *Doğu'nun Limanları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık.

Sepuúlveda, L. (2012) *Martıya Uçmayı Öğreten Kedi*. İstanbul: Can Yayıncılık.

Sümer, D. (2002) *Aklımda Kalan Masallar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Ural, S. (1998) *Köprü Olan Deniz*. Ankara: Kök Yayınevi.

Ural, S. (2011) *Şafakta Yanan Mumlar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

**EK1. İNCELENEN ÖDÜLLÜ ÇOCUK VE GENÇLİK
ROMANLARININ LİSTESİ**

NO	ÖDÜL	YIL	KİTABIN ADI	KİTABIN YAZARI
1	Gülten Dayıoğlu Vakfı	2009	Elma Kabuğu	Gizem Pınar Karaboğa
2	Gülten Dayıoğlu Vakfı	2011	Hayalet Köy	Hüsnan Şeker
3	Gülten Dayıoğlu Vakfı	2013	Mezarlıktaki Gölge	Miyase Sertbarut
4	Bu Yayınevi	2012	İşildayan	Aydın Arif
5	Bu Yayınevi	2012	Karayılan	Onur Gürleyen
6	Bu Yayınevi	2012	Düşler Kasabasında Bir Yaz Tatili	Cemil Karakullukçu
7	Bu Yayınevi	2012	Yokluk Bahçesindeki Kayıp Melodi	Ümit İhsan
8	ÇGYD	2009	Frej Apartmanı'nın Esrarı	Nazlı Eray
9	ÇGYD	2010	Parktaki Gergedanlar	Mehmet Atilla
10	ÇGYD	2010	Yalancı Şahit	Müge İplikçi
11	ÇGYD	2012	Leylek Havada	Leyla Ruhan Okyay
12	TUDEM	2011	Almarpa'nın Gizemi	Koray Avcı Çakman
13	TUDEM	2011	Tapınağın Sırrı	Zehra Tapunç
14	TUDEM	2011	Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde	Dursun Ege Göçmen
15	TUDEM	2013	Amber'in Zaman Kapsülü	Figen Güllü
16	TUDEM	2013	Atla	Mercan Aytuna
17	TUDEM	2013	Kibele'nin Gölgesinde	Yasemin Yücesoy Gündoğan
18	ÇGYD	2013	Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği	Behiç Ak
19	ÇGYD	2013	Mevzumuz Derin	Ahmet Büke

